

פרשת השבוע

ויקהל - שקלים

~ תשפ"ד ~

הלכות, זוה"ק, מאמרים, פרפראות,
מעשיות וחידושי תורה נלהבים
מתוך שיעורו השבועי
של מז"ר ועט"ר הגאון המקובל
רבינו בנימו שמואל'י שליט"א
ראש ישיבת המקובלים נהר שלום
ונשיא ישיבתינו הקדושה

יו"ל ע"י ישיבת המייש"ר

רח' אורט ישראל 4 (כניסה ב' רח' יוספטל 80) בית ים

טלפון: 03-5520004

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

או בחנות הישיבה "הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 6 ש' בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר

בטלפון: 03-505-1111

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

בס"ד

מלאכה של גאונים קדושים
וגאונים המיומנים

תחת פיקוחו והשגחתו של המקובל הרה"ג בניהו שמואלי שליט"א

דברים שאתה חייב לדעת לפני רכישת התפילין שלך

אל תחפש לקנות בזול 'קניית בזול זה יעלה לך ביוקר'

מאחרי כל זוג תפילין עומדות בין 20 ל-30 שעות עבודה מקצועיות אז אם קנית או תכנתת לקנות בזול תהיה חייב לקחת בחשבון אחד מן השתיים או שהושקעו כאן שעות עבודה לא מקצועיות או שחומרי הגלם הינם ברמה ירודה ובוודאי שלא היית שמח להיות במקום כזה.

למה? בתפילין מתעסקות כ-10 ידיים משלב הכנת הבתים ועד מסירתם ללקוח וכל אחד מהמתעסקים יכול להפוך את התפילין מכשרות לפסולות הפיקוח הרבני נותן לך את השקט והרוגע הנפשי שכל תהליך עשיית התפילין נעשה בכשרות ע"י אנשים יראי שמים

הקפד לקנות במקום שיש פיקוח רבני.

ודא שיש לך לאן לחזור במקרה של חוסר התאמה ובעיות שנהוגות לצוץ

מכון הסת"ם הידור מצוה

בפיקוחו של המקובל הרב בניהו שמואלי שליט"א

מזמין גם אותך להגיע לבדוק את התפילין שלך

ולהיות שקט ורגוע שהתפילין שאתה מניח יום יום הינם כשרות

עלות הבדיקה 180 ₪

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

בס"ד

באחד באדר משמיעין על השקלים

זכור למחצית השקל

כמידי שנה ניתן להעביר את
מעות 'זכור למחצית השקל' עבור
פעילות החסד והפצת התורה שע"י
ישיבתינו הקדושה
(ערך מחצית השקל 30 ש"ח לכל אדם)

שמות התורמים ובקשותיהם האישיות יועברו אל
רבני ומקובלי הישיבה ובראשם מו"ר ועט"ר
רבינו בניהו שמואל' שליט"א
אשר יערכו עבורם תפילה מיוחדת ביום
תענית אסתר בה יעתירו עבורם לברכה וישועה

ספרי פורים עכשיו על המדף

מדרשים על פי פרדס התורה מאוצרו
של מורנו **ראש הישיבה הרב בניקה**
שמואלי שליטא בתוספת מגילת
אסתר השווה לכל נפש!

מטבע ברכה לימי הפורים עם כוונת
השמות במגילת אסתר ולשם יחוד
עם הקדמות **נפלאות**

ימי
הפורים

כוונות
פורים

הפצה ראשית
סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

הלכות שבת שקלים

הלכות שבת שקלים

א. תיקנו חז"ל לקרות ארבע פרשיות מר"ח אדר הסמוך לניסן עד חודש ניסן, והם: א. פרשת שקלים, לפי שבראש חודש אדר משמיעין על השקלים להביא נדבת המקדש. ב. פרשת זכור, כדי להקדים זכירת מעשה עמלק למחייתו. ג. פרשת פרה, לפי שהיו ישראל נטהרים קודם הפסח באפר פרה אדומה. ד. פרשת החודש, שנאמר בה על ר"ח ניסן החודש הזה לכם ראש חודשים^א.

ב. סדר הפרשיות שקוראים בשבועות אלה, סימנם שזופ"ה ר"ת שקלים, זכור, ופרה, החודש, והכלל לזמני קריאת ד' פרשיות אלו, שתהא פרשת שקלים קודם ר"ח אדר או בר"ח עצמו ופרשת זכור קודם פורים, ופרשת החודש קודמת לר"ח ניסן או בר"ח עצמו ופרשת פרה לפניה.

וכאשר חל ראש חודש אדר תוך ימי השבוע, בשבת שלאחר ראש חודש אדר אין מוציאים שני ספרי תורה, אלא קוראים בפרשת השבוע בלבד^ב.

עיונים והארות

א. שו"ע (סי' תרפה ומ"ב ס"ק א').

כתב בנטעי גבריאל עבודת סדר ד' פרשיות שאנו קוראים בחודש אדר שהוא זמן תשובה דהנה כדי לעשות תשובה צריך קודם להכיר חסרונות עצמו כמ"ש נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וגו'. וזהו מורה פרשת שקלים לדעת שהוא חצי ואינו שלם ויש לו עוד הרבה לתקן, ואח"כ קוראים פרשת זכור ויום הפורים שהם ימי מחיית עמלק שהוא שורש הרע סור מרע. ואח"כ קריאת המגילה בבח' עשה טוב

מקבל עול תורה יום קבלת התורה מרצון. ואז צריך עדיין לטהר עצמו שכבר נטמא מעבירות שעשה וזה פרשת פרה ואח"כ הוא פרשת החודש בבחינת התחדשות להתחיל מהיום שנה חדשה וכמו שאומרים בהפטרת פר' פרה וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' ונתתי לכם לב חדש וגו' שזהו ב' פרשיות הללו פר' פרה ופר' החודש.

ב. בגמ' מגילה (כט) זמני קביעת הארבע פרשיות וסימנם זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו. וזה לשון מרן שו"ע (סי' תרפה ס"ו): הימים שראוי לקבוע בהם

ג. כשחל ראש חודש אדר תוך ימי השבוע, בשבת שלפני ראש חודש מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני פרשת שקלים, שהיא מתחלת פרשת כי תשא עד "לכפר על נפשתיכם". והטעם א. מפני שבזמן שבית המקדש היה קיים היו משמייעים באחד באדר על השקלים לשקול מחצית השקל לכל אחד מישראל, ולהביאם לבית המקדש כדי שמראש חודש ניסן יקריבו את הקרבנות

עיונים והארות

אותו ע"י הטהרה והקדושה, והיא מטהרת את האדם, שהתשובה היא באמא העליונה המטהרת ומנקה את האדם מעוונותיו.

ופרשת החודש היא כנגד מוח החכמה שמתקנים אותו ע"י ראש חודש, כמ"ש ראשית חכמה, כי החכמה היא בראש. וכמבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל בדרושי ר"ה, כי חדשי השנה הם כנגד אברי הראש: תשרי-כנגד הגולגולת, חשון-כסלו-כנגד ב' אזניים, טבת שבט - כנגד ב' עיניים, אדר - כנגד החוטם, והפה - נתקן במה שמקדשים ישראל את החודש בפייהם. והם האברים המנהיגים את כל גופו של האדם לתורה ולמצוות, ה' יזכנו לתקן הכל.

ועוד נודע שאלו הפרשיות ג"כ כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה, וכנגד הארבעה חושים שבאדם: ראייה, שמיעה, ריח, ודיבור. והם הכנה לקראת השנה הבאה עלינו לטובה המתחדשת בחודש ניסן ראש לחדשים.

וראה זה פלא כי ד' החושים הנ"ל שמקומם ב - עי"ן, חוט"ם, אוז"ן, פ"ה, עולים בגי' פורי"ם, כי פורים הוא הבריה התיכון שבין הפרשיות שכן ב' פרשיות לפניו וב' פרשיות לאחריו.

ר"ח אדר זבד"ו, וסימן לשבתות ההפסקה זט"ו ב"ד ובי"ו, כלומר כשחל ר"ח בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו וסימן זט"ו, וכשחל ביום שני מפסיקין בו' בו וסימן ב"ו, וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו וסימן ד"ד, וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות ב' וי"ו בו וסימן ובי"ו.

פרשיות אלו שסימנם שזופ"ה הם ארבע, כנגד ארבעה מוחין שיש בכל פרצוף ופרצוף בעולמות העליונים, וכנגד זה יש באדם ארבעה מוחין, והם: מוח חכמה, מוח בינה, ומוח הדעת שמתחלק לשנים - חסדים דדעת וגבורות דדעת.

פרשת שקלים היא כנגד מוח החסדים דדעת, שאותו מתקנים ע"י הצדקה והחסד שאנחנו עושים.

פרשת זכור היא כנגד מוח הגבורות דדעת, שאותו מתקנים ע"י הגבורות והדינים שאנחנו משתמשים בהם כנגד הרשעים, כגון מחיית עמלק והמון, שכידוע מכים אותם ע"י הגבורות הקשות הנרמזות בברכת האל הרב את ריבנו והדן את דיננו וכו', שיש שם חמש נ"ו, שכל נ"ו היא גבורה קשה כנודע, כנגד חמש גבורות מנצפ"ך.

פרשת פרה היא כנגד מוח הבינה, שמתקנים

מתרומה חדשה הבאה ממעות מחצית השקל. ב. אמר ר' שמעון בן לקיש צפה הקב"ה שעתיד המון הרשע לשקול כספו על ישראל, אמר מוטב שיוקדם כספן של בני לכספו של אותו רשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.^ד

עיונים והארות

ליתן רק מחצית השקל, והענין הוא, כי חצי מארבע מאות ושלושים עולה כמנין מאתים חמש עשרה, גי' גבורה עם הכולל, וכידוע שהגבורות הן עיקר הדינים. והנה אדם יחיד לבדו אינו יכול לבטל את כל הגבורות הקשות, אלא צריך את האחדות של כלל ישראל, ורק עי"ז יתבטלו כל הדינים ויתמתקו ה' שמות אלהים, ובזה נזכה לגאולה שלימה בקרב.

כתב במועד לכל חי (סי' לא אות ב) בערב שבת שקלים יתן כ"ו פרוטות לצדקה, כנגד שם הוי"ה ב"ה, ובר"ח אדר יפריש י"ג פרוטות, כמנין אח"ד, אשר יחד עולה מנינים ט"ל, וינצל בזה מל"ט קללות, ויזכה לטל של תחיה.

ד. בן הוא בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ה), וכן הוא בגמרא (מגילה יג:) וזה רמוז בתיבת "מחצית", כי הצ' שבאמצע תיבת מחצית רומזת לצדקה, והאותיות מ' ת', רחוקות מן הצ', מ' בתחילת מחצית ות' בסוף, ואותיות ח"י סובבות את הצ', לומר כי הצ' שהיא מצות הצדקה מרחיקה את המות ומקרבת את החיים. וזו כונת מצוה יקרה זו של מחצית השקל. [ועי"ע לקמן בהלכות מחציה"ש - הערה א']. ועיין בתוס' (שם דף טז ע"א ד"ה ודחי) שכתבו, ז"ל: שמעתי שעשרת אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף. ע"כ. ביאור דבריהם הוא, כי כשנחשוב סכום כל חצאי השקלים אשר נותנים

ג. טור שו"ע (סי' תרפה). והטעם הוא, דאמר קרא זאת עולת חודש בחדשו, אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, ובגמרא מגילה (כט:) גמרינן בג"ש שחודש זה הוא חודש ניסן. וכיון דבניסן בעי להקריב מתרומה חדשה, לכך מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו. ובזה"ז אנחנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של "כי תשא" דכתיב בה ענין השקלים.

ובתב הרי"ח הטוב שענין השמעת השקלים הוא מלשון משקל מאזנים, כי אמרו רבותינו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ולכן צריך שישראל יעשו תשובה קודם, כדי שיהיו ראויים להגאל. וזו כונתם ז"ל כי באדר משמיעים על השקלים, דהיינו שהאדם 'ישקול' מעשיו מאשר חטא על הנפש, כמה מצוות יש בידו, וכמה עבירות יש בידו, ויחזור בתשובה כדי שיהיה ראוי לגאולה.

עוד כתב, כי שקלים גי' ת"ף, כמנין פלונית לילי"ת, כדי שנשבור כחה וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון, וזה הענין של מחיית עמלק בחודש זה.

ונראה לומר עוד, ע"פ הידוע שיש חמש גבורות קשות והן חמשה אלהים, ושם אלהים גי' פ"ו, וחמש פעמים פ"ו יעלה ארבע מאות שלושים, כמנין שקל. אמנם הקב"ה ציוה אותנו

ד. בשנה מעוברת שיש שני אדרים, קוראים ארבע פרשיות אלו באדר השני הסמוך לניסן^ה.

ה. אחר הקריאה מפטירין "ויכרות יהוידע" שמדובר שם בענין השקלים^ו. וכשחל ר"ח באחד (היינו שחל ל' שבט ביום ראשון) בשבת נוהגים להוסיף בסוף ההפטרות פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש^ז.

ו. אם חל ראש חודש אדר בשבת מוציאים שלשה ספרים, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני בשל ראש חודש, ורק אח"כ אומרים חצי קדיש דכבר נשלמה חובת היום בשבעה עולים, ובשלישי מפטיר בפרשת שקלים ואומר חצי קדיש, ואחר גמר ההפטרות נוהגים לומר פסוק ראשון ואחרון של הפטרת השמים כסאי שהיא הפטרת

עיונים והארות

ושנה", מה כל שנה ושנה פעם אחת, אף בשנה מעוברת פעם אחת, ומה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף בשנה מעוברת באדר הסמוך לניסן.

ו. **וכדאיתא** בגמ' מגילה (ט:): בשלמא למאן דאמר כי תשא - היינו דמפטירין ביהוידע הכהן, דדמי ליה (שהפטרות זו דומה לענין הפרשה), דכתיב ביה (מלכים א יב, ה) כסף נפשות ערכו (וכתיב הכא: "ונתנו איש כפר נפשו" והוא מענין נתינת מחצית השקל שבפרשת כי תשא). ובמכילתא איתא בוא וראה רחמינו של מי שאמר והיה העולם על בשר ודם, שאדם קונה את עצמו בממון מידי שמים, שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וגו' ואומר איש כסף נפשות ערכו וכו', וכ"ה בטור ובשו"ע (סי' תרפה) שמדובר שם בענין השקלים שנאמר כסף נפשות ערכו. חזון עובדיה (שם הלכה א).

ז. **חזו"ע** (שם).

ס' ריבוא כל ימי חייהם שהם חמשים שנה, [כי שנות האדם שבעים שנה, צא מהן עשרים לפיטור, דהמצוה רק מבין עשרים ומעלה ישארו חמשים שנה], שכל אחד מישראל נותן בהם מנה של חול למחצית השקל של קודש מידי שנה בשנה, [כי מחצית השקל הוא ב' דינרים, וחמשים פעם ב' דינרים הוא מנה], וששים איש נותנים בחייהם ששים מנה שהם ככר אחד כסף, א"כ ששים ריבוא מישראל עולה עשרת אלפים ככר כסף.

ועי' חזון עובדיה (דיני קריאת ארבע פרשיות במקורות הלכה א ד"ה אולם) שכתב, שדעת הרמב"ן והרמב"ם והתוס' יו"ט, שחיוב מחצית השקל הוא מבין י"ג ומעלה. ושם האריך לפרש כוונת התוס' דלעיל ע"פ מש"כ רבינו בחי' וכו', עי"ש ותשמח וירוח לך.

ה. **מגילה** (ו:). והטעם הוא כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת מרדכי לגאולת משה. וא"ת נעשה כל המצוות בשניהם, ת"ל "בכל שנה

שבת ור"ח (ישעיה פרק סו פסוק א' ופסוק כג-כד) פ.

ז. נהגו בק"ק חסידים בית אל תכב"ץ כי בשעת הוצאת ג' הספרים מן ההיכל בעוד שההיכל פתוח אומר החזן פסוקים אלה: מי לא ייראך מלך הגויים וגו' (ירמיה י' ז), מאין כמוך ה' גדול אתה וגו' (שם ו'), וה' אלהים אמת וגו' (שם י'). אתוהי כמה רברבין (דניאל ג' לג). ימין ה' רוממה (תהלים קי"ח ט"ז). שמע ישראל וגו'. ה' מלך וגו' (ב"פ). אנא ה' הושיעה נא (ב"פ). אנא ה' הצליחה נא (ב"פ) ט.

ח. אם שכחו הציבור לקרוא פרשת שקלים:

אם נזכרו באותה שבת לאחר שכבר אמרו ההפטרות וברכותיה צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרוא פרשת שקלים בברכה לפנייה ואחריה, ואומרים קדיש, וקוראים הפטרה בלא ברכות לפנייה ולאחריה, שכיון שכבר הפטירו בהפטרות השבוע אין

עיונים והארות

ראשון. וכן כתב המאמר מרדכי (סי" רפב ס"ק ז), וכן מובא בשו"ת צדקה ומשפט (חלק או"ח סי' ו), וכן מנהג בגדד.

ודע, דגם במקום שיש רק ס"ת אחד וגוללין ממקום למקום כדי לקרוא כמה קריאות, אחר כל קריאה יאמר קדיש, דהקדיש על הקריאה ולא על הס"ת, וכמ"ש בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה הלכה נד).

ט. עיין בספר דברי שלום במנהגי בית אל תכב"ץ (מנהג ו) שכתב כי לא מצא טעם כתוב למנהג זה. וכתב עוד: שאלתי לחו"ר דורנו ולא שמעו ולא ראו טעם למנהג זה. ונלע"ד לומר טעם לזה, ע"פ מנהג שנהגו בני סארגוסטו, שהיו נוהגים להוציא ג' ספרים מכל בית כנסת לקבל פני המלך, והיו מקלסים אותו, וגם המלך היה מהלל למלך מלכי המלכים הקב"ה, ונעשה להם נס וכו'. עיי"ש.

ח. מגילה (כט). טור שו"ע (סי' תרפה ס"א). ויקראו בפרשת השבוע ששה עולים, והשביעי המשלים יקרא בס"ת שני בענין ר"ח ויתחיל מ"וביום השבת" וגו', ויאמר לאחריו חצי קדיש, והמפטיר יקרא פרשת שקלים ויאמר עוד הפעם חצי קדיש, כן מנהג הספרדים. ולאחר הקריאה בס"ת הראשון אין לומר קדיש, מכיון שעדיין לא השלימו חובת היום שהם שבעה עולים, ורק לאחר שקראו מנין הקרואים החייבים באותו יום יש לומר קדיש. ועיין בספר זכור לאברהם (מערכת ס"ת דף עה ע"ב) שכותב, שלא יאמרו קדיש אחר ס"ת ראשון אפילו עלו יותר משבעה עולים, דכולהו כשיתא חשיבי, וכ"כ שיירי כנסת הגדולה (סי' תרפד). אולם מדברי מרן החיד"א בספר לדוד אמת (סי' י אות יד) מוכח, שכל מקום שמוציאים שלשה ספרים יש לומר קדיש אחר ס"ת ראשון אם עלו שבעה עולים, חוץ מיום שמחת תורה שם יש טעם שאין אומרים קדיש לאחר ס"ת

צריך לחזור ולברך^י.

ואם נזכרו אחר שברך ברכה אחרונה על התורה, וכבר עלו שבעה עולים, יוציאו ס"ת אחר ויניחוהו אצל הס"ת הראשון ויאמר קדיש ויקרא אח"כ אחר פרשת שקלים עם ברכותיה^{יא}.

ואם נזכרו לאחר שהתחיל לברך על ההפטרות יגמור הברכה ויאמר קצת פסוקים מהפטרות השבוע ויוציאו ס"ת ויקראו פרשת שקלים, ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויקרא ההפטרות בלא ברכה שלפניה, אבל עם ברכה שלאחריה^{יב}.

ואם לא נזכרו עד שעת מנחה, י"א שמוציאים ס"ת לפרשת שקלים ויקראו בו אחר פרשת השבוע. וי"א שהתקנה לפרשת שקלים היא רק בתפילת שחרית, ואם נזכרו במנחה הו"ל עבר זמנו בטל קרבנו. ושב ואל תעשה עדיף^{יג}.
פרטי דינים הנ"ל הם בכל ד' פרשיות.

ט. אם שכחו לקרוא פרשת שקלים בשבת שקלים, אין לקרוא בשבת הבאה, כיון שעבר עיצומו של יום שתקנו לקרוא פר' שקלים, אין לנו לחדש מדעתנו לקרותה בשבת הבאה, דעבר יומו בטל קרבנו וכל מדות חז"ל באו בדקדוק^{יד}.

י. אם חל ראש חודש אדר בשבת וטעו וקראו פרשת שקלים בשבת שלפניו אין צריך לחזור^{טו}.

יא. טעו וקראו הפרשיות באדר א' צריך לחזור ולקוראם באדר ב'^{טז}.

עיונים והארות

ו) הביא דעות דיש תשלומין לפרשת שקלים וטעמים לזה כיון שעדיין שייך מה שאמרו הקדימו שקליכם לשקלי המון, וגם עדיין ראויים להביא שקלים. ולכן מי שרוצה להשלים יש לו מי שיסמוך.

טו. חזו"ע (הלכה ט).

טז. כתב המ"ב (שם) טעו וקראו הפרשיות באדר א', בב"י משמע דאין צריך לחזור. ודעת הדרכי משה, וכ"פ הא"ר דצריך לחזור. ע"כ. וכתב

י. כ"פ המ"ב (סי' תרפה ס"ק ב). וחזו"ע (שם הלכה ו).

יא. מ"ב (שם). וכה"ח (ס"ק ח).

יב. מ"ב (שם).

יג. חזו"ע (שם).

יד. כ"פ החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' כז). וכן דעת השערי אפרים (שער ח סעי' צה) ובחידושי הגרע"א והביאם המ"ב (שם ס"ק ב). וכן דעת הכה"ח (ס"ק י) שאין משלימין. ובחזו"ע (שם הלכה

יב. אם אחר שגמרו פרשת השבוע טעו והתחילו לקרוא פרשת שקלים במקום לקרוא בשל ר"ח, יסיים פרשת שקלים והעולה השלישי יקרא בשל ר"ח ויפטיר השמים כסאי, ולא יפטיר בשל שקלים."

הלכות חודש אדר

א. ישתדל כל אדם לעשות תשובה מכל ליבו בערב ראש חודש אדר ויקרא כל התהלים עם סליחות דשבעה כורתי ברית, כי הזמן מסוגל ביותר. וגם כי הוא סיום ימי השובבי"ם והכל הולך אחר החתום."

עיונים והארות

באלול קודם ראש השנה בבחינת יראה, ואדר קודם ניסן שגם כן ראש השנה זמן תשובה מתוך אהבה ושמחה ונדיבות להשי"ת, ובעל תשובה בחילא סגי, לכן נקרא בלשון חזק, והחודש אשר נהפך וכו' בחינת תשובה שנעשין זכויות, וכמו כן אלול הארבעים יום שנהפכו מכעס לרצון בקבלת לוחות אחרונים, וכן באדר היה קבלת התורה ברצון ונדיבות, כמו שכתוב הדר קבלוהו בימי אחשוורוש וכתב רש"י מחביבות הנס ע"ש, והכנה לשבת הגדול מ' יום, כמו מאלול ליום הכפורים כמ"ש בזוה"ק שהוא כמו יום הכפורים בעשור.

וכתב מו"ר הבא"ח (אדרת אליהו פ' משפטים) וז"ל: ואפשר לפרש בס"ד דרך רמז דברי רבותינו ז"ל שאמרו באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, והוא כי ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, ואם כן, כיון שחדש ניסן מסוגל לגאולה, צריך שישראל יעשו תשובה קודם, כדי שיהיו ראויים לגאולה. ואם כן כמו שקודם חדש תשרי יש חדש אלול, שצריך להרבות סליחות ותחנונים להתעורר בתשובה, כי זמן בית דין שלשים יום, לכן השתא גם קודם חדש ניסן בשלשים יום,

בחזו"ע (שם במקורות אות כו) דלא זכר (המ"ב) מ"ש מרן בבדק הבית למסקנה שצריך לחזור דהלכה כרשב"ג בשם ר' יוסי (מגילה ו') וכמו שפסק הטור (סוף סי' תרפ"ח). וכ"פ הכה"ח (ס"ק ו').

יז. שערי אפרים הביאו מ"ב (שם ס"ק ה').

א. אשרי אדם יאחז דרכו להתענות ולומר סליחות בערב ר"ח אדר שהוא יו"כ קטן, וישוב בתשובה שלימה. כי כשם שקודם ראש השנה ניתנו לנו ימי הרחמים חודש אלול, כך קודם חודש הגאולה ניסן, ניתנו לו ימי חודש אדר הנהדר להתעורר בתשובה.

וב"ב באוצר נחמד (דבילצקי עמ' מג) וז"ל הרה"ג כמוה"ר אליהו כהן ז"ל והרב המופלא כמוה"ר חיים אבולעפיא ז"ל קבלו מתלמיד מורינו כמוה"ר חיים ויטאל ז"ל שצריך אדם לצום ביום משמור ר"ח אדר ולקרוא את התהלים וזה סגולה לתיקון הנשמה עכ"ל. (הובא בנטעי גבריאל).

ועי' בשפת אמת (ליקוטים לחודש אדר) שכתב וז"ל: ראש חודש אדר לשון חזק כמו אדיר במרום ה' כי אדר כמו אלול עת רצון לתשובה,

ב. משנכנס אדר מרבים בשמחה, ומי שיש לו דין ומשפט נגד גוי, ישתדל מאד שהדין יתקיים בחודש אדר מפני שיד ישראל על העליונה, ומגלגלין זכות ליום זכאי.

עיונים והארות

מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה. וכן הביא המג"א (סי' תרפו סק"ה).

ונכתוב מעט מעניני חודש זה, הנה אדר הוא נוטריקון א'-ד-ר. א' מרמז לאלופו של עולם, אחד יחיד ומיוחד. כי בכל ימות השנה כשהעולם פועל לפי מהלך טבעי, נסתרת ההשגחה העליונה ואינה ניכרת. עד כדי כך שעלול האדם לטעות אחר אלילים מעשי ידיו ולומר להם אתם אלהי. אבל כאשר מתגלים נסים שהם למעלה מדרכי הטבע כשה' יתברך משדד מערכות, אז מכירים הכל ומוזדים כי אין בבריאה כל כח וכל יכולת זולתי רצון ה', המחיה כל עולמים, כמו שנאמר "ואתה מחיה את כולם". ובחודש זה ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, וניכר ונתגלה לעין כל כי אלופו של עולם הוא "דר" ונמצא בכל מקום, כמאמר הזוהר הקדוש "לית אתר פנוי מיניה".

ג. חודש זה מסוגל מאד לתשובה, ולכן מרבים בשמחה, כי ע"י התשובה מקרבים את הגאולה, והוא הכנה לניסן, כמו שאמרו המפרשים (בעלי התוספות בראשית מג' י ועוד) על הפסוק, "כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמיים", "לולא" אותיות "אלול", ואם חלילה התמהמנו לשוב בתשובה בחודש אלול, "כי עתה שבנו" דהיינו ניתן לנו זמן נוסף לשוב בתשובה, בחודש "זה" שהוא בגימטריא י"ב, כלומר בחודש השנים עשר הוא חודש אדר, ובפרט בשנה ש"זה" החודש הי"ב מתגלה "פעמיים", כלומר בשנה מעוברת. והענין בזה, שכשם שאלול הוא הכנה לתשרי, כן אדר הוא הכנה לניסן, ומי שאיחר לשוב באלול יכול עדיין לתקן באדר.

שהוא באחד באדר, צריך לעורר העם בתשובה. וזה שאמרו משמיעין על השקלים, כלומר שכל אדם צריך אז לשקול עצמו וערכו, וחישב עם קונו מאשר חטא על הנפש, וכמה מצוות יש בידו וכמה עוונות חמורות עשה וקלקל בנפשו בעוונות הרבים, כדי שאז יכיר מיעוט ערכו וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

ומה שאמרו על הכלאים, יובן כי על הרוב יהיה אחד באדר אחר סדר משפטים, שהוא סיום השובב"ם, שאז העולם תיקנו תיקון הקרי של שכבת זרע לבטלה שנפלו לבורות נשברים ונתערבו. ולכן אז בגומרם התיקון אז משמיעין על הכלאים שהם כלאי זרעים שלא יתערבו. והכוונה על זרע האדם, שלא יחזור ויקלקל זרעו חס ושלום לערב הטוב ברע חלילה. או יובן בס"ד, משמיעין על השקלים גימטריא ת"ף במנין פלונית [לילי"ת], לשבר כחה היא וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

ובמועד לכל חי (סי' לא אות א) כתב וז"ל: ולהזהר בהפרשת מעות לצדקה כסדר שכתב בספר מעשה הצדקה (דף קכה), ולומר נוסח התפילה הכתובה שם בדף קלב ע"ב אות נט, קחנה משם, ועיין עוד שם לחדש אדר, ועיין בחמ"י (דף סג ע"ג), נוסח התפילה ליום התענית של משמרת ערב ראש חדש אדר, יעוין שם.

ב. תענית (כט.), אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה. אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט

ג. ראוי להתענות ביום שבעה באדר שהוא יום פטירת משה רבנו, ויש שנוהגים לעשות לימוד בליל שבעה באדר ומנהג יפה הוא, וכשהשנה מעוברת טוב לעשות הלימוד גם באדר ראשון, וגם באדר שני^ג.

עיונים והארות

בגימטריה "זן", כמנין התיבות שיש במזמור כ"ז בתהלים "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר וגו'" הנאמר לפני ברכת "המוציא לחם", להורות כי בחודש זה מתגלית המחשבה הקדומה להטיב עם ישראל, ולרומם כשנים קדמוניות.

ג. מור שו"ע (סי' תקפ), ובשו"ת מהרי"ל (סי' לא) בשם בעל הלכות גדולות. וכתב מרן ב"י (שם), שלא ראה מעולם ולא שמע מי שנהג להתענות בימים ההם שהובאו בטור (שם), מ"מ בשו"ע פסק שיש להתענות ביום זה.

וסדר הלימוד שאנחנו נוהגים ללמוד בז' באדר, הוא הסדר שתיקן רבינו יוסף חיים זיע"א. ויש שנהגו לומר הסדר שתיקן החמ"י ואנו לא נהגנו לאמרו רק סדר הלימוד של הרי"ח זלה"ה. ונוהגים ביום זה לנסוע למירון על ציון הרשב"י זיע"א כי נשמת משה ורשב"י משורש אחד, ומרבים בשירות ותשבחות. ואנו נוהגים לעשות גם סעודה והדלקת נרות, ולומדים מאמרי הזוה"ק או אדרא זוטא כפי הזמן והמקום ועושים הילולא גדולה לכבוד מרע"ה. וכתב הרי"ח זלה"ה בהקדמתו לתיקון ז' באדר, שבשנה מעוברת יש מתענים באדר ראשון ויש באדר שני ויש שמתענים בשניהם, אמנם סדר הלימוד יעשו בשניהם, יעו"ש. ועי' מועד לכל חי (סי' לא אות ז).

והנה בילקוט (יהושע ה, בפסוק וישבות המן ממחרת הפסח), מחלוקת תנאים מתי היא עת פטירת מרע"ה, לר' יהושע בז' באדר נפטר, ולר"א

והנה חודש אדר הוא כנגד שבטו של יוסף, ועל כן השב בתשובה ומתקן מעשיו בחודש זה, ממתיק את גזר דינו של משיח בן יוסף שחלילה לא יהרג במלחמת גוג ומגוג, ועי"ז ג"כ ממתיק ומיקל על חבלי המשיח. על כן תמצא רמז "משיח בן יוסף" יעלה בגימטריה "אדר שני". שע"י ההתחזקות בתורה ותפילה ומעשים טובים, יקויים בהם בישראל מקרא שכתוב "בשובה ובנחת תושעון".

חורש אדר הוא אחרון לחדשי השנה, וצריכים אנחנו להכין את עצמנו בהכנה הראויה לחודש הגאולה הוא חודש ניסן שבו עתידין להגאל. ועל כן משמיעים בו על השקלים, הנתנים לפדיון וכופר נפש. חשוב ותמצא כי "שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם". כלומר על ידי הצדקה ותיקון המעשים יזכו כל ישראל "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ" לרשת ארץ בגאולה העתידה. לפיכך תראה גם, כי האותיות הבאות אחר "שקל" הם "תמר", שהוא נוטריקון "תם מר", ר"ל שנשלמה הגלות ונסתלקו המחלוקות שגורמות לגלות, ובזה נתכונן בהכנה המתאימה לחודש הגאולה. וכן תמר נוטריקון תם מר, מ"ר גימ' עמלק, כי בחודש זה מוחים שמו של עמלק מן העולם.

מזלו של אדר 'דגים' ולא דג בלשון יחיד, כמו גדי טלה אריה וכו', אלא דגים בלשון רבים, כי יש בו ב' אדרים בשנה מעוברת. וכן דגים ר"ת י"ג מכילן דרחמי. וכן 'דגים' בגימ' הוא שמות הרחמים והחסדים "א-ל הויה", שהם

עיונים והארות

ובכתב עוד בכה"ח (שם ס"ק כג) יש נוהגין לעסוק בתורה בליל ז' באדר מתחלת הלילה עד סופה כדי לעשות תיקון כרת, ואם השנה מעוברת עושין בשניהם.

ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות ודיני חודש אדר הלכה ב) כתב וז"ל: מנהג חסידים ואנשי מעשה (הבריאים) להתענות ביום שבעה באדר שהוא יום פטירת משה רבינו. וכשהשנה מעוברת יש נוהגים להתענות ביום ז' באדר א', ויש נוהגים להתענות ביום ז' באדר ב'. והמנהג האחרון יותר נכון להתענות באדר ב'. ויש נוהגים לעשות לימוד בליל שבעה באדר, ומנהג יפה הוא. ובשנה מעוברת יעשו הלימוד גם כן בליל שבעה באדר ב', וטוב לעשות הלימוד גם בז' באדר א', וגם בז' באדר ב'.

המודעי שנה מעוברת היתה נפטר בז' באדר א', ולר' אליעזר נפטר בז' בשבט. והתלמוד שלנו (בקידושין לח.) אזיל כר' יהושע. ובכף החיים סופר (ס' תקפ"ס"ק כב) כתב וז"ל: ובהלכות קטנות (חלק ב סימן קעג) כתב דיש להתענות בשני יעו"ש. וכן כתב בתשובת אגורה באהליך דיתענה באדר שני יעו"ש. וכן הסכים בתשובת חתם סופר (חלק אורח חיים סי' קסג) להתענות בשני. ובשאלת יעב"ץ (סי' קז) כתב בשם אביו הרב חכם צבי לקובעו בשני והוא הכריע דשני הדיעות יש להם על מה שיסמוכו וסוגיין דעלמא להתענות בראשון יעו"ש. ועל כן מי שאפשר לו יש להתענות בשניהם כמ"ש לעיל סימן תקס"ח סעיף ז' בהגה יעו"ש, ומי שקשה עליו התענית להתענות בשניהם אז יש לילך אחר המנהג.

מאמרי הזוה"ק

פרשת ויקהל

בשעה שעשו ישראל את המשכן הפריד משה את עם ישראל מן "העם" שהם הערב רב ובמעשה המשכן השתתפו והתנדבו רק עם ישראל שכל דבר טוב צריך לבוא ולהיות ממקור קדוש וטהור ומן הצדיקים

ויקהל דף קצה ע"א

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְגו', מֵאֵן אֶתֶר כְּנִישׁ לֹן מאיזה מקום הקהיל

אותם, הרי הרבה פעמים דיבר עמהם ולא הצריך הכתוב לומר שמשה

הקהיל אותם. **אֶלָּא בְּגִין דִּהוּ אִינוּן עֵרָב רַב פִּינִיחוּ,**

אֶצְמִירִךְ מֹשֶׁה לְאַכְנָשָׁא לֹן, וּלְיַחְדָּא לֹן מִפִּינִיחוּ אלא

לפי שהערב רב היו ביניהם, היה צריך משה להקהיל אותם, וליחד אותם מביניהם

במעשה המשכן, שלא יהיו עוד מעורבים עם הערב רב בנדבת המשכן.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה. (שמות לה, א) **רַבִּי אַבָּא פִּתַּח** לפרש מש"כ, (דברים

לא, יב) **הַקֹּהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף.**

מָה לְהֵלֵן כָּלֵלָא דְבִלְהוּ יִשְׂרָאֵל, אוֹף הָכָא כָּלֵלָא

דְּבִלְהוּ יִשְׂרָאֵל מה שם שכתוב הקהל היינו כללות כל ישראל, אף כאן מש"כ

ויקהל היינו כללות כל ישראל. **וּמֵאֵן אִינוּן** ומי הם, ואמר **שְׁתִּין רַבּוּא**

הם ששים רבוא בני ישראל הגברים לבד הטף, והם היו המנדבים לנדבת למשכן.

ר' חייא מבאר כמו שרשב"י אמר שבזמן שיש למלאך המוות בעולם, צריך לזהר שלא לדאוגו ומשום כך בבנין המשכן כנס משה רבנו לבני ישראל לבדם ללא הערב רב שהמשיכו במעשה העגל למלאך המוות בעולם

ויקהל דף קצז ע"א

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְגו'. (שמות לה, א) **אַתָּה דָּר לֹזַן בְּמִלְקָדְמִין,**

עוֹבְדָא דְּמִשְׁכָּנָא הטעם שהקהיל אותם וחזר ושנה לפני בני

ישראל את מעשה המשכן. **אָמַר רַבִּי חֵיִיא, בְּלֹא כְּמָה דְּאַתְמָר.**

וְעוֹבְדָא דְּמִשְׁכָּנָא לָא אַתְעָבִיד אֶלָּא מִיִּשְׂרָאֵל

בְּלַחֲוֵיִיהוּ, וְלֹא מֵאִינוֹן עַרְב־רַב הכל הוא כמו שנאמר לעיל (דף

קצ"ה ע"א), והיינו כי מעשה המשכן לא נעשה אלא מנדבת ישראל לבדם, ולא מנדבת

הערב רב, **בְּגִין דְּאִינוֹן עַרְב־רַב אֲמָשִׁיכוּ לִיָּה לְמִלְאָךְ**

הַמּוֹת לְנַחֲתָא לְעֵלְמָא לפי שהערב רב בעשייתם את העגל חזרו והמשיכו

את המלאך המות לרדת לעולם. **בֵּינָן דְּאַסְתָּבַל מֹשֶׁה בֵּיהּ** כיון שמשה

הסתכל במלאך המות וראה שהערב רב המשיכוהו למטה, **אַשְׁדִּי לְאִינוֹן**

עַרְב־רַב, לְבַר, וּבְנִישׁ לֹזַן לְיִשְׂרָאֵל בְּלַחֲוֵיִיהוּ השליך את

הערב רב לחוץ, והקהיל את ישראל לבדם, **הָדָא הוּא דְּכֹתִיב וַיִּקְהַל**

מֹשֶׁה וְגו' זהו שכתוב את כל עדת ישראל, ולא את הערב רב.

מאמר לחודש אדר

דרוש לחודש אדר הנהדר

מעלת חודש אדר

חודש אדר החודש הוא החודש השנים עשר למנין שמונים את החודשים מחודש מניסן, והוא החודש האחרון בחדשי השנה, וכבר אמרו חז"ל (ברכות יב.): הכל הולך אחר החתום. מעלותיו של חודש אדר גדולות, ב- ז' בו נולד משה רבנו ע"ה (סוטה יב.), וב- י"ד וט"ו בו הם ימי הפורים, שבהם קיימו וקבלו היהודים את התורה מאהבה, בימי מרדכי ואסתר (מגילה ז. מכות כג.).

מזלו של חודש אדר

מזלו של חודש אדר הוא דגים (אסתר רבה פרשה ז יא), לפי שבחודש זה הדגים שבנהרות ובאגמים פרים ורבים, ומזל דגים מסמל מזל של ברכה מפני שהדגים מכוסים מן העין, על כן אין עין רעה שולטת בהם (ברכות כ.), ואין הקללה שורה בדגים לעולם, ואפילו במבול לא מתו הדגים (סנהדרין קח.), ואף מזלם של ישראל עולה בחודש זה כמבואר בתענית (כט.).

דגים - בגימ' ז"ן, כמנין התיבות שיש במזמור כ"ז בתהלים "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר" הנאמר לפני ברכת "המוציא לחם" (פע"ח שער ק"ש שעל המטה פרק יא), להורות כי בחודש זה מתגלית המחשבה הקדומה להטיב עם ישראל, ולרוממם כבשנים קדמוניות.

וכן 'דגים' בגימ' א"ל הוי"ה שהם שמות של חסד ורחמים, להורות כי בחודש זה מתגלים הרחמים והחסדים בעולם. וגם כתב בספר טעמי המנהגים (עניני ר"ה השמטה לסעי' תשכד) בשם השער בת רבים כי דגים ר"ת י"ג מכליל דרחמי. וכן אדיר במרום יהוה - ראשי תיבות גימטריא י"ג. רמז לי"ג מידות הרחמים המתעוררות להשפיע בחודש זה. ורמז למידת החסד

הנשפע בחודש זה רמוז במילה אדר, ר"ת רעוא דרעוין אשתכח. אין דבר רע. רישא דלא אתידע.

וכן דג בהיפוך אתוון גד, שהוא מלשון "מזל טוב", (כמובאר בלשון רש"י בראשית ל, יא). ובא לרמוז כי בחודש זה מתרומם מזלם של ישראל, משום שבו יורדים רחמים גדולים מ"ג מכילן דרחמי, ועל כן הוא זמן שמסוגל לתשובה ולתורה.

ושם המזל של החודש הוא "דגים" בלשון רבים, ולא דג בלשון יחיד כמו בשאר החדשים - גדי, טלה, אריה וכו', א. לרמוז כי בשנה מעוברת יש ב' אדרים. ב. עוד טעם, כי חודש אדר הוא כנגד שבט יוסף שברכתו 'וידגו לרוב' (בראשית מח טז), ושבטו של יוסף נחלק לשני שבטים - אפרים ומנשה. (מהרש"א סנהדרין יב. חי' אגדות ד"ה זוג).

סגולה נפלאה לנשמה, קריאת התהילים בער"ח אדר

בספר תהלה לדוד על תהילים (מוסאפיה מעלת לימוד מזמורי התהילים אות מז) כתב וז"ל: קבלתי פה אל פה משני מאורות הגדולים הרב מר קשישא כמוהר"ר אליהו הכהן ז"ל, והרב המופלא כמוהר"ר חיים אבואלעפייא ז"ל, שהם קבלו מתלמידי מוהר"ח ז"ל להתענות ביום המשמרה [-ערב ר"ח] של ר"ח אדר ולקרות בו כל התהלים כולו, והוא סגולה נפלאה לנשמה, וקבלתי מהם על זה ענינים נוראים עכ"ל.

ובספר מעשה הצדקה (דף קכח אות מז) כתב, "וכיון דהדבר הזה הוא סגולה נפלאה, הנה מה טוב ומה נעים לעשות חברה אחת על הדבר הזה מיראי ה' וחושבי שמו, להתענות ביום ערב ר"ח אדר וללמוד בו ביום כל התהלים כולו כאשר נוהגים לעשות באיזו עיר, וגדול מאד לימוד התורה דרבים". ועיין עוד במש"כ בספר חמדת ימים (פ"א לפורים) כי תענית זו היא סגולה נפלאה להיות לו עזר וסיוע לכל ינכו לו מזכויותיו. ע"ש.

יתפלל על התורה והמצוות שיתקיימו בו בחודש אדר

והרה"ק ה'חווה' מלובלין זלה"ה (דברי אמת פר' תרומה) כתב על גדולת יום ראש חודש אדר, על פי דברי חז"ל (ביצה טו:) 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע באדר' שנאמר (תהילים צג ד) אדיר במרום ה', ומבאר החווה מלובלין, 'נכסיו' - אלו הדברים הנשארים כקנין בידי האדם

לנצח, והם מעשיו הטובים, דאילו 'כסף וזהב' אינם נכסים נצחיים שהרי 'לא במותו יקח הכל, לא ירד אחריו כבודו' (תהלים מט, יח), ובפרט ה'תפילות' שהם מהדברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ז: וברש"י ד"ה דברים). ולא עוד אלא שעיקר התפילה היא תפילת הלחש, לכן נקרא 'נכסים' מלשון כיסוי והצנע, וזהו אמרם (ביצה טו:): 'הרוצה שיתקיימו' - ויתקבלו לרצון, 'נכסיו' - אלו תפילותיו, 'יטע בהן אדר' - פירוש יתפלל על זה בראש חודש אדר, אז יקבל ה' את תפילותיו, ועל זה מביאה הגמרא את הפסוק מתהילים אדיר במרום - זה התפילה העומדת ברומו של עולם שמתפלל ב"ח אדר, ה' - נהפך ונעשה כולו ל'רחמים' שהוא שם הוי"ה ב"ה, יתקבלו בקשותיו ויתמלאו משאלותיו.

אדר לשון דירה

איתא בבראשית רבה (פרק י"ט) "תכלית בריאת העולמות לא היתה אלא מפני שנתאוו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ע"ש. וידוע כי דעת ר' יהושע שבניסן נברא העולם (ר"ה יא.), ושלשים יום קודם יצירת הולד מתחיל הכרזת הולד, ונמצא אם כן כי בחודש אדר מתחלת ההתעוררות של אהבה לשכון בתחתונים ולקבל נחת רוח ממעשיהם, ולפיכך שם החודש - 'אדר', על שם אותה דירה שעלתה במחשבה והכריזו עליה בחודש זה, שכן אדר הוא לשון חדר ודירה כמו שמצינו בגמרא בב"ק (דף כ. כ.) 'אינדרונא'. וכן הוא בזהר הקדוש יש את האדרא שהוא חדר שהתכנסו רשב"י וחבריו ללמוד.

מסוגל להעלות הניצוצות ולעשות מהם לבושים קדושים

אמרו חכמינו ז"ל (תענית כט.) "משנכנס אדר מרבין בשמחה", כי עיקר השמחה לאדם היא בהעלותו את הניצוצות שירדו בקליפות אל הקדושה, לעשות מהם נשמות ולבושים קדושים לעבודתו יתברך, ומהניצוצות הללו נעשה לאדם שמעלה ומתקן אותם, מעין לבוש רוחני המגן עליו מן החיצונים, ומזה מגיעה לו השמחה. (קדושת לוי דרוש לפורים ד"ה לבאר).

עוד כתב הגה"ק בעל קדושת לוי זלה"ה (פרשת משפטים ד"ה ויראו) לבאר את סמיכות ימי השבוע"ם לחודש אדר, כי הנה קודם אדר הם ימי השבוע"ם הנוראים - שבהם אנו עוסקים בהעלאת הניצוצות לקדושה, וכשמגיע אדר כיון שכבר עלו הניצוצות, עתה באדר הם

נעשים לו מלבוש, וזהו אדר - בלשון מלבוש, כמו אדרת אליהו (מלכים א, יט). וזהו מאמר חז"ל (שם) 'משנכנס אדר' - דהיינו כשמגיע לאדם הלבוש שנעשו מהניצוצות הקדושים שהעלה בשובבי"ם שהם "אדרת", אז 'מרבין בשמחה' - כי באה לו השמחה על ידי שהעלה ותיקן אותם.

חודש אדר מסוגל לזכות לשני שולחנות

בספר עטרת ישועה (ח"ד קיב ע"ב ד"ה בפסוק עד) מבאר כי חודש אדר מסוגל למזלן של ישראל, ולזכות בו לשני שולחנות, תורה וגדולה במקום אחד, לפיכך תמצא רמז לדבר, מרדכי הצדיק שעל ידו נעשה תקפו של נס, נקרא "איש יהודי" - "איש ימיני" (אסתר ב, ה) - חשב ומנה תיבות אלו ותמצאם בגימטריא ב' פעמים "שלחן", רמז לב' השולחנות שהנחיל מרדכי לכל ישראל. כיוצא בזה חשב ומנה, "מרדכי ואסתר" - בגימטריא "ארך ימים עושר וכבוד". כן יהיה לנו ולכל ישראל, אמן.

ונהפוך הוא לדורות עולם

מובא בכתבי המקובלים כי "מרדכי" - גימטריא "רב חסד". (מעין גנים לרמ"ע מפאנו ח"א יב.).

ונראה שבא לרמז להתעוררות חסדים גדולים בעולם, כי יש בחינה שנקראת "חסד" ויש בחינה שנקראת "רב חסד". הבחינה של רב חסד היא בהתעוררות י"ג מידות של רחמים העליונים, כאשר זוכים ישראל להתעוררות, נשפע מהם שפע חיים וחינה ברכה וישועה, כמו בזמן חטא העגל שהיה הקטרוג רב ואיום, עד שרצה הבורא יתברך לעשות כליה בעמו ונחלתו, ומיד שהזכיר משה רבנו ע"ה את י"ג מידות הרחמים, הצליח להפוך את מדת הדין למדת רחמים. כך היה גם בימי מרדכי, שהצליח להפוך את גזירת הכליה על ישראל שנחתמה בשמי מרום "להשמיד להרוג ולאבד" (אסתר ג יג) - על ראש שונאי ישראל, וליהודים נהפך יום זה לדורות עולם, ליום אורה ושמחה ויום טוב. ורמז לזה כי "מרדכי" הוא בגימ' "רב חסד".

א-דר. א' מרמז לאלופו של עולם

שם החודש מרמז לאלופו של עולם שדר עם עם ישראל, א'-דר, אלופו של עולם דר - בתחתונים. (דגל מחנה אפרים [אשכנזי] ליקוטים ד"ה והטוב בעיניך עשיתי).

כי בכל ימות השנה כשהעולם פועל לפי מהלך טבעי, נסתרת ההשגחה העליונה ואינה ניכרת, עד כדי כך שעלול האדם לטעות אחר האלילים - מעשי ידיו, ולומר להם אתם אלהי. אבל כאשר מתגלים נסים שהם למעלה מדרך הטבע, כשה' יתברך משדר את מערכות הטבע, מכירים הכל ומודים כי אין בבריאה כח ויכולת זולתי רצון ה', המחיה כל עולמים, כמו שנאמר (נחמיה ט, ו) "ואתה מחיה את כולם". ובחודש זה נתקיים הכתוב (דברים כח, י) "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו", וניכר ומתגלה לעין כל כי אלופו של עולם הוא "דר" ונמצא בכל מקום, כמאמר הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר דף צא ע"ב) "לית אתר פנוי מניה".

חודש אדר מסוגל לתשובה

חודש זה מסוגל מאד לתשובה, ולכן מרבית בו בשמחה, כי על ידי התשובה מקרבים את הגאולה, והוא הכנה לחודש ניסן, כמו שכתב בספר אמרי יוסף (סוף פרשת מקץ) בשם זקינו השר שלום מבעלז זיע"א על הפסוק (בראשית מג, י) "כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמיים", "לולא" אותיות "אלול", ואם חלילה התמהמנו לשוב בתשובה בחודש אלול, "כי עתה שבנו" דהיינו ניתן לנו זמן נוסף לשוב בתשובה, בחודש "זה" שהוא בגימטריא י"ב, שהוא חודש השנים עשר - חודש אדר, ובפרט בשנה ש"זה" הוא החודש השנים עשר מתגלה "פעמיים", כלומר בשנה מעוברת. והענין בזה, שכשם שאלול הוא הכנה לתשרי, כן אדר הוא הכנה לניסן, ומי שאיחר לשוב באלול יכול עדיין לתקן באדר.

וחודש אדר הוא כנגד שבטו של יוסף שנתברך כדגים (בראשית מח, טז), ועל כן השב בתשובה ומתקן מעשיו בחודש זה, ממתיק את גור דינו של משיח בן יוסף, שחלילה לא יהרג במלחמת גוג ומוגוג, ועל ידי זה ממתיק ומיקל את חבלי משיח. וכתב בספר עטרת ישועה (ויקהל צא ע"א) כי "משיח בן יוסף" יעלה בגימטריה "אדר שני". שעל ידי ההתחזקות בתורה ותפילה ומעשים טובים, יקויים בהם בישראל מקרא שכתוב (ישעיה ל, טו) "בשובה ובנחת תושעון".

"שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם"

כאמור חודש אדר הוא החודש האחרון לחדשי השנה, ולכך צריכים אנחנו להכין עצמנו בהכנה הראויה, לחודש הגאולה הוא חודש ניסן שבו עתידין להגאל (ערכין יא: רש"י ד"ה זכות

ליום זכאי). ולכן באחד באדר משמיעים על השקלים (שקלים פ"א משנה א), שמטרת נתינתם היא לפדיון וכופר נפש. והביא הרב בת עין (כי תשא ד"ה זה יתנו) חשב ומצא כי "שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם". כלומר על ידי הצדקה ותיקון המעשים יזכו כל ישראל "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ" (סנהדרין פ"י משנה א), לרשת ארץ בגאולה העתידה. גם תמצא, כי האותיות הבאות אחר "שקל" הם "תמר", שהוא נוטריקון "תם מר", רוצה לומר שנשלמה הגלות ונסתלקו המחלוקות הגורמות לגלות, ובזה נתכונן בהכנה המתאימה לחודש הגאולה. וכן תמר נוטריקון תם מר, מ"ר גימ' עמלק, כי בחודש זה מוחים שמו של עמלק מן העולם.

חודש זה מסוגל להסיר קליפת עמלק

חודש אדר הוא זמן ועת המסוגל לנצח בו את עמלק, ובו יכול האדם לאזור חיל נגד קליפת עמלק. ומצינו, שגם משה רבנו השתמש בכח החודש הזה כדי להכניע את עמלק. כמו שמבארים על הפסוק (שמות יז, יד) "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". שהנה ידוע כי בכל חודש יש צירוף משם הוי"ה ב"ה, השייך לבחינה של אותו חודש. [וכל צירוף יוצא מפסוק מסוים, כוונה זו מכוונים בכל ראש חודש, בחתימה הברכה האמצעית של תפילת מוסף דר"ח. ומה טוב שיצייר האדם לעצמו תמיד את צירוף אותו החודש, ויהיה לו לעזר להכניע את צד הרע]. ובמשנת חסידים (אדר פ"א א) מבואר שצירופו של חודש אדר הוא ההי"ו, ויוצא מן הפסוק "אוסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתוננו" (בראשית מט, יא). וידוע עוד כי שם הוי"ה רמוז בגוף האדם (עץ חיים שער דרושי אבי"ע פרק ב) והסדר הוא באופן הזה: הראש הוא כנגד אות י', הגוף הוא כנגד אות ו', ושתי הידיים הן כנגד ב' ההי"ן. וכיון שהצירוף של חודש אדר יש בו כח שעל ידו נוצחים את עמלק, לכן הרים משה רבנו את שתי ידיו למעלה, כדי לרמוז בזה את הצירוף של חודש אדר. וכשהרים שתי ידיו שהם בחינת ב' ההי"ן, ולמטה מהם הראש שהוא כנגד אות י', ולמטה ממנו הגוף הרומז לאות ו', נהיה הצירוף ההי"ו, שהוא הצירוף של חודש אדר, ולכן "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל".

ובשנה מעוברת ישנם ב' אדרים, כי אשה מעוברת מולידה תאומים, שהוא אדר א' ואדר ב', ואין בין אדר א' לאדר ב' רק מקרא מגילה ומתנות לאביונים (מגילה ו:), ולגבי הכונות חודש אדר הוא כולל את כל החדשים, ועל כן מכוונים באדר ב' את כל י"ב צירופי הוי"ה. (עי'

שער היחודים ורוה"ק פרק י' שיש י"ב נימין וי"ג כולל כולם, וע"ע שער יששכר ח"ב מאמר חודש אדר שני (אות א).

חודש אדר בחוטם כנגד חוש הריח

הצירוף של הרוחניות העולה מתוך הגשמיות, נמצא גם בחושי האדם, חמשה חושים באדם חוש הריח בולט כחוש הרוחני ביותר, על כן אמרו חז"ל במסכת ברכות (מג): על הפסוק "כל הנשמה תהלל יה" (תהילים קנ, ו) איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו, ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח. והנה הקרבנות, שתכליתם היא להעלות את הגשמי אל מקורו, מצוינים תמיד במילים "ריח ניחוח אשה לה" (שמות כט, יח). וכאשר קרבנו של נח התקבל ברצון, נאמר (בראשית ח, כא) "וירח ה' את ריח הניחוח".

ובכתבי רבינו האר"י ז"ל (שער הכונות דרושי ר"ה דרוש א) מבואר, שכל י"ב חדשי השנה הם בחינת אברים שבראש. תשרי - גולגלת, חשון כסלו - שתי אזניים, טבת שבט - שתי עיניים, אדר - חוטם" כנגד הריח. ריח מלשון רוח, נושא הריח מצליח לפעול בחודש הזה את פעולתו.

רמז נוסף מצינו בימי הפורים הקשורים לחוש הריח, שהרי מרדכי ואסתר הם שהביאו את התשועה בימי הפורים. וריח טוב עולה משמותיהם של שני הצדיקים הללו, וכבר אמרו חז"ל כי שמו של אדם מעיד על מהותו, ובפרט על נקודתו הפנימית. וכבר דרשו חז"ל (חולין קלט): "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב (שמות ל, כג) 'מר דרור' ומתרגמים מירא דכיא". נמצא כי שורש שמו של מרדכי הוא מאחד מסממני הקטורת, אותה עבודה במקדש שבאה אך ורק "לריח ניחוח אשה לה". וכן מצינו במסכת מגילה (י): "תחת הנעצוץ יעלה ברוש (ישעיהו נה, יג) - זהו מרדכי, שנקרא ראש לכל בשמים".

ועל אסתר דרשו (חולין קלט): "אסתר מן התורה מנין, שנאמר (דברים לא, יח): "ואנכי הסתר אסתיר", "ולמה נקרא שמה אסתר - על שם שהיתה מסתרת את דבריה" (מגילה יג). ומרדכי בא כאמור משרשה של הקטורת שהיתה קרבה לפנים, ואחת בשנה - לפני ולפנים - בהסתר!

גם שמה השני של אסתר - הדסה (מגילה שם), קשור לחוש הריח. וכך שנינו במדרש (ויק"ר ל, יב) ברמזי ד' המינים: "מה הדס - זה יש בו ריח ואין בו טעם - כך ישראל יש בהם מעשים

טובים ואין בהם תורה". והנה מופיע הריח באותו יהודי שאין בו תורה, וכלפי חוץ ייתכן שהוא נראה מנותק מקשר לקב"ה, אבל יש בו מעשים טובים שהרי אפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון (ברכות נז.) - וזה סודו ורמזו של ריח ההדס.

ואם במדרש שמות עסקין נוסף שגם שמו של המקום בו נעשה נס הפורים הוא בעיר 'הריח' - שושן. "שושן זה יש בו ריח... ולעולם ריחו לא זו ואין העולם מתקיים אלא על ריחא דא, ועל דא הדס במוצאי שבת" (זוהר, שמות ח"ב דף כ ע"א) וכך שזורים שמות המקום והגיבורים כולם בחוש הריח.

המן הרשע היה כוחו מן הנחש הקדמוני

כנגד זה מצינו בשמו של האיש הרשע של המגילה את ההיפך. אותה גמרא בחולין (קלט:) שעסקה ברמזי שמותיהם של מרדכי ואסתר שואלת "המן מן התורה מנין, שנאמר (בראשית ג, יא): המן העץ". הגמרא רומזת לקשר מהותי בין המן הרשע לחטא הנחש הקדמוני.

וכך כותב הגה"ק אלימלך מדינוב בשם רבינו המהרח"ו ז"ל (מחברת הקודש שער הפורים דף נו ע"א), ש"המן היה גלגולו של הנחש הקדמוני". שכן המן בא לצרור את היהודים, מכוח אותה נפילה של אדם הראשון בחטא האכילה מעץ הדעת: "ובזה תתבונן מפלאות תמים דעים. הנה המן הרשע היה כוחו מן הנחש הקדמוני אשר פיתה לאכול מן עץ הדעת. כן הוא גרם בעצתו שיאכלו ישראל מסעודתו של אחשורוש (מגילה יב.), וגרם שהתעורר חטא אדם הראשון ונקנסה עליהם מיתה, כמו על אדם הראשון באכלו מן עץ הדעת".

אותה סעודה מפורסמת שבגינה נתחייבו ישראל כליה באותו הדור כמבואר בחז"ל (מגילה יב.), היתה יזומה על ידי המן הרשע. הוא ידע שכליה ומיתה על ישראל יש להביא רק בהכשלתם באכילה אסורה, כאותו נחש שפיתה את אדם וחוה. אך בדבר אחד טעה המן הרשע - אכן אדם הראשון נפל ברשתו של הנחש, אך הנפילה לא היתה מוחלטת, חוש אחד שרד לו לאדם הראשון לפליטה גדולה - זהו חוש הריח.

וכשנתבוננו בפרשת בראשית נמצא כי בחטא עץ הדעת, ארבעה חושים נפגמו (בראשית ג, ו): "ותרא האשה" - חוש הראיה, "ותקח מפריו" - חוש המשוש, "ותאכל" "ויאכל" - חוש הטעם, "וישמעו" - חוש השמיעה. אולם חוש הריח לבדו לא מוזכר בשום מקום בפרשת החטא. "ולזה חוש הריח נקרא כוח המתקיים יותר מכל החושים, כיון שלא נהנה מחטא אדם

הראשון. ולכן הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו (ברכות מג:), וזה החוש ינתן למלך המשיח, כמו שנאמר "והריחו ביראת ה'" (ישעיה יא, ג).

וראה נפלאות תמים דעים כי נפילתו של המן היתה גם על ידי חוש הריח. כי עתה בימי מרדכי ואסתר, עלה ריחם הטוב של הצדיקים, וממנו עלתה התשועה ליהודים. ויש לבאר על פי זה את הפסוק 'ויזעק זעקה גדולה ומרה' (אסתר ד א) 'מפני שהקול יפה לבשמים' (כריתות ו:), אותה זעקה, מטרתה היתה לעורר את חוש הריח שלא נפגם בחטא הנחש הקדמוני. (בני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ד, א).

תפילה מתוך שמחה בוקעת רקיעים

בגמרא מסכת מגילה (טז). מבואר, שכאשר הגיע המן להביא את הלבוש ואת הסוס למרדכי, "נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא, אתא המן ויטיב ליה קמייהו, ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה" [-כאשר בא המן ליקח את מרדכי להרכיבו על הסוס, מרדכי נעמד להתפלל, והמן המתין לו עד שיסיים את תפילתו].

ומקשה רבינו יוסף חיים זלה"ה, בספרו בן יהוידע (שם ד"ה ורכיב האי): ולכאורה יפלא על רשע מרושע זה, על מה ולמה המתין לו ולא הפריע לו באמצע תפילתו לקיים 'גזירת מלך' תיכף ומיד? ומבאר שהטעם שהמתין המן ולא בישר לו את הבשורה הטובה הזאת בשעת התפילה, כי ידע המן שתפילה מתוך עצבות אינה מתקבלת, וחשב שוודאי מרדכי מתפלל כעת בעצבון, על כן אמר - מוטב לא אפסיקו, כי אם אפסיקנו והודיע לו את ציווי אחשוורוש להרכיבו על הסוס וכו' וודאי יחזור להתפלל שנית מתוך שמחה, ותפילה מתוך שמחה בוקעת רקיעים ואין שום מחיצה ושום מבדיל שיכול לעכב בעדה מלהגיע עד לכסא הכבוד. אמור מעתה, אם המן הרשע ידע את היסוד של תפילה מתוך שמחה, נמצינו למדים על גודל מעלת התפילה מתוך שמחה, שמסוגלת מאוד לקבלת התפילה.

שמחה בימי הפורים

סגולת השמחה ביום פורים אף מועילה לבטל כל מיני גזירות, בספר דבורי מוהרא"ש (ח"ב שיעור ח אחדות של פורים עמ' ריב) והביא מעשה שהיה בזמנו של בעל ה'מעשה רוקח' זי"ע, שהיה מתגורר באמסטרדם שבמדינת האלאנד (הולנד) השוכנת על אחד מאיי הים. זמן מה קודם חג הפורים הגיע לפתע נחיל גדול של תולעים והציף את כל פני המדינה, והיה חשש

של סכנת נפשות שיאכלו התולעים את כל האוכל, משלא הצליח המושל לגרשם מגבולות המדינה קבע יום תענית לכל התושבים בכל עיירות מלכותו כדי שכולם יתפללו שתתבטל הגזירה. והנה היום שבו בחר לקבוע בו התענית חל ביום הפורים, והיהודים לא ידעו כדת מה לעשות שהרי לא יתכן לצום בפורים, ומאידך אם המושל ישמע שהיהודים עושים סעודות גדולות ביום זה יענשם בעונש גדול, ולכן פנו אל הגאון ה'מעשה רוקח' להיוועץ עמו ושירם את אשר יעשו, הגאון הקשיב לדבריהם ופסק לבל ישביתו את שמחת יום הפורים, ובשום אופן שלא יצומו, ואדרבה יאכלו וישתו כמצות היום, וציווה על כל בעלי החנויות לפתוח שעריהם לרחבה ולתת מאכל ומשתה - בשר ודגים וכל מטעמים, לכל הרוצה ליטול בחינם, והוא התחייב לשלם להם את כל ההוצאות, וכן הווה שכל גויי הארץ התכנסו לבית תיפלתם וצמו כל אותו היום, ולהבדיל בני ישראל עם קודש ישבו משפחה ומשפחה ועיר ועיר וסעדו סעודות גדולות כיד המלך, ויהי ממחרת יום הפורים הייתה הרווחה לכל העיר, כי לפתע פתאום הלכו כל התולעים ונעלמו כלעומת שבאו.

ויהי כאשר שמע מושל העיר שהיהודים לא קיימו את דבריו להתענות ביום הזה, חרה לו הדבר מאד, וביותר כעס על הסעודות הגדולות שערכו בריבים, אך מאחר שהעריץ מאד את היהודים ובראשם את רבם 'המעשה רוקח', ובפרט כאשר למחרתו אירע הנס שנעלמו התולעים הבין שיש דברים בגו, הלך אל המעשה רוקח כדי לברר אצלו פשר הדבר, מששטח את שאלתו לפניו השיב לו בניחותא ובטוב טעם, דהנה כולנו יודעים ומאמינים ש'אין פורענות באה לעולם כי אם בשביל ישראל' (יבמות סג.), ולכן בעת שיש צער ויסורים בעולם, עליהם להתעורר ולחזור בתשובה, דהיינו לשוב אליו יתברך שמו ולעשות רצונו, והלא בפורים נצטוונו לאכול ולשתות ולשמוח, לכן אלמלא היינו מקיימים רצון ה' לא היינו נענים בתפילה, שהרי תכלית התשובה היא להתקרב אליו, ואכן בגלל שקיימנו את המצוה כרצון אבינו שבשמים ניצלנו ממות לחיים. ולדידן ייאמר, הרבה 'תולעים' ומיני רוחשים שעולים בראש ובלב, בגוף ובנפש נעלמים כלא היו על ידי שמחת הפורים.

וכדברים אלו כתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (מועדים ח"ב ר"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) שיש הוכחה מדברי הגמרא (מגילה ז:) שמספרת ששנה אחת נתבסס (-השתכר) רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחיה' [-ביקש רחמים והחיהו]. ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות

למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיוושע ולהיענות!

והוסיף רמז לדבר, כי ר"ת של ונאמן אתה להחיות מתים הם כר"ת של ומשלוח מנות איש לרעהו, וס"ת של ונאמן אתה להחיות מתים הוא מתנ"ה, לרמז שעל ידי קיום מצוות יום הפורים - משלוח מנות ומתנות לאביונים, ניתן להחיות מתים.

עוד כתב (שם פרשת זכור ולפורים ד"ה וזהו שאיתא ברבינו בחיי) כי על ידי מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מבטלים תתק"ג מיני חלאים. כמובא בגמרא ברכות (ח.) תשע מאות ושלושה מיני מיתה נבראו בעולם. ועל ידי מצות אלו נשפעים החיים העליונים וניצול ממיתה ח"ו.

עבודת השמחה היא ענין גדול מאד

כתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב): "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת ה' שציווה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר (דברים כח, מז): 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב', עכ"ל הרמב"ם. ובספר הכוזרי (מאמר ב, אות נ) כתב, כללו של דבר, כי תורתנו נחלקת בין היראה, האהבה והשמחה, תתקרב אל אלהיך בכל אחת מאלה, ואין כניעתך בימי התענית יותר קרובה אל האלהים משמחתך בימי השבתות והמועדים. אך בתנאי שתהיה כוונת שמחתך כוונת מצוה ותעשה אותה בלב שלם, וכמו שהתחנונים צריכים מחשבה וכוונה, כך גם השמחה במצוותיו צריכים כוונה, שתשמח במצווה עצמה מאהבתך את המצוות, ותכיר מה שהיטיב לך בה, וכאילו אתה באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו, ותודה על זה במצפון ובגלוי, ואם תעבור כך השמחה אל הניגון והריקוד היא עבודה ודבקות בענין האלהי".

ועל מעלת השמחה בקיום המצוה אביא לפניך דברי קדשו של הגאון רבי אליעזר פאפו זלה"ה במה שכתב בספרו "פלא יועץ" (ערך שמחה) וזה תורף דבריו, מה טוב ומה נעים שישמח ישראל בעושייו שמחה של מצוה על כל מצוה שעושה יגיל וישמח יותר ממוצא שלל רב, ובפרט בשבתות ובמועדים, ככתוב (ישעיה נח, יד) "אז תתענג על ה'". וכתוב (דברים טז, יד) "ושמחת בחגך". ובפרט בשעת עבודת התפילה צריך לשמוח שמחה רבה, דכתיב (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". ופירשו שרועה לומר- [שצריך לעבוד את ה' יתברך] יותר 'מרוב כל'. עכ"ד.

ורז"ל האריכו במעלת עבודת ה' בשמחה, ושעל ידה יכול האדם להגיע למדרגות הרוחניות הגבוהות ביותר, כדאיתא בגמרא (שבת ל:) על הפסוק (קהלת ה, טו) "ושבחתני אני את השמחה" - זו שמחה של מצוה, (שם ב, ב) 'ולשמחה מה זו עושה' - זו שמחה שאינה של מצוה, ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצלות, ולא מתוך עצבות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך שמחה של מצוה, שנאמר (מלכים ב טו, ג): "ועתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". ומסיימת הגמרא (שם לא.) אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה".

וכבר דרשו דורשי רשומות, על דברי הגמרא (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין "בשמחה" ר"ת הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

ודע כי חשיבותה הגדולה כל כך של השמחה באה לידי ביטוי בכמה מישורים:

(א) השמחה בעבודת ה' מוכיחה עד כמה חשובה היא אצל העובד, וכמה הוא מאושר על שזכה להתקרב אל ה'.

(ב) השמחה מורה על שלמות נפשית. ולא זו בלבד אלא היא גם מביאה אליהן. כי על ידי אהבת השי"ת, הוא שמח בקיום המצוות, וסופו שיגיע לדרגה גבוהה יותר של אהבת ה'.

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

"בשמחה" גימ' "שנה". על ידי השמחה ששמחים בחודש אדר אפשר להמשיך ולהשפיע שמחה לכל ימות השנה. (אוהב ישראל מאפטא מד ע"ב ד"ה משנכנס).

אסתר סברה לדחות את הגזירה על ידי השמחה

ותחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו וכו' (ד, יד).

צריך להבין מה הטעם ששלחה אסתר בגדים למרדכי, הרי לא מחסרון בגדים לבש שק, אלא מדעת קרע את בגדיו, משום סיגוף וצער, וכי לא ידעה אסתר כי גם את הבגדים האחרים יקרע? אלא מסביר הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע (רבינוביץ רמזי פורים), שאסתר רצתה לרמוז בשליחת הבגדים כי היא חולקת על דרכו של מרדכי! מרדכי קיווה להצמיח את הישועה לעם ישראל על ידי סיגופים מחמת צער גלות השכינה, לפיכך סבר שראוי לכל אחד ללבוש שק ולעלות אפר. אך אסתר רוח אחרת היתה עמה: היא סברה כי יש לעורר את הרחמים על

ידי השמחה. כי השכינה אינה שורה מתוך עצבות, ככתוב (תהילים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה", ועוד כתוב (דברי הימים א טז, כז): "עזו וחדוה במקומו". ובשליחת בגדי המלכות למרדכי, לכך נתכוונה! וזה היה חלק מתפילתה שמרדכי ילך בדרך השמחה! וכמובא במדרש (עי' תרגום שני לאסתר ו, יא), בשעה שהרכיבו את מרדכי ברחובות העיר והלבישוהו בגדי מלכות, שלחה אסתר והביאה שבעה אלפים נושאי כלי זמר. וכאשר בא מרדכי לכלל שמחה, היה בכוחו לעורר רחמים וחסדים.

ימים של הכנה ליום פורים הקדוש

חדש אדר הוא חודש מיוחד בשנה בעקבות הנסים שאירעו בו לישראל כמו שכתוב במגילה (ט, כב): "והחודש אשר נהפך להם מאבל ליום טוב". וימים אלו הם ימי ההכנה לפורים. וכבר ידועים דברי רבינו האר"י ז"ל, שההכנה למצוה חשובה יותר מקיום המצווה עצמה (עי' אמרי אמת בא תרצו). ויתכן שהסיבה לכך היא, העובדה שההכנה באה מצד האדם עצמו, ובה רואים מהו ערכה האמיתי של המצוה אצל האדם. וידועים דברי הט"ז (או"ח קצ"א סק"א), אדם שעושה מצווה בלא לכוון תחילה על עשייתה, עובר על דברי הכתוב (במדבר כו, כא): "אם תלכו עמי בקרי" - היינו אם נעבוד את ה' בדרך מקרה.

ואם כן, עלינו לדעת כי ההכנה הנצרכת לפורים היא בג' דברים אלו: אמונה, תשובה, קבלת התורה.

(א) אמונה - רבותינו ז"ל אמרו (חולין קלט.): "אסתר מן התורה מנין, שנאמר "ואנכי הסתר אסתור פני ביום ההוא" (דברים לא, יח). וכן בכל מגילת אסתר לא נזכר שם שמם אפילו פעם אחת, כדי ללמדנו שצריך לראות את הנס והנהגת ה' גם כשהיא בהסתר. ואמרו חז"ל (מגילה יט.) שצריך אדם לקרוא את המגילה כולה, כיון שכל פרט הוא חלק מהנס, כמו שליחת האגרות שבהן נכתב: "להיות כל איש שורר בביתו ומדבר בלשון עמו", הוא גם חלק מהנס, וכך אמרו (מגילה יב:): "אלמלא אגרות ראשונות כבר לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט". שונאי היהודים שהיו אז, לא היו ממתנים לזמן הכתוב באגרות השניות ששלח המן. אולם, שהאגרות הראשונות עשו רושם גרוע על כל ראשי המדינות, גרמו לכך שהם חששו מפני המלך שהוא חסר יציבות, ומשום כך, אמרו בלבם, נמתין לפחות עד הזמן הנקוב באגרות ולא פגעו ביהודים מיד. ועוד כי על ידי האמונה אדם בא לידי שמחה, כמאמר המצודות דוד (משלי טו, ל): "אין שמחה כהתרת הספיקות", והמאמין אין בלבו שום ספקות, כי יודע שהכל מאיתו יתברך.

(ב) תשובה - ביום הכיפורים עושה כל אדם חשבון נפש פרטי על מעשיו, ועיקר התשובה היא של כל יחיד ויחיד על מעשיו. אולם פורים הוא זמן תיקון החסרונות של הכלל, ובפרט ענין האחדות של כלל ישראל. כדברי קדשו של רבינו שלמה אלקבץ זלה"ה בספרו 'מנות הלוי' על מגילת אסתר (ט, יז), שהביא טעם לכך ששולחים משלוח מנות גם למי שיש לו, כדי לתקן את מה שאמר המן (ג, ח) "ישנו עם מפוזר" במדינות מלכותך, "ומפורד" - בינו לבין עצמו, וכדי להוכיח שהעם היהודי הוא מאוחד שולחים מנות איש לרעהו.

וכן סעודת פורים, היא תיקון למה שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.). לא שאכלו - אלא 'שנהנו', כיון שעל האכילה יש מקום ללמד זכות, כי חששו שמא הדבר יעורר שטנה אצל שונאי ישראל. אך על מה 'שנהנו' מסעודת הרשע - זו היא תביעה גדולה. ולכן אסתר גזרה תענית במסירות נפש - שלושה ימים לתקן את אותה הנאה. ואף לדורות, אנו מתקנים זאת על ידי הסעודה שעושים בפורים. כמו שאמרו חז"ל: (מגילה ז:) "חייב אדם ליבסומי בפוריא", האדם בפורים, אוכל שותה ומתבסס, והעיקר בזה לא להנאת החיך, אלא "כדי לזכור את חסדי וניסי ה'". וכבר אמרו בשם ר' ישראל מסלנט (עי' אוזנים לתורה ויקרא יט, ה), שהרבה יותר קל לצום ביום כיפור לשם שמים, מאשר לאכול בערב יום כיפורים לשם שמים. הרי שעבודת התיקון של פורים גבוהה היא עד מאד.

ועוד מעלה גדולה בתשובה שמביאה את האדם לידי שמחה, כדברי חז"ל (תענית כו:): לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים וכו', נמצא שהחטא גורם לעצבות, והתשובה מביאה את האדם לשמחה גדולה.

(ג) קבלת התורה - במעמד הר סיני, לא היתה קבלת התורה מושלמת, כיון שהיה צורך בכפיית הר כגיגית (שבת פח.), ואף שאמרו (שמות כד, ז) "נעשה ונשמע", בכל זאת כשראו את האש הגדולה ונחרדו כל כך עד שיצתה נשמתן (שבת שם), היה חשש שיחזרו בהם בהבינם את גודל האחריות שקבלת התורה מחייבת, כמו שפירשו התוספות (שבת פח. ד"ה כפה). ועל כך אמר רב אחא בר יעקב: "מכאן מודעא רבה לאורייתא" - שיש תשובה לישראל למה שלא קיימו את המצוות, משום שקיבלו את התורה רק מתוך הכרח. ועל כך הסיק רבא, הדור (-חורו) קבלוה בימי אחשורוש. כמו שכתוב (אסתר ט, כז): "קיימו וקיבלו" - קיימו מה שקיבלו כבר. ופירש המהר"ל בספרו אור חדש (בהקדמה), שקבלת התורה בפורים נעשתה על ידי קבלת המצוות

המיוחדות לפורים - שזה מגלה למפרע על קבלת התורה בהר סיני, שאין אדם מוסיף על העיקר אם אין העיקר רצוי בעיניו.

ולימוד התורה מוסיפה שלימות לאדם, ומביאה לידי שמחה, כדברי דוד המלך ע"ה (תהילים יט, ט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב". וכמו שאמרו במדרש משלי (פרשה א אות ג) אין שמחה אלא חכמה.

הרי שכל שלושת העניינים הגדולים של היהדות, אמונה, תשובה, וקבלת התורה - קשורים לפורים. ודורשי רשומות רמזו זאת (דבש לפי מערת פ אות ב) כי נוטריקון "פורים": פסח וסוכות ראש השנה יום הכיפורים מתן תורה. שכל אלו הזמנים מצריכים הכנה גדולה. וההכנה לפורים בעיקר היא כדברי חז"ל (תענית כט): "משנכנס אדר מרבין בשמחה". להורות לנו שלימוד התורה ומעשה התשובה יהיו בשמחה.

מעלת ההכנה קודם ימי הפורים

הרה"ק בעל ה'בית אהרן' מקארלין (פורים עמ' כ) כתב על הפסוק (אסתר א, כא): "ויעש המלך כדבר ממוכן", דהנה, ידוע שבכל מקום שנוצר 'המלך' במגילה הרי זה רמז למלך מלכי המלכים הקב"ה (מדרש רבה אסתר ג, י), ואם כן, בא פסוק זה ללמדנו שהמלך העליון עושה ומשפיע עלינו שפע 'כדבר ממוכן' דהיינו, כמידת ההכנה שלנו קודם המצוה! שכפי שעושים כאן הכנה בזה העולם - כך משפיע הקב"ה חיותו וטובו לזה העולם. ואכן, יסוד זה כבר מצינו בתורתן של ראשונים, הלא הוא רבינו הרמב"ן (שמות ג, יב ד"ה ואמרו לי מה שמו) שאומר שמידת השפע הנשפעת על האדם ממרום תלויה במידת הכנתו כאן בעולם התחתון. וזה לשונו ומהו 'אהיה אשר אהיה' - **כשם שאתה הווה עמי - כך אני הווה עמך!** אם פותחים את ידיהם ועושים צדקה - אף אני אפתח את ידי, שנאמר (דברים כח יב): "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב". ע"ש. ומכאן, נשכיל להבין גודל מעלת ההכנה קודם ימי הפורים, להכין את ליבנו לקראת היום הקדוש הזה, להבין את מהות היום ולהתכונן למצוות התלויות בו, ובזה נזכה לקבל את האורות הגדולים והעצומים ולהמשיך את השפע הזה לכל ימות השנה.

ובכן, ההכנה הראשונה הנצרכת לנו היא לקראת ימי הפורים היא קריאת פרשת זכור, אשר בה אנחנו מצווים למחות את קליפת עמלק, אותה קליפה של קרירות באמונה, שטוענת שהכל במקרה, ולחזק בלבנו את האמונה בהשגחה פרטית של השי"ת, ולגלות את אור ההשגחה ב'מגילת אסתר' הפרטית של כל יהודי ויהודי.

חלק מעבודת ההכנה להכין את ה'ראש' ולהתבונן במועד הממשש ובא

הובא משל בספר חשבה לטובה מהרה"ק רבי העניך זי"ע (מערכת סיפורים עמ' קלט) לאדם אחד שהיה בטבעו מפוזר ומפורד, בכל לילה בעלותו על יצועו לשנית הלילה היה מפוזר את בגדיו לכאן ולכאן עד שהיה טובע בתוהו ובוהו. והיה הדבר מפריע לו ביותר בעת קומו משנתו, כי כל עוד שלא היה מסובב את הבית מאה פעמים לא היה מוצא את בגדיו, והיה מאחר בבואו לעבודתו. פעם שפך לבו בפני ידידו, וייעצו הלה עצה טובה שבכל לילה יקח לידו דף וקולמוס ויכתוב בפרטות היכן הניח כל דבר ודבר, וכך עשה בלילה הראשון, כתב 'את כתונתי הנחתית על השולחן', 'את הפוזמקאות על הספסל', וכך כתב את כל בגדיו, וסיים את מכתבו 'את ראשי הנחתית במיטתי' ושכב לישון. בבקר של יום לקח את הפיתקא בידו ואכן בתוך כמה דקות מצא את כל בגדיו, לאחר מכן מצא כתוב בפתק 'את ראשי הנחתית במיטה', פנה האיש למיטתו ולא מצא לא את ראשו ולא את עצמו, החל זועק ומייל אין ווי בין איך... ווי איז מיין קאפ". ווי בין איך... (היכן אני... היכן ראשי...) משל זה מוכיח לדרכם של הבריות, שאף שמרבים הם בכל מיני הכנות ועניינים מכל מקום 'את הראש' את עיקר הנקודה הפנימית הרי הם מפסידים. ולאחר מעשה הנו זועק היכן אני והיכן ראשי.

וכבר אמר הגה"צ רבי אליהו דסלר זצוק"ל (מכתב מאליהו מאמרי האלול עמ' כב) כי העשיר נוסע ל'מעיינות מרפא' להתרפא, ואילו העני שאין לו די מעות ליסע לשם יכנס לבית הרוקח (בית מרקחת), יקנה בקבוק קטן ובו מים ממי המעינות, ימשח עצמו בהם זעיר פה וזעיר שם, וידמה בנפשו כאילו נסע לשם. כן העשיר ברוחו בבוא ימים וזמנים נעלים ייכנס כולו לתוככי המעינות וירפא את עצמו היטב, מה יעשה העני ברוח, יסתפק באיזה התעוררות קטנה - ב'משיחה' קטנה פה ושם, ותו לא מידים...

משנכנס אדר מרבין בשמחה

"משנכנס אדר מרבין בשמחה" הלכה זו נכתבה במסכת תענית (כט.) בתוך עיני חודש אב. ויש להבין מדוע לא נכתבה הלכה זו במסכת מגילה, אשר היא המסכת המיוחדת לענין פורים?

ונראה כי הטעם לכך הוא ללמדנו שאף בשעת צער, האדם צריך לזכור את ימי השמחה העתידיים לבוא, ואל לו להתייאש מן הפורענות. וכן נאמר (ישעיהו נה, יב): "כי בשמחה

תצאו", לומר שעל ידי השמחה בעבודת ה' יתברך ניתן לצאת מכל הצרות. לפיכך למרות שחג פורים הוא רק מדרבנן, נאמר במדרש (מדרש משלי ט, ב): "כל המועדים עתידים להיות בטלים, וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר (אסתר ט, כח): "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים". משום ששמחתם הרוחנית של עם ישראל בימי הפורים אינה נפסקת לעולמים, אפילו לא בשעות של צער ועצב.

ומה שהגמרא מקשרת דווקא בין חודש אב לחודש אדר, נראה לומר שבא כדי לרמוז לעם ישראל, שכפי שחודש אדר נהפך לעם ישראל מיגון לשמחה, שנאמר (אסתר ט, כב): "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב". כך גם חודש אב עתיד להפוך לחודש של ששון ושמחה לעם ישראל. וכן מבואר במדרש זוטא (איכה פרשה א אות כח): "עתיד הקב"ה להפוך תשעה באב לשמחה, שנאמר (זכריה ח, יט): "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

ועוד מצאנו במשנה (שקלים א, א) "באחד באדר משמיעים על השקלים". לפי שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה, דהיינו, משנכנס אדר מכריזים על חידוש התרומות לעבודות הקודש במקדש, ולכן מרבין בשמחה.

ומה שחז"ל לא הגדירו במדויק כיצד לשמוח, משום שחז"ל התכוונו ללמדנו, שכל אדם ירבה בשמחה של מצוה בכל מה שמשמחו, דבר נוסף הוא משום שאין גבולות לשמחה הרוחנית של ימי חודש אדר. ולכך לגבי מיעוט השמחה בחודש אב חז"ל הגדירו בהגדרות הלכתיות ברורות את דיני האבלות. לעומת זאת חז"ל לא הגדירו איך מרבים בשמחה בחודש אדר, משום שהשמחה היא דבר פנימי ורוחני המשתנה מאדם לאדם, כמובא במדרש (שיר השירים רבה פרשה א אות א): "בעשרה שמות נקראה שמחה: גילה, שיש, שמחה, רינה, פצחה, צהלה, עלצה, עליזה, חדוה, תרועה, ויש מוציאין תרועה ומועיילין דיצה", כי לכל אדם השמחה פורצת בצורה שונה.

לפיכך שמחת חודש אדר אינה שמחה של בדחנות או צחוק ח"ו, אלא שמחת האמונה המבוססת על הבטחון בקב"ה, וכפי שהבאנו את מאמר חז"ל (שבת ל:): נאמר (קהלת ח, טו): "ושבחתני אני את השמחה", שמחה של מצוה. ונאמר (שם ב, ב): "ולשמחה מה זה עשה" זו שמחה שאינה של מצוה. ללמדך: שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות,

ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה.

אם ראית אדם עצוב צריך להוכיחו שיהיה בשמחה

בקונטרס באר הפרשה לגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א הביא בדרך צחות וז"ל: שמעתי שעל כן נקטו חז"ל בלשונם (תענית כט.) 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה', כך 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', למה תלו הא בהא, ועוד במה מתבאר יותר ריבוי השמחה בחודש אדר על ידי שהשוו אותו למיעוט השמחה בחודש מנחם אב? אך הכוונה הנה כאשר יראה אחד את חבריו אוכל בשר שמן בתשעת הימים שבין ר"ח אב לתשעה בו, ומשמח ב'כלי זמר' וכדו', בוודאי יצחק עליו בקול רעש גדול שהוא פורץ גדר וישכנו נחש (ראה שו"ע או"ח סי' תקנא סעי' יא). כי אפילו תינוקות של בית רבן יודעים שבימים אלו נהגו איסור באכילת בשר ולשתות יין, וכיוצא בזה 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', שאם יראה את חבריו בפנים נפולות יוכיחו על כך בכל תוקף, וידרוש ממנו להסיר העצבון ולשמוח בשמחה של מצוה.

מאמרי הפרשה

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם" (לה, א)

ענין סמיכת פרשת "ויקהל" ל"כי תשא"

האור החיים הקדוש זיע"א עומד על פשר הסמיכות של תחילת פרשת ויקהל, לסיום הפרשה הקודמת המדברת על קרני ההוד של משה. ומבאר כך: משה רבנו ע"ה חשש שמא יהיו מבני ישראל שייראו מגשת אליו מקרני האור שעל פניו, לכך נאמר כאן: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל..."

ומוסיף האור החיים הקדוש ואומר, שנאמר כאן "עדת בני ישראל" ולא "עדת ישראל", לרמז לנו, שכאשר הקהיל את כל העדה, האנשים עמדו בפני עצמם, והנשים עמדו בפני עצמן, ולא היו מעורבין.

ובעל הטורים מפרש את סמיכות הפרשיות באופן אחר, לפי מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה יא, ב) "אינו דומה מאור פניו של אדם בשבת למאור פניו שבחול", לכך נסמך "כי קרן עור פניו" לפרשת ויקהל הפותחת בעניין שמירת השבת.

הכתרים שנלקחו מאיתנו חוזרים אלינו מידי שבת

ויש ביאור נוסף, מדוע סמכה התורה את שמירת השבת לסוף הפרשה הקודמת - כי תשא - שמדובר שם על קרני ההוד של משה רבינו.

וכדי להסביר זאת, יש להקדים כאן הערה בלשון הכתוב, מדוע דוקא במצות שמירת השבת נאמר "עדת בני ישראל", ולא "בני ישראל"?

ויש לתרץ, שהמילה "עדת" האמורה כאן, היא מלשון "עדי עדיים" (ראה יחזקאל טז, ז). והיינו, שבמעמד הר סיני כשאמרו ישראל "נעשה ונשמע", באו מלאכים והניחו שני כתרים רוחניים על ראש כל אחד ואחד, אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'נשמע', והכתרים הללו נקראים "עדיים".

וכאשר חטאו בעגל, אמר הקב"ה למשה "לך רד", רצונו לומר: החליפו אות דל"ת שבמילה 'אחד' שבפסוק שמע ישראל, ברי"ש של לא תשתחוה לאל 'אחר', והשתחוה לעבודה זרה. ובזמן הזה שאין צדיק בארץ, והיינו שהרגו את חור [שהוא בגימט' הצדיק] ונתקיים בהם לך - ר"ד דהיינו שהלך חור [שכן ר"ד בגימט' צדיק] באותה שעה באו מלאכי חבלה ולקחו לעם ישראל את הכתרים.

וכשירד משה מן ההר, ראה את המלאכים וכתרים בידם, מיד גער בהם והם פחדו וברחו, וכל הכתרים נפלו מידם מפחד ורעד שהיה להם מנויפת משה, ומשה רבינו ע"ה קיבץ את כל הכתרים וחזר לפני הקב"ה ואמר, "רבונו של עולם, אלו הכתרים שקיבצתי, שלי הם או של ישראל?" אמר לו הקב"ה, שלך הם, מפני שיש דין שאם באו אנשי חיל לעיר ושללו שלל, ובא גיבור אחד והציל מידם, הרי השלל שלו, ואין לבני העיר שום טענה עליו מפני שנתן נפשו בכפו

והלך לקראת החרב ואפשר שהיו הורגים אותו (עיין בגמרא בבא קמא קיד.), ולכן גם כאן הכתרים שלך כי אתה הצלת אותם מיד המלאכים.

כאשר שמע כן משה, לקח את כל הכתרים והניחם בראשו, כמו שכתוב "ויתן על פניו מסוה", שהיו לו קרני הוד של הכתרים הרוחניים ונעשה פלא פלאות, וכמבואר בגמ' שבת (דף פח.).

והנה "מסוה" גימטריא "פלא" שהיה מספר קרני ההוד - "אלף" פחות אחד, כמו שכתוב (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים" וזה הרמז שאל"ף של המילה "ויקרא" היא זעירא. וכשבא משה וראה את העגל והמחולות חרה אפו, ובני ישראל - "וייראו מגשת אליו", מאלו הכתרים שהיו לו, שהם קרני האור. אמר להם משה לישראל: מן הדין אני לא חייב להחזיר לכם, אבל אני עושה לפנים משורת הדין ומחזיר לכם, זאת בתנאי שתשמרו שבתות כהלכתן.

וזה שאומרים בשבת "ישמח משה במתנת חלקו", ששמח לתת לנו את "חלקו", שזה נקרא חלק שלו, כיון שעל פי הדין הכתרים הם שלו, וכמו שכתב רבנו האריז"ל (פרי עץ חיים שער השבת פרק ח'), שבכל שבת ושבת, משה רבינו מחזיר לעם ישראל את הכתרים.

ולכן נסמכה שמירת השבת, לפרשה הקודמת המדברת על קרני ההוד של משה. כי בזכות שמירת שבת נזכה שוב לקרני האור - הכתרים, ולכן גם נאמר בצווי על השבת "עדת" בני ישראל דייקא, כי "עדת" הוא מלשון "עדיים" דהיינו כתרים. (כסא רחמים, מלמד. וכעין זה בחידושי הרי"ם).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם" (לה, א)

כללות נפשות ישראל מהווים שלימות התורה

ידוע הדבר שיש שישים ריבוא אותיות לתורה, והם כנגד שישים ריבוא נשמות שבעם ישראל וכנרמז בר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה, וכל אחד מישראל נשמתו קשורה באות אחת בתורה, ובכללותם הם שלימות התורה, (וכמבואר באריכות בספרנו בתחלת פרשת כי תשא).

וזה שאומר הפסוק: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" - ואז עמדו לפניו ששים ריבוא נפשות ישראל יחד, "ויאמר אליהם: אלה הדברים אשר צוה ה'", פירוש, כללות נפשות

ישראל - הוא הדבר בעצמו אשר צוה ה', שהמה בעצמם מהווים את שלמות התורה! (בוצינא דנהורא לרבי ברוך ממז'בוז נכד הבעל שם טוב).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם וְכוּ'" (לה, א)

ט"ל תיבות בפסוקים הללו

כתב בעל הטורים: לעשות אותיות ל' תשע, וחסר ו"ו, לומר ל"ט מלאכות יעשו אותם בו' ימים ולא בשבת. וכן אשר ברא אלהים לעשות (בראשית ב, ג) הכתוב בויכולו תמצא עשיות ובריאות ומלאכות והויות והוצאות והבדלות כולם ל"ט, לומר ל"ט מלאכות הן חוץ מתולדות. וכן תמצא מ"ויקהל" עד "לא תבערו אש וגו' ביום השבת" (פסוקים א - ג) ל"ט תיבות, חוץ ממלת "השבת". עכ"ל.

והנה במסכת שבת (עג.) שנינו במשנה "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", והקשה התוספות יום טוב (שבת פ"ז משנה ב) למה לא אמר התנא בדרך קצרה וברורה: אבות מלאכות "שלושים ותשעה", ולמה האריך בלשונו לומר בלשון שאינה עצם המספר ואמר "ארבעים חסר אחת"? ועיין שם בתירוץ.

אמנם על פי הבעל הטורים הנ"ל מובן הדבר, שהרי יש ארבעים תיבות בפסוקי השבת שבמקרא קודש שלפנינו, אמנם "חסר אחת", כי תיבת הארבעים - "השבת", אינה נחשבת כנגד מלאכה, אלא כפי האמור שהט"ל מלאכות, המה האבות מלאכה של השבת (חיים של תורה).

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה'" (לה, א)

חשיבות חזרה על הלימוד

"אלה הדברים אשר צוה" - המילה צוה - בגימטריא ק"א, לרמוז לנו שצריך לחזור ולשנן את התורה מאה ואחד פעמים, וכמבואר בגמ' חגיגה (ט): "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג, יח), ומקשה הגמרא: "היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו לא עבדו?" ומתרצת, ש"עובד אלוקים" ו"לא עובד אלוקים" האמורים כאן, שניהם צדיקים גמורים, אלא ש"אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד", ועד כדי כך זה חשוב, שמי שלא שנה פרקו מאה ואחד פעמים, אף על פי ששנה מאה פעמים, נקרא "לא עבדו!"

ומדוע צריך לחזור דוקא מאה ואחד פעמים? מסביר רבנו האר"י ז"ל (ראה שו"ע האר"י קריאה בחכמת הקבלה אות ח', ובבן יהוידע חגיגה שם שהביא כן בשם הרמ"ז אך לא מצאנוהו בספרי הרמ"ז), שהמלאך הממונה על השכחה, הנקרא "פוטה" עולה בגימטריא מאה, וזה המלאך, יש לו שליטה על האדם, רק אם חוזר עד מאה פעמים, אבל כאשר חוזר מאה ואחד פעמים כבר אין למלאך הזה שליטה עליו והוא לא ישכח, ולכן חזרה מאה ואחד פעמים, היא סגולה שלא ישכח לימודו. (ליקוטי אמרי אל בתוספת).

ומספרים על הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל שחזר על מסכת בבא בתרא [שהיא המסכת העיקרית של דיני ממונות], שלוש מאות פעם! וזה עוד חוץ מכל הגמרות והפוסקים שלמד, וכבר בהיותו בן י"ח שנים התמנה להיות דיין עם עוד גדולי תורה.

והוא שאומר הכתוב (משלי כב, כט) "חזית איש מהיר במלאכתו, לפני מלכים יתיצב" - שאם האדם הוא איש זריז ומהיר לחזור על לימודו, זכה לשבת ולדון לפני 'מלכים' דהיינו רבנים גדולים שהרי "מאן מלכי? רבנו!".

ולכן צריך האדם לזכור כל הזמן את החשיבות העצומה של החזרה על הלימוד. (רבינו יהודה מועלם זצ"ל).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו' שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: (לה, א-ב)

דוקא במצוות השבת נאמר לשון "ויקהל"

איתא במדרש ילקוט שמעוני (רמז ת"ח): רבותינו בעלי האגדה אומרים מתחילת התורה ועד סופה, אין פרשה שמתחילה במילה "ויקהל" אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה למשה, עשה לך **קהילות** גדולות ודרוש לפניהם ברבים בהלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות ולכנוס בבתי מדרשות בכל שבת ושבת, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני. מכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל לדרוש בענינו של יום, בפסח ובעצרת ובחג. אמר משה, אם אתם עושים כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר (ישעיה מג, יב) "ואתם עדי נאם ה' ואני אל", וכן בדוד הוא אומר (תהלים מ, י) "בשרתי צדק בקהל רב" וכי מה בשורה היו ישראל צריכין בימי דוד, והלא כל ימיו של דוד היו מעין דוגמא של ימי משיח? אלא שדוד היה פותח ודורש לפניו דברי תורה שלא שמעתן אוזן מעולם. עד כאן דברי המדרש.

נמצא, שהטעם שבציווי על השבת נאמר "ויקהל", לרמוז שבשבת צריך לעשות קהילות קהילות, ולדרוש בפניהם על הלכות שבת, כי רבים המה. וגם לקבוע שיעורים בתורה, בפרשת שבוע והלכות ועוד.

והרב "שפתי כהן" (לרבי מרדכי הכהן מצפת) שהיה מגורי האר"י ז"ל, מדקדק מלשון הכתוב "את כל עדת", שמשה רבנו כינס גם את הנשים ללמד להם הדינים השייכים להן, כהלכות שבת ואיסור והיתר וכד', וכן בא לרבות שאפילו את הילדים כינס משה כדי ללמדם מקטנותם לבוא לבית הכנסת ולא יהיו מיושבי קרנות.

השבת גורמת לאחדות הלבבות

ועוד טעם למה נאמר "ויקהל" בציווי על השבת: ללמדנו כי מתנה טובה זו שניתנה לישראל (ראה שבת י': שהשבת נקראת "מתנה טובה") שהיא השבת, תכליתה לאחד את ישראל והיו ללב אחד, כי בששת ימי המעשה, מתוך שעסוקים במשא ומתן וכו', יש ביניהם קנאה ותחרות, ולכן באה השבת לסלק ולחסל את הפרודים, ולאחד את כולם בבית הכנסת, בקהילה.

אור השבת מפיץ טל אורות בבתי ישראל, ונותן מנוחת הגוף ומנוחת הנפש מן הדאגות, כי משום "עונג שבת", מצוה על האדם מישראל שיסיח דעתו לגמרי מעסקיו, ויהיו בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה, כדי שיתפנה האדם ביום הקדוש הזה, ויתמסר כולו לתורה. וזהו 'שבת שבתון' אמיני, שבת לגוף, שבת לנפש. (אמרי חן בשם קול יהודה).

מעלת לימוד תורה באחדות ובקהילה

כתב הגאון החיד"א זיע"א (רוח חיים דרוש י"ד לשבת תשובה וראה חדרי בטן דרוש לשבת זכור ד"ה ואפשר דהלל), כי "ויקהל" עולה בגימטריא "מקוה". ורומז שהקב"ה צווה להקהיל קהילות ולדרוש דרשות וללמד הלכות וזהו הקדוש ובפרט בשב"ק חשובים הם ביותר כי הם מטהרים את האדם כמו 'מקוה'. [ורמז לזה המילים "דף יומי" עם הכולל, עולות בגימטריא "מקוה". והמילים "דף זוהר" עולות בגימטריא ב' פעמים "מקוה"].

וצריך שיהיה לימוד וקהילה זו באחדות אחת, בלב אחד באהבה ושלוש ורעות, כמו שכתוב (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" שנקהל יחד באחדות.

ועל ידי אחדות זוכים לכל התורה, כמו המעשה שהובא בגמרא בשבת (לא). באותו נכרי שבא אצל הלל ואמר לו "למדני כל התורה על רגל אחת", ואמר לו הלל: "דעלך סני לחברך לא

תעבד", דהיינו, שיקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך". כי על ידי האחדות נחשב כאילו מקיים את כל התרי"ג מצוות, כי כולם ערבים זה לזה, ומה שחסר לזה משלים לו חברו, ונחשב לו כאילו הוא בעצמו עשה את אותה מצווה.

ודע שעל ידי האחדות גם אין צריך האדם לבוא בגלגול, כי מה שבאים בגלגול היינו לקיים מצוות שלא קיים בעולם הזה, אבל על ידי האחדות נחשב כאילו מקיים את כל התרי"ג מצוות כי כולם ערבים זה לזה.

מעלת הלימוד בצוותא בשבת

ומעלת הלימוד באחדות היא אף ביום חול, אמנם ביום שבת קודש, קהילה של אחדות, מעלתה כפולה, שהרי עסק התורה בשבת כוחו כפול אלף פעמים מביום חול (ראה בן איש חי שנה שניה פרשת שמות).

וכמו כן, גם השבת - כמו האחדות - שקולה כמו כל התורה כולה, כמו שמצינו (שמות רבה בשלח פרשה כה סי' יב) שהשומר שבת כאילו קיים כל תרי"ג מצוות.

ולכן הוצרך לצוות כאן: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", היינו שתהיה אחדות ולא תהיה מחלוקת כי "אש" הכוונה אש המחלוקת וכמבואר בתיקוני זוהר (תיקון מח דף פה.), ולפי שכולם פנויים ממלאכה ביום השבת ואז מצויה המחלוקת יותר מבשאר הימים ויצר הרע מפתה מאוד על זה יותר מבחול הוצרך להזהיר זאת בתחילה הציווי על שבת קודש. (כלי יקר. דברים אחדים דרוש ו לשבת תשובה).

חיוב לימוד הלכות שבת וסגולתו

כתב הפלא יועץ, (ערך שבת) בשם בספר חסידים (סי' קנ"ד), שכשם שאמרו (פסחים ו.): 'שואלין ודורשין בהלכות פסח', כך חיוב מוטל לדרוש ולתור בהלכות שבת, ולעבור עליהם לפחות פעם אחת בשנה. וז"ל הספר חסידים: "מצוה לשנות ארבעים מלאכות חסר אחת, כדי שלא ישכח איזו מלאכה אסורה, כמו שיש לדרוש במעשה מועדים לפני המועדים, כך בענין שבת לפניו".

וה'חתם סופר' זיע"א בספרו 'תורת משה' (פרשת בשלח על הפסוק הוא אשר דבר ה') כותב כך: "איתא בספרים, שכשם שההכנה לשבת מביאה ברכה והשפעה יתירה, כך הלימוד בעניני שבת ובמסכת שבת אף ביום חול מביא השפעה יתירה".

אי אפשר להנצל מאיסורים בלי ללמוד הלכות שבת

המשנה ברורה בהקדמתו להלכות שבת, מעורר על לימוד הלכות שבת, וזה תורף דבריו: **זכות** שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לאדם את כל עוונותיו, כמו שאמרו בגמרא (שבת קיח:): כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו חטא כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו, ב): "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע". אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחול לו'.

ומה שנקטו בגמרא לשון המשמר שבת 'כהלכתו', [ולא 'המשמר שבת' בלבד], משום שידוע שיש ט"ל אבות מלאכות, ובכל אב כמה וכמה תולדות, ובירושלמי פרק כלל גדול (פרק ז הלכה ב) איתא, דרבי יוחנן וריש לקיש דייקו כל כך עד שמצאו בכל אב ט"ל תולדות. ולזה רמז הגמרא שישמור שבת "כהלכה", דהיינו שלא לחלל אותה בשום פרט.

וכיצד נוכל לבוא לזו המדרגה לשמור שבת בכל פרטיה? העצה היעוצה היא, שיורז האדם את עצמו ללמוד הלכות שבת ולחזור עליהן תמיד, כדי שידע האסור והמותר, דאי לאו הכי אפילו אם ילמד כל עניני המוסרים המזרזים לשמירת שבת כראוי לא יועיל לו, וכדאיתא במדרש משלי (סי' ב על הפסוק במשלי א, ב): "לדעת חכמה ומוסר" - "אם יש בידו של אדם חכמה, יכול הוא ללמוד מוסר, ואם אין בידו של אדם חכמה, אין יכול ללמוד מוסר". והכונה, דאם הוא טועה בעיקר הענין, שחושב שאין זה בכלל איסור, מה יועיל לו המוסר בזה? וכמו כן בעניננו, אם הוא חושב על איזה דבר שאין זה בכלל מלאכה או שבות, לא יועיל לו שום מוסר.

דרך משל, שקרה שנדלקה המפה שעל השלחן בשבת, הנה אדם בהול על ממונו, ויתכן שמפני זה ימהר לכבות, גם אם יודע שהוא אסור, והכל מפני שאינו יודע אופן המותר, אבל אם היה לומד הלכות שבת, היה יודע אופן המותר בזה, דהיינו שישפוך מים על המקום שלא אחז האש, או שיקרא לגוי לכבות את השריפה.

וכן באיסור בורר מצוי מאוד להכשל מפני חסרון ידיעה, דרך משל, שיש לו בשר של שני מיני עופות מחולקים, ורוצה לברור מין אחד מחברו ולהניחו לאחר זמן, דאיסור גמור הוא, כמבואר בפוסקים, אלא יקח מה שהוא רוצה לאכול עתה, והשאר ישאר ממילא. וכן ללקוט השומן שעל החלב בצמצום, יש בזה משום בורר, אלא יניח מעט לצד החלב, או שיקח מהחלב עמה, ועוד כמה וכמה הלכות בעניני בורר.

וכן במלאכת דש, ולישה, ומלבן ובשארי אבות מלאכות, מי שלא למד, יוכל בנקל להכשל בהן, שנמצא בכל אחת כמה פרטי הלכות שנוגעים באיסור דאורייתא, ובפרט בענין בישול ושהיה והטמנה שבהם הלכות רבות מאד, והרבה חילוקי דינים בכל הנוגעים למעשה שבת.

וזכר העיד הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו 'יערות דבש' (חלק ב' דרוש ג') כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת, אם לא ילמד כל הדינים על בורין היטב היטב. עד כאן דברי המשנה ברורה.

מעשה נורא עם יוסף בן סימאי שפרצה בביתו דלקה

הגמרא (שבת קכא.) מביאה מעשה נורא שהיה עם יוסף בן סימאי שהיה אדם נכבד ומפורסם, והיה האפוסטרופוס של המלך, ואף הגויים כיבדו אותו. והנה בשבת אחת נפלה דליקה בחצרו של יוסף, אשר בעיר שיחין, האש היתה גדולה מאוד ונראתה עד למרחוק.

במרחק מה מן הבית ניצב מבצר של חיל הרומאים, כשראו החיילים את האש אמרו זה לזה: יוסף הוא אדם השומר על מצות דתו, ובודאי לא יכבה את השריפה, הבה נרוץ ונכבה אנו את האש, שאם לא כן ישרף כל ביתו. מיהרו החיילים ורצו אל חצרו של יוסף בן סימאי. "מה לכם כי נזעקתם אל חצרי?" שאל אותם יוסף, "מובן מאליו שבאנו לכבות הדלקה", השיבו, כי הלא ידענו שאתה לא תכבה אש בשבת.

"גם לכם אסור לכבות בשבילי" [וטעה בזה יוסף בהלכה, וכמו שיובא בהמשך המעשה] "מעדיף אני שישרף כל רכושי ולא יחללו שבת עלי". נדהמו החיילים אך לא ניסו להתווכח עמו, כי ידעו שבעניני היהדות יעמוד הוא על דעתו.

והנה לפתע התקדרו השמיים בעבים וגשם עז ניתך ארצה. הגשם החזק שירד על הלהבות, כיבה אותן תוך דקות מספר, והאש שכבה. "איש קדוש אתה" - אמרו החיילים, ומן השמים סייעו בידך לכבות את השרפה. במוצאי שבת רצה יוסף להודות לחיילים על טרחתם ושלח לכל אחד מהם שתי מטבעות זהב, ולמפקדם שלח חמש מטבעות זהב.

כשנודע בבית המדרש על הנס הגדול שנעשה ליוסף בן סימאי, אמרו החכמים: "אמנם זו מדרגה גבוהה, אבל אילו היה לומד יוסף בן סימאי הלכות שבת, לא היה צריך להטריח כלפי שמים לעשות לו נס, שהלא כך שנינו: נכרי הבא מעצמו לכבות דליקה של יהודי, אין

אומרים לו 'כבה', ואין אומרים לו 'אל תכבה'". עד כאן דברי הגמרא. ורואים כאן שלפעמים האדם מחוסר ידיעתו את ההלכות, עלול לחשוב על דבר מותר שהוא אסור, ולהחמיר לחינם.

שבת מנוחה - לכבודו יתברך

רבים מהטועים שואלים מדוע נאסרה עשיית מלאכה ביום שבת, מאחר שבשבילם עונג הוא לעשות מלאכה, להבעיר ולבשל, ועוד מלאכות כיוצא באלו, ואם כן למה נצטוו לענג את השבת דוקא בשביתת המלאכה?

בספר סידורו של שבת (ח"ב הקדמה) מסביר זה על פי משל נפלא: מלך אחד רצה לעשות יום שמחה לבניו, וציווה עליהם לבוא לארמונו עם כל בני ביתם בלבוש מהודר ומצוחצח ובמצב רוח של שמחה, כי רצונו לעשות להם יום שלם של סעודה, אכילה, שתיה, מנוחה ולשמוח עמם, ושישמחו המה בו, ויעזבו כל עניינם ועסקם ויבואו לשמוח בשמחת המלך בלבד. **ואכן**, באו כולם לכבוד אביהם המלך מלבד בן אחד שלא בא, וכששאלו אביו מדוע נפקדת מלבוא לשמוח בשמחתי? עונה לו אותו בן: הרי לא נתכוננת בזה אלא לשמחתי, לי היתה שמחה אחרת בזה שהלכתי לבלות בבתי משתאות וקרקסאות, ובזה נהנתי ושמחתי יותר מאילו הייתי בא אליך...

וכי זו תשובה?! הרי זו חוצפה נוראה!

כמו כן הקב"ה, מזמין אותנו יום אחד בשבוע לנוח ולשמוח הוא איתנו ואנו עמו. ואם כן כיצד יעז אדם לומר: שמחתי והנאתי היא ללכת ולבלות יותר מלבוא אל אבי המלך, הרי בזה מורה שאין אהבת אביו בלבו, וכי לא יקצוף עליו אביו מלכו וידחהו מהיכלו ולא יחפץ מלהביט בבן כזה יותר?!

בדומה לכך כותב הרמב"ן בספרו על אמונה ובטחון: משל למה הדבר דומה, לשני אוהבים שכרתו ביניהם ברית, וכדי שלא תשתכח האהבה, קבעו יום אחד לשמוח בו יחדיו כשבת אחים גם יחד.

כן הוא יום השבת, שכל ששת ימי המעשה טרוד האדם בעניינים גשמיים, זה פונה לעסוק בעצי הזית שלו, וזה פונה לכרמו, לכן קבע הקב"ה את יום השבת לנוח בו ולעסוק בו בתורה ובעבודה, והשכינה שורה בישראל להתענג עמהם, ולחלוק להם מברכותיה ומשפיעה שפע גדול של ברכה וטובה רוחנית וגשמית הנמשכת לכל ימי השבוע, והזוכים לה הם רק אלו הבאים

להתראות עם הכלה, שהיא שבת המלכה, מידי שבת בשבתו. (השבת והארץ, עניני קדושת השבת אות ס"ב).

וכן איתא בזוהר הקדוש פרשת אמור (דף צד:): אשר יום השבת הוא יום שמחה, וזה לשונו (מתורגם): היום הזה הוא שמחת העליונים והתחתונים, כולם שמחים בו, שממלא ברכות בכל העולמות, וכל העולמות מתקנאים בו, ואפילו הרשעים שבגהינם נחים בו, [מלבד אותם שחללו שבת בפרהסיא], עד כאן דברי הזוהר.

המתקן נפשו - פניו מאירים בשבת

רבי אליהו לאפיאן היה שרוי בשבת באוירה שונה בתכלית, והיה מזכיר את דברי ה'חיי אדם' (בספרו זכרו תורת משה סי' א) שמי שתיקן את נפשו, ירגיש את ביאת 'הנשמה יתירה' בטבילת ערב שבת. פעם אחת רבי אליהו הוסיף והעיד, שכמה פעמים הוא עצמו הרגיש בזה.

והנה בעת ששהה רבי אליהו בבית החולים, בקשה המשפחה לא להזכיר לו ששבת קרבה, מכיון שהוא היה שרוי במצב של קרוב לעילפון, והזכרת השבת היתה מכניסה אותו לסערת רגשות, שהיתה מסוכנת במצבו. ולכן, לא הדליקו נרות בחדרו, ולא התהלכו בבגדי שבת. אולם דבר לא הועיל, כי מיד עם התקדש היום, היו פניו מאדימות מעט ושפתיו מרחשות פסוקי "לכו נרננה!" (מורשת אבות, גרינוולד).

התכוננות החפץ חיים לשבת קודש

והעיד תלמיד מובהק של ה'חפץ חיים': פעם אחת, סמוך לכניסת שבת, הלך לבית החפץ חיים לשאול אותו שאלה שנתקשה בה, וראה מחזה לא רגיל: ה'חפץ חיים' היה לאחר טבילת המקוה, ופניו היו זוהרים כמלאך ה', עומד בזוית החדר, ומשפשף ידיו זו בזו כאדם שמוכן להרויח הון עתק, והיה אומר בהשתוקקות "עוד מעט שבת" וחזר על עצמו כמה פעמים. ואותו תלמיד סיפר: המחזה הזה נחרט בזכרוני למשך כל ימי חיי, שאז למדתי מהו גודל רום מעלת שבת מלכתא. (לבוש יוסף).

מצוה להקדים לקבל את השבת

מצוה מן התורה להקדים ולהוסיף תוספת שבת, ומובא בגמרא (פסחים קה:): שמצוה לקבל שבת כמה שיותר מוקדם, שחביבה מצוה בשעתה, וזריזין מקדימים למצוות.

ובזה שאדם מקדים לקבל את השבת, ומוסיף מחול על הקודש יותר מחיובו, בכך הוא מראה את חביבותה של השבת אצלו, שהוא שמח בביאת השבת, וזהו כבודה של השבת, שיוציאים ומקדימים לקראתה, כיוצא לקראת המלך. ובזה זוכה למבואר בגמ' בשבת (ק"ח). לנחלה בלי מצרים.

וכך מובא במסכת שבת (ק"ח): "אמר רבי יוסי: יהא חלקי עם מקבלי שבת בטבריא", ששם היו מקדימים מאוד לקבל את השבת. "וממוציאי שבת בצפורי" - ששם היו מוציאים את השבת מאוחר.

עוד מובא שם (ק"ט) רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה. [ופרש"י: מיעטף - מתעטף בבגדים נאים. בואי כלה - הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חביבות].

וכתב רב עמרם גאון (סדר רב עמרם תחילת סדר שבתות) שמצוה להקדים לקבל שבת כמה שאפשר, ושכך נהגו במקומו. וכן כותב הרמב"ם בהלכות שבת (פרק ל' הלכה ב') "מצוה לכבד את השבת, ומהו כבודה? שיהא יושב בכבוד ראש, ומיחיל לקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך! וחכמים הראשונים, היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת, ומתעטפים ואומרים, בואו ונצא לקראת שבת המלכה".

וצורת כבוד השבת, שידמה בנפשו את השבת כאורח גדול וחשוב מאוד הבא אליו. ודימו את השבת למלך הבא אלינו. וכמובן, כאשר מלך בא לעיר, צורת הכבוד היא לצאת לקראתו, והיינו שצריך להיות בשעה זו שלפני כניסת השבת בהרגשה של מחכה ומצפה לביאתו כמחכה ומצפה מתי יבוא המלך, ולכן יש ענין וחשיבות לצאת לקראת השבת.

ומהות המצוה היא, להקדים ולקבל את השבת לפני הזמן בו היא נכנסת, ולהוציא את השבת כמה דקות אחרי הזמן בו היא יוצאת.

ואומר על זה החפץ חיים (על התורה בראשית ב, ג): כמה נואלו קטני אמנה, המאחרים לקבל את השבת, וממהרים לצאת, הרי כל ששת ימי המעשה, יונקים מן הקללה של "בזעת אפך תאכל לחם", ורק השבת נתברכה בברכת ה', ואלו המאחרים לקבל את השבת, הרי הם מאחרים לקבל ברכתה, וגם במוצאי שבת קודש ממהרים הם לצאת ממנה אל הקללה, ואילו אלו המכירים את ערך השבת, ממהרים להכנס לשבת כדי לקבל ברכתה, ומאחרים לצאת, כדי לא להכנס מהר לקללת ימי המעשה.

ביצד תחול תוספת שבת

וכיצד יקיים האדם מצוות תוספת שבת? הנה האשה יכולה לקבל שבת בהדלקת הנר כשמדליקה בשעה מוקדמת [ותכוון שמקבלת בזה את השבת]. והאיש, באמירת "מזמור שיר ליום השבת", או אמירת לכה דודי, ולסיים: "בואי כלה! שבת מלכתא!" או לומר "שבת שלום", ולכוון שבאמירה זו יחול עליו קדושת השבת, ומאז אסורים לעשות כל מלאכות שבת. ויש שאומרים "הריני מוסיף מחול על הקודש לקיים מצות תוספת שבת כמו שצונו הבורא יתברך שמו".

עשה שבתך - חול

כתוב בזהר הקדוש (רעיא מהימנא קרח דף קעט:): "לא זזה שכינה מישראל, בכל שבתות וימים טובים, ואפילו בשבתות של חול". ולכאורה מהו "שבתות של חול" וכי יש שבתות קודש ושבתות חול?

ומבאר חכם אברהם ענתבי בספרו חכמה ומוסר (דרך הקודש ד"ה וראיתי בחי' הרי"ף) דמכלל שמירת שבת הוא, לקבל את השבת מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו, כדי שיזכה מבעוד יום לנשמה היתירה, יפה שעה אחת קודם. וזהו שרמזו חכמים בלשונם ואמרו, לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבתות של חול, דהכוונה על ערב שבת בכניסתו שעדיין לפי האמת דהוא חול, ועל מוצאי שבת ביציאתו דהוי ג"כ חול, אפ"ה לא זזה שכינה מהם. דאע"ג דהם חול דכיון שעשאו בני ישראל קדש והוי שבת לגבייהו לא זזה שכינה מהם, כלומר מיד באה הנשמה היתירה של שבת וגם מתאחרת לצאת שע"י שביציאתו ג"כ מוסיף מחול על הקדש, וזהו ג"כ כוונתם במכילתא שאמרו זכור את יום השבת זכור מלפניו ושומר מלאחריו, דהיינו שיוסיף מחול על הקדש בין מלפניו בין מלאחריו.

והרה"ק הרב משה טיטלבוים בספרו 'ישמח משה' (פרשת ויקהל עמוד ר' ד"ה ועפ"י יתפרש) מבאר: שע"י שאדם מכין את עצמו במשך השבוע לשב"ק, בזה הוא ממשיך עליו את קדושת השבת לכל ימי החול. וזהו "שבתות של חול" שאף בימי החול יש השראת השכינה בישראל.

"לעשות" - את השבת

ובענין זה מסבירים את הפסוק (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת". שלכאורה קשה מהו הלשון "לעשות" את השבת, הרי את השבת לא שומרים בקום ועשה, אלא בשב ואל תעשה?

ותירוצים רבים נאמרו על כך, ואחד התירוצים המפורסמים אומר האור החיים הקדוש: התורה מצוה עלינו לשמור את השבת על ידי שנטרח מערב שבת להכין את כל צרכי השבת בשעה מספיק מוקדמת, כדי שחלילה לא תתחלל השבת. ועל ידי זה שהאדם מכין את כל צורכי השבת מראש, יש לו אפשרות לקבל את השבת מוקדם ובזה הוא "עושה" את השבת שהיום חול נהפך גם כן לשבת.

תוספת שבת - תוספת חיים

התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי אומר בתיקוני זוהר (דף לח. ודף פה:), שאלו שמקדימים לקבל את השבת, זוכים לקבל תוספת חיים, וזה לשונו: "כל המוסיף בשבת מוסיפין ליה, ודא תוספת נשמה יתירה, ואיהי תוספת רוחא קדישא, וכל הגורע גורעין לו ההיא נשמה יתירה". וכך מביא הפרי מגדים (אשל אברהם סי' רנ"ו סק"א): "כל המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים".

חז"ל (גמרא שבת יב.) תיקנו לומר לחולה בשבת: "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא", שבזכות השבת תבא הרפואה בקרוב.

ויש הרבה סיפורים, על חולים שקבלו על עצמם תוספת שבת, וזכו בתוספת חיים ניסית, נגד כל התחזיות של הרופאים.

המום בלב נעלם בזכות קבלת שבת מוקדם!

בימינו האחרונים של הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל רבה של העיר צפת, בשכבו על ערש דווי, סיפר סיפור מופלא, שהוא עצמו היה עד אליו, אודות הגאון בעל החפץ חיים זיע"א, בנושא כבוד השבת. וכה נשא דבריו:

היה זה בימי בחרותי בישיבת מיר, את לילותי העברתי בבית אחת המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים. והנה יום ששי אחד, אנכי שומע את בעלת הבית שואלת

את בעלה, האם הוא מתכוון לצאת לשוק בעיירה הסמוכה, משהשיב האיש בחיוב, אמרה לו האשה בקול רועד: השתדל לשוב הביתה בזמן, ואל תאחר את כניסת השבת, סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה שבנפשנו הדבר.

בהגיע חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה כשהיא ממלמלת: עוד מעט שבת - עוד מעט שבת. תמהתי מאד ולא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתיה לפשר הפחד האופף אותה, הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להכנס לחרדה כה גדולה, הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש?

האשה, כמענה לדברי, החלה לספר את שעבר עליה לפני כמה שנים: לבני הזוג - היא ובעלה - לא היו ילדים זמן רב, בניסי ניסים, לעת זקנותם, נפקדו בן. אך לפתע, הבן יקיר חלה במחלה מסתורית, והיה שרוי בסכנה עצומה.. שיחרה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים למצוא מזור לבנה, אך כולם השיבו את פניה ריקם. מלבד רופא העיירה שאמר שכנראה יש לילד מום בלב, ועלינו לנסוע לוילנא לרופא גדול המתגורר שם, תוך כדי מסעות האשה להצלת בנה, היא הגיעה לעיר וילנא, שם ישבו גדולי הפרופסורים בעולם כולו.

ניגשו לרופא הגדול ולאחר בדיקות שונות אמר הרופא באופן נחרץ וחד משמעי, "לילד הזה אין סיכוי לחיות יותר מכמה שנים, אין כל תרופה למחלתו, חזרו לביתכם והשלימו עם המציאות".

המומים שבורים ורצוצים יצאו מבית הרופא, לא ידעו לאן פנינו מועדות, בקושי הגענו לאכסניה שבוילנא, ושם פרצתי בבכי תמרורים ומיאנתי להנחם. אנשים באכסניה ששמעו על צרתנו אמרו לנו: הרי אתם נוסעים חזרה למיר, בדרך כדאי לכם להכנס לראדין, שם מתגורר ה'חפץ חיים', פנו אליו ובודאי תוושעו. מיד נסענו לראדין אך מה היה דוה לבנו בשמענו שאין מכניסים לביתו אנשים, כי מצבו חלוש ביותר ואין באפשרותו לקבל אנשים. במר נפש סרנו לביתו של החפץ חיים שהיה כבר זקן מופלג וכמעט שלא קיבל קהל.

בתחילה סירבו בני הבית להכניס. בעוד אנו עומדים ותוהים, והנה סייעתא דשמיא!! רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר שזה לא מכבר למד בשיבת מיר והיה מתגורר בביתנו. והנה, שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו... והוא הכניס אותנו לחדר סבו. החפץ חיים ישב אז על כסאו וספר עזרא הנביא בידו. ישבנו וסיפרנו לו על מחלתו

של בנו כששמע החפץ חיים כל זאת, נענה ואמר: מה כבר יכולני להושיע לכם? כשהייתי צעיר יותר, היה לי כח לצום על חולי ישראל. היום, כבר אין ביכולתי לעשות זאת. אבל לא הרפתי, אלא פרצתי בבכי תמרורים. נכדו של הרב הוסיף ואמר לו: "סבא, הרי זה בן יחיד!" והסברתי שזהו בנו היחיד והצעיר הוא איום ונורא.

לפתע התרומם החפץ חיים ממקום מושבו, ואמר לי: אם תקבלי עליך שתי קבלות, מבטיחני שבנך ירפא בעזרת השם ממחלתו, נתעוררתי לחיים והבטחתי: אקיים כל אשר יושת עלי.

בסתר ליבי הייתי כבר מוכנה לצום שנתיים ימים, ובלבד שאזכה לראות ברפואתו של בני, אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממני צומות, לא מטיל עלי מגבלות קשות.

קרא לי החפץ חיים זצוק"ל בלשון חיבה ואמר: "בתי, קבלי עלייך שתקדימי לקבל את שבת מלכתא". שאלתי אותו מה כוונתו והוא ענה: "ביום ששי בחצות תהיה כבר מפת שבת פרוסה על השלחן ופמטוי הנרות סדורים על השולחן, ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה, ויהי מה!"

הדברים יצאו מפי החפץ חיים וקיבלתי קבלה נחושה בלבי, שלא לשנות מאומה מדבריו.

כשהגענו לוילנא אמר לנו הרופא: "הלצון אתם חומדים לי, זה ילד אחר ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה". אמרנו לו: "בן יחיד הוא לנו", אמר לנו הרופא: "האם הייתם בוינה?" [בוינה היה אז מרכז רפואי עולמי]. אמרנו לו: "לא". והוא המשיך: "אלא איפה". ואנחנו ענינו: "הלכנו לחפץ חיים והוא יעץ לנו את עצתו..."

אמר לנו הרופא: אנחנו הרופאים מנסים רק לתקן את הקיים, לב פגום - מנסים לתקן. אבל החפץ חיים, עשה "יש מאין". עכשיו אני יכול לגלות לכם שהלב של בנכם היה אכול לגמרי במצב של "אין"...

וסיימה בעלת הבית את דבריה: "מאז ועד היום, אנו מסיימים מוקדם מאד את ההכנות לשבת. לכן, אני דואגת לבעלי המאחר לשוב".

כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בשיבת מיר, וזוהי הסיבה שהיא מאיצה בבעלה לבל יאחר וישוב בזמן לביתו, וזו הסיבה שעמדה בפתח הבית בשעה כה מוקדמת. (לשכנו תדרשו ח"א עמ' רמ"ג).

הרידב"ז הוסיפו לו ביי"ד של מעלה עוד 20 שנה כי בליל שישי היה הבית והמאכלים מוכנים לשבת

מסופר על הרידב"ז כי בעת שכיהן כרבה של סלוצק, הגיע כבר לגיל זקנה ושיבה, וחלה לפתע במחלה קשה. ובעודו על מיטתו סובל מחוליו, עלתה נשמתו לבית דין של מעלה, שם המתינו לו הדיינים. והדין היה ברור לחלוטין. סיפר הרידב"ז נגזר עלי למות ולהחזיר נשמתו לעליונים. אלא שאפשרו לי לסגור על עצמי.

אמרתי לדיינים, בימים אלה אני שוקד על כתיבת פירוש לש"ס הירושלמי. וכידוע לכבוד מעלתכם לש"ס הירושלמי אין הרבה פירושים. וזו תרומה חשובה מאין כמותה לעולם התורה. היסו אותו הדיינים נו, נו, יש מספיק תלמידי חכמים שיוכלו לסיים את מלאכתך על הירושלמי זו לא סיבה מספיק טובה להאריך את חיך.

מספר הרידב"ז ניסיתי סגוריה מכיוון אחר. אני מוסר נפשי לעזור לאלמנות ויתומים. והחסד מעלתו עצומה. והדיינים בשמי מרומים, גילו קוצר רוח. גם זו לא סיבה מספקת לתת לך אריכות ימים. תמיד נוכל למצוא גבאי צדקה מסורים ויקרים לפחות כמוד, שיעשו גדולות ונצורות למען יתומים ואלמנות. גבאים טובים לא חסרים.

הרידב"ז, חש באותן שניות שנדמו לנצח, חוסר אונים. הוא רצה לחיות, הוא ידע שיש לו עוד מה לתרום בעולם העשייה, אך לא מצא לעצמו כף זכות שתטה את המאזניים. לפתע הוא נזכר ואמר: רבותי הדיינים, לפני חיתום גזר דיני למיתה, אני רוצה לספר לכם שרעייתי ואנוכי מקבלים את פני שבת המלכה כבר בליל שישי. אצלנו הבית מבריק ומצוחצח בליל שישי. המפה פרושה על השולחן, הפמוטות המוכספים ניצבים להם על גבי מגש הכסף מלאים בשמן זית זך, התבשילים עשויים היטב, ניחוח השבת מתנוסס באוויר הבית.

בערב שבת, ביום שישי, אני נושא ונותן בדעתי מה אוכל להוסיף עוד לכבודה של שבת. זו היתה טענה ניצחת, ובית הדין שבעליונים פסק לרידב"ז עוד עשרים שנות חיים, במהלכן הוא הספיק לסיים את פירושו על הירושלמי, לעלות לארץ ישראל, להתגורר בצפת, ולהקים ישיבה מפוארת ובה מאה וחמישים תלמידים. (ע"פ עלינו לשבח דברים א עמוד קצ"ו).

קיבלה שבת חצי שעה קודם ונתרפאה מהמחלה

אל רבי משה שמואל שפירא באה אמא לאחד עשר ילדים ומררה בבכי שגילו אצלה את המחלה הנוראה ל"ע ועומדת לטוס לחו"ל לניתוח מסובך. אמר לה רבי משה שמואל, "היום יום שיישי ועוד מעט נכנסת השבת, כתוב לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, תוספת שבת - יש בכוחה להביא ברכה וישועה גדולה, קבלי את השבת חצי שעה לפני הזמן הרגיל במקומך, ותראי ישועה גדולה".

שאלה האשה ומה יהיה עם הטיפולים הקשים? ומה יהיה עם הסבל הנורא? מה יהיה עם הילדים? אמר לה, "השבת היא מקור הברכה. את רוצה שאני אברך אותך? השבת היא מקור הברכות! קבלי את השבת חצי שעה יותר מוקדם, ותראי ברכות גדולות". ואכן עשתה האשה בשבת זו כדברי רבינו להקדים שבת חצי שעה קודם הזמן.

כשיצאה השבת נכנסה לגרמ"ש ואמרה לו בקול בוכים, "אני לא מוצאת מנוחה לנפשי מפחד הניתוח והטיפולים". אמר לה רבינו, לפני שתטוסי לחו"ל, יערכו לך שוב סדרת בדיקות, בואי אלי לפני שתערכי את הצילומים. וכשבקשה שוב ברכה, הוסיף וחזר על דבריו הראשונים "השבת, השבת, ברכת השבת - תלווה אותך. אם תקבלי שבת לפני הזמן, תזכי לברכה גדולה את לא זקוקה לברכה שלי".

ביום השלישי קודם הטיסה נסעה האישה לבית החולים תל השומר לסדרת בדיקות אחרונות, וראה זה פלא, הצילומים הראו תמונה אחרת לחלוטין. הרופאים לא האמינו חלקם סברו שהכל נקי לגמרי אפילו המחמירים אמרו שבודאי אין זה פיקוח נפש ולא צריך ליסוע לחו"ל וטיפול תרופתי בלבד יעזור. לאחר שבועיים שקבלה טיפול תרופתי באה לבאר יעקב להודות לרבי משה שמואל, אמר לה רבי משה שמואל "את לא צריכה להודות לי, השבת היא זו שבירכה אותך, השבת היא מקור הברכות, מי ששומר שבת כראוי, מקדים לקבל את השבת בנחת חצי שעה לפני הזמן, השבת שומרת עליו. השבת, מברכת אותו". תבטיחי לי סיים רבינו, "מכאן ואילך תקפידי לקבל שבת חצי שעה לפני הזמן כל ימי חיך ותראי ברכות וישועות גדולות, היש לך ברכה גדולה מזו?" (הרב מנחם שטיין).

מעשה נורא בהגר"י דינקלס זצ"ל שניצל מידם האכזרית של הרוצחים בפרעות תרפ"ט

ביום חמישי פרשת עקב שנת ה'תרפ"ט, יצאו לדרך הגר"י דינקלס ורעייתו הרבנית, פניהם מועדות היו לירושלים עיה"ק להשתתף בשמחת החתונה של אחד מתלמידי הישיבה,

ובכוונתם היה לשוב לביתם שבחברון למחרת בערב שבת, כדי להסב לשולחן השבת יחד עם אורחיהם הרבים. למחרת החתונה, ערב שבת קודש, יושבים הרב דינקלס והרבנית בתחנה, וממתינים לבואו של האוטובוס שיובילם מירושלים עיה"ק לעבר ביתם שבחברון, עובדות הדקות וחולפות השעות, אך האוטובוס בושש מלבוז.

מעט אחרי השעה 11 הופיע הרכב למול עיניהם המשתאות של הממתינים בתחנה, אך הנה פלא, הרב מביט בשעונו ופונה לרעייתו המסורה, "אנו נשארים פה, נעשה את השבת בירושלים", הרבנית שידעה כי ערך הזמן יקר וחשוב בעיני בעלה ולא יעלה על הדעת כי חיכו זמן רב לריק, שאלה אותו: "אבל חיכינו כל כך הרבה זמן, ויתירה מזאת, האוכל מוכן, וצפויים לנו אורחים רבים, איך אפשר לאכזב אותם?". השיב לה הרב: "ידוע לך כי אני נמצא בדרכים לאחר חצות היום, ולפי מיטב ידיעתי מהלך הנסיעה אמור להימשך כעשר דקות לאחר חצות היום, וקבע הרב נחרצות: "לאור כך אנו נשארים לשבות אצל קרובים וידידים בירושלים".

לאחר השבת בהגיע הבשורות הקשות והמרות מהנעשה בעיר האבות, כשהפורעים הערבים צמאי הדם ביצעו את זממם בתושבי העיר, חיפשו הם את הרב דינקלס, בהיותו דמות ידועה ומשפיעה בין יהודי העיר. לבני הזוג דינקלס הייתה זו נחמה מהולה בהרבה עצב, והתוודעו מעל לכל ספק כי בזכות שמירת כבוד השבת ניצלו הרב ובני משפחתו, וזכה עוד רבות בשנים להגות בתורה ולכבד ולענג את השבת.

בשעה שמדליקים נרות שבת כל המזיקים מתבטלים

השל"ה הקדוש (בסידורו, מובא בערוך השלחן סי' רמ"ב סעי' ה וסעי' מ) כותב: צריך לקבל שבת בהקדם ככל האפשר, ומי שאומר "מזמור שיר ליום השבת" אחר השקיעה, מביא סכנה רבה, כי המזיקין שנבראו בערב שבת בין השמשות מתעוררים ממקומם להזיק. עד כאן דבריו. **ובספר** סדורו של שבת (השורש השני, נרות שבת ז-ח) כתב: טוב להקדים לקבל את השבת, כי משעה שמדליקים נרות של שבת קודש, מסתלקים ומתבטלים כל כוחות הרע והטומאה מהבית.

קבלת שבת בבית מדרשנו

ואנחנו בבית מדרשנו, עוד מזמן מורנו ורבנו הגאון המקובל רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל, היינו נוהרים לקבל שבת מוקדם, והיה עולה מורנו המקובל רבי ציון ברכה זצ"ל שליח ציבור,

ופניו כלהבות אש, ומתחיל "שועתינו קבל" וכו' בנועם שיח שאין כמוהו, ואחריו הקדיש במקום נאו"ה עם כוונות הרש"ש זיע"א, והיינו מרגישים התעלות שאין כמוה, והניגון הזה כאשר שומעים אותו, סגולתו לבער הקליפות והמזיקים, ועד היום ברוך ה' אנחנו ממשיכים בזה, ה' יזכנו.

וכידוע שהיה מנהגו של ר' אברהם הלוי ברוכים [שהיה משב"ק של האר"י ז"ל], להסתובב בכל בתי היהודים בצפת בשעות הצהריים של ערב שבת קודש, וכל מי שלא גמר את העבודות היה קונס אותו, ולוקח לו את הסירים של האוכל.

ברכות גשמיות - רק מתוספת שבת

האדמו"ר רבי נח מלעכוביץ ז"ל כתב, כי ההשפעה של השבת היא כה גבוהה, עד כדי שאינה יכולה להשתלשל ולרדת לעולם הגשמי אלא לענינים רוחניים בלבד - תורה ותפילה ועבודת ה'. אבל ההשפעה של הדברים והצרכים הגשמיים באה מתוספת שבת, וככל שמקדימים לקבל שבת הרי ממשיכים על עצמם יותר שפע גשמי לששת ימי המעשה. והיה אומר, "לו היו בעלי בתים שומעים לי לעשות תוספת גדולה לשבת, היה להם שפע של פרנסה כל השבוע!" (מראות הצובאות פר' וישב, נועם שבת ענף ד' אות לח. בשם תורת אבות ודברי שמואל).

וכך מובא בספר תורת אבות (שבת אות י"ז) בשם מהר"ם מלעכוויטש זיע"א, שקבלת שבת מוקדם, היא סגולה וסוד גדול לפרנסה. וכ"כ חכם אברהם חמוי בספרו דב"ק מא"ח (מערכת ש' אות ב') וז"ל: סגולה וסוד גדול של תוספת שבת מחול על הקודש, עיין להרב סידורו של שבת והרב שערי ג'ע"ס' סודות למהר"י ג'יקאטיליה ז"ל כולם כאחד יביעו ידברו, על תוספת שבת מחול על קודש. וטעם לזה, לפי שהשבת קודש. וסביבותיה יושבים חיילות של חול, ולפיכך צריך האדם שלא יקצר גבול הקודש ולא יכניס טומאה בהיכל, שמא יאמרו עליו: "ארור משיג גבול רעהו". אבל צריך להרחיב גבול לשכינה ובהיותו מוסיף בשבת בכניסתו וביציאתו מחול על הקודש, נמצא שהוא מרחיב גבול הקודש, והיה שכרו איתו בהיותו קורא לה' בצרה, מרחיב לו ה' גבול הקודש, ומקצר גבול הצרה, וזוכה לנחלה בלי מצרי"ם. וע"ז כתיב: (בראשית כו, כב) "הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ". וזהו סוד רחובות הנהר וכו' ויע"ש.

סיפר יהודי שפרנסתו נפגעה מאד, וכשהגיע לאזניו כוחה הגדול של השבת, והתועלת העצומה שיש בהקדמת קבלת השבת, קיבל האיש על עצמו להקדים את קבלת השבת יותר מהזמן המקובל במקומו.

הישועה, כך סיפר, הגיעה מהר מאוד. ראיתי בחוש את ברכת השבת, אמר, כשהרווח הכלכלי מצטרף לרווח העיקרי - להכנס לשבת קודש, ברגיעה בשמחה ובאושר.

הבה נלמד מנסיונו של היהודי הזה, שהקדמת קבלת השבת, היא עצה נפלאה, היכולה לסייע לכל אחד לקבל ברכה מרובה.

סגולות וישועות בתוספת שבת

האר"י היה אומר (סגולות ישראל ערך בנים אות כז) שסגולה למי שאין לו בנים שיזהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ובמוצאי שבת, ויתווספו לו בנים. וכמו שכתב בספר חמדת ימים (חלק א' פרק ה אות יד) בזה הלשון: וכן ראיתי למורי [האר"י] נר"ו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאוד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כוחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחול על הקדש ובכך ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב (ישעיהו נו, ד) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות וטעם הדבר כמו שביארנו.

וכן כתב החפץ חיים (בספרו משנה ברורה סי' רנו ס"ק ב) וזה לשונו: נכון מאוד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובות קריה ע"ד סגירת החנויות והדלקת הנרות וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל. עכ"ל.

ויש להוסיף שהקדמת קבלת שבת היא סגולה למצוא את הזיווג במהרה. שהרי השבת היא הבת זוג של עם ישראל. עם ישראל הוא החתן והשבת היא הכלה, ומצוה על החתן להקדים לצאת לקראת הכלה.

האמרי אמת מגור היה אומר (הובא בפני מנחם יתרו תשנ"ד ד"ה בשבת) שכח מצוות תוספת שבת כל כך גדולה, שעל ידה זוכים למחילת כל העוונות, אפילו הקשים ביותר.

ובמסכת שבת (דף קיח:) כתוב: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אלמלי שמרו בני ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, ומבאר בספר חמדת ימים (ח"א פרק ה אות

(יב) ששתי שבתות הכוונה שמירת שביתת השבת עצמה, ושמירת שביתת התוספת שבת, שבזכות זה עם ישראל יגאל.

ומסופר על הבעל שם טוב הקדוש, שהקפיד לקבל שבת מוקדם. וכן מסופר על הרבה צדיקים שפעלו ישועות גדולות לעם ישראל, שהיו מקבלים את השבת מוקדם.

בזמן הסבא קדישא מהר"ם מלעכוביץ זצ"ל היתה גזירה לגייס את בחורי ישראל לצבא הגויים, ובאו אליו אסיפת נכבדים מהעיר מינסק לטכס עצה מה לעשות כדי לבטל את הגזירה, אמר להם הר"מ מלעכוביץ זצ"ל, שאם יצליחו להשפיע על תושבי ליטא, שיקדימו לקבל את השבת ויעשו תוספת גדולה לשבת, אני מקבל עלי לבטל את כל הגזירות מישראל! (מראות הצובאות פרשת וישב).

כשהיו הרבה אסונות בעיר לייקווד יעץ להם הרב שטיינמן זצ"ל לקבל את השבת מוקדם באומרו השבת היא מקור הברכה ובכוחה לבטל את כל הגזירות ואכן התחילו לקבל את השבת מוקדם והאסונות פסקו בדרך פלא.

וכן ידוע בזמננו שיועצים חכמי ישראל לכל מיני בעיות של שידוכים, ילדים וכד', לקבל את השבת מוקדם, כי השבת היא מקור הברכה ובכוחה לבטל את כל הגזירות, ואכן זוכים לישועות בדרך פלא. וכמו שהגרא"ל שטיינמן זצוק"ל היה אומר לנשים שכל מי שתקדים שבת עשר דקות יהיה לה ישועות בכל התחומים וזמן זה של הקדמת שבת הוא הזמן הכי גדול בשבוע ואלו השעות הכי יקרות מכל השבוע וכל הבקשות והתפילות מתקבלות אז.

לקלף את ה"חלודה" בכניסת שבת

השפת אמת (כי תשא תרל"ח) כותב, שלפני שנכנסים לשבת קודש ומקבלים אותה, צריך לשכוח מענייני המלאכה, ולא רק להמנע ממלאכה, אלא לשכוח מכל מעשי החולין.

ולמד זאת מהפסוק בפרשת כי תשא (לא, יג): "אך את שבתותי תשמורו", ומה הכוונה במילה "אך"? ומסביר השפת אמת, שבעוד מקום בתורה כתוב "אך", לגבי הגעלת כלים בפרשת מטות (במדבר לא, כב): "אך את הזהב ואת הכסף" [שצריך להגעילם]. ודרשו חכמינו (ספרי זוטא, ראה רש"י שם): "אך" - להעביר את החלודה, כלומר, כאשר באים להגעיל כלי כסף וכלי זהב, יש להעביר ולקלף מהם תחילה את החלודה ואת הפסולת, כי "אך" הכוונה רק הכלי זהב עצמו ללא החלודה שלו.

כיוצא בזה, אומר השפת אמת, מתכוונת התורה גם כאן בפסוק "אך את שבתותי תשמורו" שהמילה "אך" רומזת שהשבת תהיה נקיה בלי שום חלודה ושום פסולת, שלפני שנכנסים לשבת, יש להעביר תחילה את החלודה והפסולת של החולין, כדי להכנס לשבת נקי וזך, ואז "את שבתותי תשמורו", אפשר לשמור על קדושת השבת בשלימות.

כלה לא מחזירה מתנות!

דרש רבנו החפץ חיים (ראה חפץ חיים על התורה תחילת כי תשא, ובספרו נדחי ישראל פרק ל"ו): מה הטעם במה שאמרו חז"ל (שמות רבה בשלח פרשה כה סי' יב), כל המשמר שבת כאילו קיים כל התורה כולה, ולהיפך המחלל אותה, כאילו הפר כל המצוות?

אלא, לפי שמצינו בחז"ל (שבת י'): אמר הקב"ה למשה רבנו: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל", והרי אם כלה מחזירה לחתן את המתנות ששיגר לה, הרי זה מוכיח שאינה רוצה בו, והשירדך מתבטל. כך גם השבת: אם אין שומרים אותה כראוי, הרי שזה נחשב שמחזירים את המתנה שנתן לנו ה', ובזה מראים חלילה שאין לנו חפץ, לא במתנה, ולא בקשר בינינו לאבינו שבשמים, חלילה. (אמרי חן).

"שונא מתנות - יחיה"

מסופר שהגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור, פגע באיש אחד נגיד מאוהביו בשבת כשהוא מחזיק סיגריה בידו. כשראה אותו איש את הגאון, טמן מיד את הסיגריה בכיסו. אבל לא הועיל לו, כי הגאון כבר ראה את הסיגריה בידו קודם לכן. אמר לו הגאון "גוט שבת" והשיב לד האיש "גוט שבת". אמר לו הגאון: מובטחני כך שתאריך ימים. שאל אותו האיש את הגאון: מה יום מיומיים כי תברכני? השיב לו הגאון: שנינו. "א"ל הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל". משמע מכאן שהשבת בגדר מתנה היא לישראל, וכתוב (משלי טו, כז) "שונא מתנות יחיה". מכיון שאתם שונאים מתנות, מובטחני בכם שתאריכו ימים. נתן לו הגביר תודה על מוסרו הנאה שאמר לו על דרך החידוד. ודברי חכמים בנחת נשמעים. (סידור שיח יצחק פינקלשטין, עמ' קצה).

השפע ברוחניות וגשמיות בזכות השבת

יום השבת התברך על ידי הקב"ה שנאמר (בראשית ב, ג): "ויברך אלהים את יום השביעי", והמדרש (רבה בראשית פרשה יא סי' א) מביא על זה את הפסוק (משלי י, כב): "ברכת ה' היא

תעשיר". וכמו שראינו בגמ' למעלה שהקדוש ברוך הוא בעצמו מעיד על השבת שהיא מתנה טובה, ושולח במיוחד את משה רבנו, להודיע לנו, כדי שנבין את ערכה של השבת, כדי שנוכל לקבל על ידה את כל הברכות שבעולם.

ומפרש רבנו יוסף חיים זצ"ל (עוד יוסף חי בראשית על הפסוק ויברך אלקים את יום השביעי ובבן איש חי פקודי שנה ב) כי השפיע בא ממה שראינו שכתוב (דברים ז, יג): "וברכך והרכב ברכך פרי בטנך ופרי אדמתך, דגנך, תירושך, ויצהרך". ובדגן תירוש ויצהר כלולות כל הברכות.

והנה ראשי תיבות של דגן תירוש יצהר, זה "דת"י - דגן תירוש יצהר. וידוע שהספירות הקדושות הן עשר ומתחלקות לשני קוין: קו ימין - חח"ן [חכמה, חסד, נצח], קו שמאל - בג"ה [בינה, גבורה, הוד], קו האמצע - דת"י [דעת, תפארת, יסוד]. ודרך קו האמצע בא השפע.

ולכן בכניסת השבת אנחנו מקדשים את השבת בשלשה אלה שסימנם "דתי" - "דגן תירוש יצהר": "דגן" - לחם, לבצוע על י"ב ככרות, "תירוש" - קידוש על היין, "יצהר" - שמן של הדלקת נרות שבת. כל זה רומז שהשפע של יום חול בדגן תירוש ויצהר נמשך בזכות השבת.

עשירים שבישראל זוכים בזכות השבת

וכן ראינו בגמרא (שבת קט.) בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבארץ ישראל מפני מה הן זוכין [לעשירות]? אמר לו, בשביל שמעשרין שנאמר "עשר תעשר" - עשר בשביל שתתעשר.

עשירים שבבבל מפני מה הן זוכין? בשביל שמכבדים את התורה.

ושבשאר ארצות במה הן זוכין? בשביל שמכבדים את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא, פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית אחד בלודקיא, והביאו לפניו שולחן של זהב משאוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף תלויים בו, וקערות וכוסות וקישויות וצלוחיות קבועים בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים "לה' הארץ ומלואה" וכשמסלקים אותו אומרים "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". אמרתי לו, בני במה זכית לכך, אמר לי, קצב הייתי, ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי 'זו תהא לשבת', אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכה אותך לכך.

הוצאות שבת - כמו הלואה לקוב"ה

ושמא יאמר האדם, אני אין בכוחי ובממוני לכבד את השבת בהוצאות מרובות ואין באפשרותי לעשות כך. אף אתה אמור לו כי הנה החכם מכל האדם, שלמה המלך בקהלת (ח, טו) אומר: "ושבחתני אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש, כי אם לאכול ולשתות ולשמח הוא ילונו בעמלו ימי חייו והוא אשר נתן לו האלהים תחת השמש".

וצריך להבין, מה הפירוש והוא יִלְוֶנו? אלא אומר הזוהר הקדוש (פרשת פקודי דף רנה): זה האדם שאוכל ושותה בסעודות שבת לכבוד השבת וכל מה שמוציא לאכול ולשתות הוא מלווה אותו בהלואה לקב"ה כי הוא מוציא לכבודו, והקב"ה משלם לאדם כפל כפליים מכל מה שהוציא לצרכי שבת קודש, כי הסעודות הם של הקב"ה ואנחנו מוציאים אותן עבורו והוא מחזיר לנו. יוצא כביכול שהקב"ה לווה מאתנו. וא"כ ע"י שהאדם יוציא לכבוד שבת כך יהיה לו יותר ויותר.

השבת - מקור השפע והברכה לכל העולם

כל השפע והמזון שיוורד לעולם, הכל בזכות השבת. ויום השבת הוא בחינת המלכות, שהיא השכינה המשפעת ומחלקת המזון לבניה. וכמו שאומרים בפיט "לכה דודי": "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא **מקור הברכה**", השבת היא המקור של הברכה, של כל הברכות שבעולם שבאות בזכות שמכבדים את יום השבת, כי כך קבע הקב"ה מאז בריאת העולם. וכן איתא בזה"ק (יתרו דף פח.) כל השפע שיש בעולם, בא רק בזכות השבת. וממילא ככל שמכבדים יותר את השבת ומקדימים לקבלה, כך מקבלים יותר ברכות ויותר שפע גשמי ורוחני ואשרי מי שזוכה להוסיף מחול על הקודש.

והנה המילה "אמונה" עם הכולל, עולה בגימטריא ק"ג כמנין "מזון", כי על ידי שהאדם מאמין ובוטח בבורא יתברך, בזה הוא גורם ומביא על עצמו ברכה ושפע, ומזונו מצוי לו ברווח. ושפע ומזון זה יורד ממקום המקדש העליון למקום המקדש התחתון המכוונים זה כנגד זה (ראה ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ה), וזה 'שער השמים' שמשם יורד השפע והמזון לציון וירושלים, ואחר כך לכל ארץ ישראל, ומשם לכל העולם כולו.

וכשבא אברהם אבינו למקום המקדש - הר המוריה, והתפלל שם, אמר הקב"ה אברהם אהובי בא אצלי והתפלל ושימח אותי, בזכותו אני כופל המזון לבני, והוריד הקב"ה פעמיים מזון לעם ישראל שהם בגימטריא 206 גימטריא "הר" עם הכולל, ולכן קרא לו אברהם "הר המוריה".

וכשבא יצחק למקום המקדש והתפלל ותיקן שם תפילת מנחה כמו שכתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה", אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד "מזון" לבני, ואם כן שלש פעמים מזון עולה בגימטריא 309, שזהו כמנין "שדה", ולכן קרא יצחק למקום המקדש "שדה".

וכשבא יעקב והתפלל במקום המקדש, אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני בזכותו אני נותן עוד מזון לבני, והנה ארבע פעמים מזון עולה 412, גימטריא "בית" ולכן קרא למקום "בית אל".

וכשבא משה רבנו ורואה את המקום מרחוק, אמר לו הקב"ה אתה לא צריך לבוא, די שאתה רואה ומתפלל, אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד מזון לבני, נמצא חמש פעמים מזון שעולה 515, שזהו בגימטריא "תפלה", וזה שכתוב "תפלה למשה".

וכל האמור נרמז בתיבת "השבת" שהיא ראשי תיבות: **ה**ר **ש**דה **ב**ית **ת**פילה. שכל השפע הזה יורד בזכות האבות הקדושים ובזכות "השבת", שאם עם ישראל שומר את השבת כראוי ומענג אותה, כל ימי השבוע מתברכים בזכותו, ויורד השפע מבית המקדש. (ליקוטים מפרדס ערך בית המקדש, בתוספות).

מעלת עסק התורה בשבת

במצות שמירת שבת צריך לדעת שחלק נכבד מהמצוה הוא להרבות בתורה ביום הקדוש הזה, כמו שאמר רבי ברכיה (ירושלמי שבת פרק ט"ז הל' ג): "לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה".

ותכלית יום השבת, היא ללמוד בו תורה, כמאמר הכתוב (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", ובודאי שמשיגים קדושה רק על ידי לימוד התורה, ולא על ידי קריאה בעיתונים או כשיושבים ומדברים דברים בטלים וכדומה. וכמו דאיתא במדרש: (הובא בטור סי' רצ) "אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך, ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם, ויכולין לעסוק בך". ועוד איתא במדרש: (הובא בב"י שם) "אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהלות גדולות בשבת, כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריו להקהיל קהלות בכל שבת, להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ללמוד בהם תורה לרבים. עוד איתא במדרש: אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וקורין בתורה

ובנביאים, מעלה אני עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי, שכן ישעיה הנביא (ישעיהו מג, יב) מפרש ואתם עדי נאם ה' ואני אל, אתם מעידים עלי שאני אלוה בעולם.

וכן איתא בתנא דבי אליהו (רבה פרשה א אות ד) וז"ל: כך אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל, בני לא כך כתבתי לכם בתורתי, (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים יום השבת יעשה כולו תורה, מכאן אמרו, לעולם ישכים אדם וישנה בשבת, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, יקרא בתורה וישנה בנביאים, ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר (קהלת ט, ז) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינד, לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד, שנאמר (ישעיה סו, ב) ואת כל אלה ידי עשתה.

ועיין בספה"ק שבט מוסר (פרק כא אות טז) שכתב שאין דבר שיוכל לתקן ולבנות ההריסות, כי אם החידושים שאדם מחדש בתורה. ולמפרסמות אינם צריכות להרבות בראיות, שהרי כשם שתחלת בנין העולם היה ע"י התורה, כדברי רבנו ז"ל (ב"ר א, א): אמרה תורה, בי היה מסתכל הקב"ה וברא את העולם וכו', כך תיקון ההריסות שבא ע"י העונות אינו אלא כי אם ע"י התורה. הקב"ה יזכינו בה לעולם אמן סלה ועד. ולכן אמר הקב"ה אחר פרשת העגל, שיקהיל את ישראל וידרוש להם ברבים בשבתות ובימים טובים.

וכך כתב רבנו יוסף חיים (בן איש חי הלכות שנה שניה פרשת שמות) שכתבו המקובלים ז"ל שגדול עסק התורה שנעשה בשבת **אלף פעמים יותר** מעסק התורה של חול.

הגאון המקובל כמוה"ר שלום בוזגלו בעל "מקדש מלך" כתב בספרו כסא מלך על תיקוני הזוה"ק שכל שעה בשבת קודש של לימוד תורה נחשב **כשנה** ואם לומד קבלה כל שעה נחשבת כמו **שבעים שנה**.

ובספר שערי רחמים (ח"ג סימן קצה) לרב רחמים שרים זצ"ל כתב וז"ל, ושמענו מפי הרב יוסף חיים שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת. עכ"ד.

ובהיות ויום זה הוא מתנה מהקב"ה לבני ישראל כמו שהגמרא (שבת י: אומרת: "מתנה טובה יש לי בבית גזני ושבת שמה". לכן צריכים לדעת כיצד להשתמש במתנה זו, באכילה ושתיה ובלימוד תורה, ולא בדברים בטלים.

בשבת מתגברים כוחות הנפש

בספר 'שער בת רבים' (פנסטר) כותב באריכות בשם ספר לחמי תודה (הורוויץ, דף נו. ודף פו.), שיום השבת יש לו מעלה גדולה, שאפשר להתעלות בו ביראת ה', מה שלא נוכל להגיע אליו בימות החול, וכמו שרואים בירושלמי (דמאי פ"ד ה"א) שמפרש הטעם שעם הארץ נאמן על המעשרות בשבת, כי אפילו עם הארץ "אימת שבת עליו".

ומוסיף שזה מרומז גם כן במילה הראשונה של התורה "בראשית", שאומר הזוהר (תיקוני זוהר תיקון כ"ג דף סט.) שהיא אותיות "ירא שבת", והיינו שבשבת מתגברים באדם כוחות הנפש שלו ולכן יש לו יותר יראת שמים.

ויש על זה עוד רמז בפסוק (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה - יראת השם", דהיינו שבמילה הראשונה של התורה [-החכמה] שהיא "בראשית", יש בה רמז ליראת ה'.

ואם כן יש חובה כפולה לנצל את היום הזה כמה שיותר, שכל לימוד תורה ויראת שמים בשבת מביא להתעלות גדולה הרבה יותר מימות החול, כיון שהנפש של האדם מצד עצמה כבר יש לה כוחות יותר גדולים והיא גבוהה יותר.

עונג שבת - עונג רוחני

אדם עובד קשה בששת ימי השבוע ומצפה ליום השבת שינוח בו. אך המטרה במנוחת השבת, היא לא בשביל לצבור כוחות לעבודת שבוע הבא, דאם כן הרי המנוחה היא גם עבודה, שהרי הדבר דומה לסוס עבודה שנותנים לו כמה שעות לנוח, שהמטרה היא כדי שיעבוד אחר כך ביתר שאת וביתר עוז, וברור שמנוחה כזו היא חלק מהעבודה.

אבל מטרת השבת היא אחרת ככתוב: "ויום השביעי שבת לה'". לא נאמר שבת לגוף, אלא שבת לה' וכן אמרו: "כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מיצרים", לא נאמר: "כל המתענג בשבת", אלא המענג את השבת, שצריכים לענגו, ובמה מענגו? בתורה, כמאמר חז"ל (ירושלמי שבת פרק ט"ו ה"א): "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה", כי האדם בששה ימים אין לו פנאי ללמוד, כי עסוק בעבודתו, אך כשמגיע יום השביעי, צריך לחשוב שכל מלאכתו עשויה.

ויש לזה רמז בכתוב: "ששת ימים תעבוד - ועשית כל מלאכתך", וקשה, וכי אדם יכול לעשות את כל מלאכתו בששה ימים? אלא הביאור הוא, שכאשר מגיעה השבת צריך לחשוב שכל

מלאכתו עשויה, ולהתנהג כאילו היא עשויה, שלא ירהרר בעסקיו ובודאי שלא ידבר בהם, אלא כל דיבורו ועיסוקו יהיה בתורה.

וכן כתוב (תהלים עה, ג) "כי אקח מועד, אני מיישרים אשפוט", דהיינו שבורא העולם שופט את האדם בצדק וביושר, ולוקח את המועד והשבת לדוגמא, אם האדם עוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר לא רק על השבת, אלא גם על עבודתו בששת הימים, ולא יענש על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, כי יכול לטעון שהיה טרוד בפרנסתו ולכן לא עסק בתורה, ואם לא היה טרוד בודאי שהיה עוסק, והראיה - שבשבת שהיה לו חופש מעבודתו, היה יושב ועוסק בתורה, אך אם גם בשבת מתבטל ומבזז זמנו לבטלה, הרי נענש גם על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, ולא יכול לטעון שלא היה לו זמן, כי בשבת הרי היה לו זמן ולא עסק בתורה, וזהו מה שאמרו חז"ל (מכילתא דרשב"י טז ד): "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כי המן סיפק להם כל צרכיהם ולא היתה להם דאגת הפרנסה וישבו ועסקו בתורה, לכן ביום שבת קודש שאין דאגה לפרנסה, הרי צריך לעסוק בתורה וזה דומה לאוכלי המן.

וזהו כוונת הכתוב כאן: "וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה", שהשבת תשמש לקדושה וטהרה ולימוד תורה, וזהו העונג שנצטיינו לענג את השבת, ומי שעוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר גם על אכילתו ושאר צרכיו, כי כולם מתקדשים וזהו עונג שבת האמיתי.

האכילה והשתיה בשבת לא נועדו כדי לישון בה

המגיד מדובנא (ראה אהל יעקב ומשלי יעקב) נשא משלו: אחד עזב את משפחתו והלך לגור בארץ אחרת, לאחר כמה שנים התגעגע למשפחתו ורצה לברר מה שלומם, חיפש מי בא מהארץ ההיא לשאול אותו על משפחתו. והי היום ולביתו הגיע עני שבא מהארץ ההיא כדי לאסוף כסף, כאשר בא אצלו העני הזה התחיל לשאול אותו בשלום משפחתו, אמר לו העני: אני מאוד ממהר ללכת לקבץ כסף ואיך אוכל לשבת לדבר אתך? אמר לו: תגיד לי כמה כסף אתה יכול לקבץ כאן, אמר לו: שלושה זהובים, אמר לו: קח ג' זהובים ועכשיו תוכל לשבת ולדבר איתי. ישב העני לדבר איתו וסיפר לו על כל המשפחה שלו, ועל כל הקורות אותם בכל השנים האלה.

לאחר זמן אמר לו העני, קשה לי לספר יותר כי אני חלש ואני רוצה לשתות יין, אמר לו: אביא לך יין, אחר כך אמר לו העני: אני רעב ורוצה לאכול, אמר לו: אביא לך גם כן לאכול. לאחר ששתה ואכל, נרדם, ובעל הבית ממשיך לדבר אליו ולשאול אותו ואין קול ואין עונה,

כעס עליו בעל הבית, וכי נתתי לך לאכול ולשתות כדי שתירדם אחר כך? הלא נתתי לך רק בשביל שיהיה לך כח להמשיך לספר לי על משפחתי.

וכך הוא הנמשל: הקב"ה ברא את האדם, ונתן לו נשמה שמקורה מתחת כסא הכבוד, והיא עזבה את העולם העליון וירדה למטה לעולם הזה, והקב"ה מחכה כל הזמן לראות שהאדם יעשה מעשים טובים, אבל כיון שהגוף יש לו הרבה טרדות בצרכי הפרנסה אין לו הרבה זמן לעסוק בתורה ומעשים טובים, ולכן נתן לנו הקב"ה מתנה את יום השבת שיום זה אסור במלאכה וצריך לנוח ולשבות בו, וכך יוכל לשמוע על הנשמה שירדה למטה שהיא עושה מעשים טובים, ויש לנו גם מצוה לקדש על היין ולאכול סעודות שבת וכך יהיה לנו כח אחר כך לעסוק בתורה, אמנם יש בני אדם שאוכלים ושותים, ואחר כך מבליים את רוב היום בשינה ודברים בטלים, ועל זה טוען הקב"ה: וכי הכוונה במצות אכילה ושתייה בשבת היתה בשביל הגוף שילך לישון?! הרי עיקר המטרה היתה לטובת הנפש שתוכל לעסוק בתורה! וכך הנשמה תוכל להתחבר להקב"ה שזהו המקור שחוצבה משם.

לימוד קבלה בשבת

כתב מרן השלחן ערוך (אורח חיים סי' ש"ז סעי' י"ז): אסור ללמוד בשבת ויום טוב, זולת בדברי תורה.

ועיין בכף החיים שם (אות ק"כ) שכתב: טוב ללמוד קבלה בשבת כמו שהיו נוהגים הקדמונים והטעם הוא כי הקבלה בעולם האצילות, אשר הוא משפיע בתחתונים ביום השבת. והנה עולם האצילות הוא קודש גמור, אשר אין שם קליפה כלל וזה רמזו בפסוק (תהלים כט, ב) "השתחוו לה' בהדרת קדש" ראשי תיבות "קבלה", והוא באצילות הנקרא "קדש", וכן השבת נקרא "קדש", והוא עולה עתה באצילות הנקרא קודש גמור, אשר שם הוא סוד השתחוויה, לכן ירמזו בתיבות אלו קבלה (פרי עץ חיים שער י"ח פרק כ"א), ומי שאינו יודע קבלה ילמוד זוהר או אדרא או תיקונים, כידוע כי הקבלה היא מן הזוהר. עד כאן דברי הכף החיים.

מעלת לימוד רש"י על החומש

סדר לימודו של ה"חפץ חיים" ביום השבת [כפי שהעידו תלמידיו המובהקים] היה כך: לימוד חומש עם פירוש רש"י והרמב"ן, וכל הזוהר הקדוש על הפרשה, ומדרשים. וכמו שכתב מרן השולחן ערוך (אורח חיים סי' רפה סעי' ב), ירא שמים יקרא גם תרגום וגם ילמד פירוש רש"י.

וידוע, שיש קבלה שמי שנוהר להתמיד בפירוש רש"י, יצא רש"י לקבל את פניו בעת פטירתו וגם יזכה לישב בישיבה של רש"י בעולם העליון. וכמו שכתב האורחות חיים מספינקא (סי' רפה ס"ק ג) וזה לשונו: ועיין בספר דברי יצחק (אות יג) שכ' ששמע בשם הקדוש מהרש"ש מבעלזא זצוק"ל שמי שלומד וגומר בכל שבוע ושבוע פי' רש"י עה"ת אזי הוא מובטח שבעלמא דקשוט יהיה עכ"פ ממתיבתא דרש"י הגם שיש מתיבתות יותר גבוהים ועליונים אבל עכ"פ לא ידחיי ממתיבתא דרש"י. עכ"ל.

והשל"ה הקדוש (מס' שבועות, פרק נר מצוה, אות יד) כתב, בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד נתנו.

ובספר אמרי פנחס (שפירא עניני לימוד, אות י') כתב, הרב שמע שמצויים פוחזים ורוצחים, וציוה ללמוד פרש"י בחומש, כי פרש"י בחומש הוא סגולה למחשבות רעות. ואמר הוא ז"ל למורינו הרב בנימן זאב הלוי זצ"ל: כשיוכלו בניכם ללמוד רש"י על החומש, מובטחני שיהיו אנשים כשרים, ולא יהיו להם מחשבות עבודה זרה, ויהיו נקיים בברית קודש.

ומעשה שהיה בבחור שלמד בישיבה ונפטר צעיר, ובא בחלום לחברו וגילה לו שיושב הוא במתיבתא של רש"י, ושאלו כמה זכה לכך, ענה לו משום שכל שבת היה לומד חומש עם פירוש רש"י ז"ל. (לבוש יוסף).

השטן מחליש את לימוד התורה בשישי ושבט

עד כדי כך הצליח השטן לבלבל את הלומדים, שהביא אותם לידי מחשבה שהליכה לשוק בערבי שבתות, היא מצווה ששווה לבטל עליה את לימוד התורה...

אחד החיזוקים המדוברים ביותר בישיבות, הוא הצורך לבצר את הלימוד בערבי שבתות ובשבתות. האווירה שנוצרה בענין זה, היא כל כך לא טובה, עד שאי אפשר שלא להרגיש את ה"מעשה שטן" שבכך. כי אין כמו השטן היודע את ערך הלימוד בימים אלה.

הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל העיד (מובא במזקנים אתבונן ח"ג עמ' 166 בשם לב אליהו, ובמאיר עיני ישראל ח"ג עמ' 545), שכאשר ביקר פעם את ה"חפץ חיים" בשבת קודש, עשה לו החפץ חיים את החשבון הזה: שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, [ויום ששי, הסמוך לשבת,

סופג כבר את קדושתה של השבת, כידוע], ולכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג מצוות, ולפי הגר"א הסובר שכל תיבה של לימוד תורה, היא מצוה בפני עצמה, הרי כשלומדים בשבת מוכפלת כל תיבה ב-613. ואם נוסיף לזה ששקול תלמוד תורה כנגד כל המצוות, הרי שנכפיל שוב ב-613, אם כן, כאשר יושב אדם ומנצל את שעותיה של השבת ללימוד תורה, הרי אין סוף למצוות שיש בידו לאסוף.

ה'חפץ חיים' (ראה מעשי למלך על החפץ חיים תחילת פרשת קדושים) היה נוהג לומר, שיש שני סוגי סוחרים: האחד הוא הסיטונאי, המרויח אחוזים ניכרים מאוד בכל מה שהוא מוכר, אבל הקשרים המסחריים שלו הם רק עם בעלי החנויות, ורק מהם הוא מרויח, ואין לו הרבה אנשים להרוויח מהם.

לעומתו יש את בעל החנות המרויח רק אחוזים ספורים מכל מוצר, אבל הוא מוכר את הסחורה להרבה לקוחות, נמצא, שהאחוזים המועטים שלו, עשויים להכפיל את הרווח הגדול של הסיטונאי.

בשבת, אמר החפץ חיים, אפשר להרויח גם כמו חנוני וגם כמו סיטונאי, שהרי המצוות שמקיימים בה, מתחלקות לחלקים רבים... (יד על כס).

אך כנגד כל זה, עומד השטן, שיודע כי אם יצליח לפתות את הלומדים לבטל מלימודם, או לפחות להוריד קצת מכמות הלימוד ואיכותו, הרי שהצלחה גדולה תהיה בידו...

אמנם בשנים האחרונות יש שיפור ניכר בנושא, וכוללי ימי שישי נפתחים כמעט בכל מקום יישוב, אך עדיין יש מה לשפר ולחזק בענין זה, שהוא כנראה אחד הדברים הצריכים ביותר חיזוק בדורנו, שכן ללא רציפות הלימוד אי אפשר לגדול בתורה.

תלמיד חכם מפורסם המתגורר בירושלים, סיפר ששמע בנושא זה דברים כדורבנות מפי הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד. ונאה דורש נאה מקיים, כי באמת בישיבת לייקווד היה חיזוק גדול בלימוד בימי שישי ושבת, ואווירת הרפיון לא רק שלא היתה נראית שם כלל, אלא אדרבה ימים אלה הם המרכז הרוחני של הישיבה, עד כדי כך שאפילו ה'שיעור הכללי', נאמר בישיבה ביום שישי. וכל זה כדי להקנות לבחורים את הידיעה על חשיבותו של הלימוד דוקא בימי שישי ושבת.

ערך התורה והמצוות

החפץ חיים (מעשי למלך על החפץ חיים דברים יד, כב) מביא משל לסוחר כפרי שהיה בא לעיר למכור ארגזי סחורה של פירות משובחים ויקרים, אך היה לו קשה בזמן שפרק והוריד סחורה גם להוריד סחורה וגם לספור כמה ארגזים הוא הוריד, לכן מצא עצה לקח קערה גדולה ופרוטות כסף ואמר כי על כל ארגז שהקונה יקבל, ישים בקערה מטבע ובסוף יספרו את המטבעות, התחילו לשים מטבע אחר מטבע והכפרי הזה ראה שהקונה עסוק במלאכתו אז הוא הושיט ידו לקערה ולקח ממנה חופן מטבעות ושמח מאוד שחשב שהצליח לגנוב, אך מה עשה הטיפש הזה - הרי על כל פרוטה היה יכול לקבל דינרי זהב ונמצא שהחליף דינרי זהב בפרוטות. **והנמשל** הוא כי האדם שלומד תורה יש בידו אלפי מצוות שערכן יקר מאוד, וחושב שאם הצליח בין הדברים לדבר איזה דברים בטלים או לשמוע איזה חידוש מענייני העולם הזה, שהוא הרוויח בזה, והאמת שמפסיד על ידי זה הרבה מאוד כדוגמת הכפרי הזה.

ולכן צריך להזהר מאוד שלא לדבר דברים בטלים כלל ובפרט בשעת לימוד תורה, ומה גם שהמשנה באבות (פ"ג מ"ז) נתנה לזה עונש חמור מאוד, שאמרו שם: "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", ובגמרא (חגיגה יב:) אמרו שכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. והיינו גחלים שלא נכבים, וכל הזמן יהיו בפיו, ויצטער צער מרובה בר מינון.

משל אוצר המלך

הרב בעל המכתב מאלהו כותב על הפסוק (תהילים א, ב) "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" - כלומר, האיש שמאמין שהתורה מהשמים אז כל חפצו יהיה לתורת ה', וכל מעשיו הגשמיים יהיו משמשים לצורך עבודת ה' וישתדל רק ללמוד תורה ולקיים מצוות.

משל למה הדבר דומה, לאותו אדם שאמר לו המלך שיכנס לאוצרו למשך כמה שעות ויקח מהאוצר מה שירצה אבנים טובות ומרגליות, אותו אדם חשב שזה רק אשפה ושהמלך סתם מעמיס עליו עבודה קשה, מה עשה הטיפש הזה כל היום היה הולך בטל ומסתובב בחדר אנה ואנה והיה אוסף מעט מאוד דברים, כי לא רצה שכאשר יצא בסוף היום שיהיה לו משא כבד, וכשהגיעה שעת היציאה מיהר לאסוף את הדברים הקלים הללו ויצא שמח וטוב לב כמנצח בקרב, על חכמתו הרבה שהצליח לרמות את המלך, וכשהגיע לביתו החל לספר לאשתו

ולקרוביו על חכמתו הרבה. כששמעו קרוביו את אשר עשה תיכף התחילו כולם צוחקים ואומרים לו: שוטה שבעולם, גנזי מלכים היו בידך ובקלות איבדת את כולם, ואז הוא התחיל להבין מה שעשה והתחיל לצעוק, אבל זה כבר היה מאוחר כי המלך לא הסכים להכניסו שוב וכך הפסיד טובה גדולה.

והנמשל מובן על האדם שניתן בידו כלי חמדה וזוהי התורה שהיא יקרה מכל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות וכמו שכתוב (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפצִיך לא ישוו בה", אם כן ודאי שצריך להיות חכם ולנצל את האוצר היקר הזה ועל ידי זה נזכה לרב טוב הצפון בתורה, וה' יזכנו לילך בדרכיו ולעבדו בלבב שלם אמן. (דרש יהודה).

השבת כתבה איגרת לאבן עזרא!

ספור המעשה הזה שנביא עכשיו, נדפס לראשונה בסוף שלחן ערוך של האריז"ל (הוצאת פפד"מ שנת תנ"א) ואחר כך נדפסו בהעתקה מדויקת בסוף ספר "מבחר מאמרים" (לרבי נתן ב"ר שמואל הרופא, ליוורנו תק"צ) שהועתקה מספר כתב יד שנכתב בלידא בשנת ה'קמ"ב, וכה היה המעשה:

בימי הגאון החסיד הרב אברהם אבן עזרא ז"ל היה מין אחד, שעיקם ועיקש לומר, שיום שבת התחלתו מיום השביעי בבוקר, וממשיך בלילה שלאחריו [במוצאי שבת עד בוקר יום ראשון], והביא ראיות של מינות ואפיקורסות לדבריו הנידחין, והאבן עזרא ז"ל סתר את דבריו המעוקשים לחוק דתינו ודעתינו כדעת חז"ל הקדושים.

וכך מספר האבן עזרא: ויהי בשנת ארבעת אלפים ותשע מאות ותשע עשרה, בחצות ליל שבת בארבעה עשר יום לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא בן עזרא, הייתי בעיר אחת מערי האי הנקרא קצה הארץ, בגבול השביעי מגבולות הארץ. ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלומי מלאך עומד לנגדי כמראה גבר ובידו אגרת חתומה. ויען ויאמר אלי: קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת. ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אשר כבדני זה הכבוד הגדול, ואתפסנה בשתי ידי, וידי נטפו מור.

ואקראנה [בפניו] ותהי בראשיתה בפי כדבש למתוק, אך בקוראי הטורים [השורות] האחרונים, חם לבי בקרבי וכמעט יצאה נפשי, ואשאל את העומד לנגדי: מה פשעי ומה חטאתי? כי מיום אשר ידעתי את השם הנכבד והנורא אשר בראני ולמדני מצוותיו, לעולם אהבתי את

השבת, ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לבי, גם בצאתה הייתי משלחה בשמחה ובשירים, ומי בכל עבדיו כמוני נאמן, ומדוע שלחה אלי זאת האגרת? ויען ויאמר לי: הגד הוגד לה את אשר הביא תלמידך אתמול אל ביתך ספרים פירושי התורה ושם כתוב לחלל ליל שבת, ואתה תאזור מתניך לכבוד השבת להלחם מלחמת התורה עם אויבי השבת ולא תשא פני איש.

ואיקץ ותפעם רוחי עלי, ונפשי נבהלה מאוד, וחמתי בערה בי, ואקום ואלבש בגדי וארחץ כפי, ואוציא הספרים חוצה אל אור הלבנה, והנה ראיתי שכותב שם בפירושו: 'ויהי ערב ויהי בקר', והוא כי כאשר היה בקר יום שני, אז עלה יום אחד שלם אתמול, כי הלילה הולך אחר היום. וכמעט קרעתי בגדי וגם קרעתי זה הפירוש, כי אמרתי טוב לחלל שבת אחד ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו הפירוש הרע הזה, גם נהיה כולנו ללעג וקלס בעיני הגוים.

ואתאפק בעבור כבוד השבת, ואדור נדר אם אתן שנת לעיני אחר צאת יום הקדוש עד שאכתוב אגרת ארוכה לבאר מתי ראשיתו של יום לפי התורה, להרים מכשול ולהסיר פח ומוקש, כי כל ישראל הפרושים גם הצדוקים יודעים כי לא נכתבה פרשת בראשית להגיד מעשה השם ברוך הוא בכל יום, רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו השבת, כאשר שבת השם הנכבד לספור ימי השבוע, והנה אם היה סוף יום הששי עד בוקר יום השביעי - יש לנו לשמור הלילה הבאה. והנה זה הפירוש מתמה כל ישראל במזרח ובמערב, גם הקרובים גם הרחוקים, גם החיים וגם המתים. והמאמין בפירוש הזה, השם ינקום נקמת השבת ממנו, והקורא אותו בקול גדול, תדבק לשונו לחיכו. גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה, זרועו יבוש תיבש, ועין ימינו כהה תכהה, ולכל בני ישראל יהיה אור.

וזה דבר האגרת ששלחה השבת

אני שבת עטרת דת יקרים / רביעית בעשרת הדברים / ובין השם ובין בניו אני אות / ברית עולם לכל דורים ודורים / ובי כל מעשיו כלה אלהים / וכן כתוב בראשית הספרים / ולא ירד ביום השבת אזי מן / למען אהיה מופת להורים / אני עונג לחיים על האדמה / ומרגוע לעם שוכני קברים / אני חדוות זכרים גם נקבות / וששים בי זקנים עם נערים / ולא יתאבלו בי האבלים / ובי לא יספדו על מות ישרים / והשקט ימצאו עבד ואמה / והגרים אשר הם בשערים / ינוחון כל בהמות הם ביד איש / כסוסים כחמורים כשורים / וכל משכיל בינו הוא מקדש / וגם מבדיל חשובים כנוזרים / בכל יום ימצאו שערי תבונה / ביומי נפתחים מאה שערים / מכובד מעשות דרך / וכן מן מצוא חפץ ודבר כל דברים / ושמרתיך בכל ימים /

למען שמרתני מאד מימי נעורים / בזקנותך שגגה נמצא בך / אשר הובאו אל ביתך ספרים /
ושם כתוב לחלל יום שביעי / ואיך תחשה ולא תדור נדרים / לחבר אגרת דרך האמונה /
ותשלחה אל כל העברים.

שלושה חלקים בקדושת שבת

כתב בספר הקדוש ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ד א-ג):

קדושת שבת נכללת בשלשה דברים שהם: מחשבה, דיבור, מעשה. שלשה דברים הנזכרים בקדושה, פירש רבי שמעון בר יוחאי בתיקונים (תיקון כ"ב דף סח): שהם נשמה, רוח ונפש. מחשבה, כנגד הנשמה. דיבור, כנגד רוח. מעשה, כנגד נפש. ואלו דבריו שם: "בארבע יסודות הגוף שורה הוי"ה, וזהו מה שכתוב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "בראתיו" זה על הנשמה הקדושה שהיא עולם המחשבה, "יצרתיו" זה רוח המדברת שמזה חיות מדברים, "עשיתיו" זו נפש ששם עשייה, ועליו שורה רמ"ח מצוות.

נמצא שכוונתו יתברך לקדשנו בשלש קדושות, כדי שנקדש נפשנו ורוחנו ונשמתנו מקדושת האצילות הנשפעת בכל העולמות, והיינו מה שכתוב (ויקרא כ, ז): "והתקדשתם וכו' כי אני ה' אלהיכם", וכן (ויקרא יט, ב) "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלהיכם", ושלש תיבות אלו, "אני ה' אלהיכם", הם כנגד נפש רוח ונשמה, והכוונה כי ממנו יתברך נשפעת הנפש הרוח והנשמה, וכל שלש בחינות אלו הם קדושות שהם מתדבקים בו והוא בהם. והטעם שאמר בכינוי שכנגד הנשמה "אלהיכם", מפני שאין התדבקות לאדם בשם יתברך אלא על ידי הנשמה, שהוא מעולם המחשבה, וכשיזכה אל הנשמה העליונה, שאז מתדבק בבוראו, אז הקב"ה מתכנה שהוא אלוה שלו והשכינה שורה עליו. ודרך זה צודק בכל המקומות שנוכרו בפרשת קדושים: "אני ה' אלהיכם", שהכוונה שהשלש מידות הנזכרים, הם כלל כל העשר ושוכנות על הנשמה המתקנת את המצוות. ולכן בריש פרשת קדושים אמר: "קדושים תהיו כי קדוש אני", פירוש כמו שאני קדוש כך תהיו קדושים, והכוונה על התקדש האדם עצמו בנפש רוח ונשמה על ידי המצוות ותורה ותיקון מחשבותיו וכוונותיו. ובזה "אני ה' אלהיכם" - שהם המידות הנזכרות שוכנות בכם. והיינו מה שפירשנו בפרק קמא (בשער הקדושה פרק א' אות ה') שצריך שיהיו הנשמות כלי מוכן לקבל קדושתו, כדפירשנו במאמר מדרש תנחומא (קדושים ב) שהבאנו בראש פרק א' (אות ב'). ושלשה אלו משפיעים בבריאה יצירה ועשייה. וכנגד שלשה עולמות אלו צייתה תורה (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". עד כאן דברי קודשו.

השבת נקראת אות

הסיבה לכך שהשבת יש בה מעלה גדולה כל כך, שהנה הפסוק (שמות לא, יז) אומר: "ביני ובין בני ישראל **אות** היא לעולם" - השבת נקראת "אות" בין הקב"ה לישראל, וה"אות" היא על האמונה, וכמו שממשיך הפסוק שם: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", וכיון שזה יסוד האמונה שהקב"ה ברא את העולם, וממשיך להנהיג את העולם, לכן זה אות בין הקב"ה לישראל, ובזמן הזה יש לנו כוחות נפש גבוהים יותר.

החפץ חיים (משלי החפץ חיים פרק כו) אומר משל להסביר מה המשמעות של "אות": משל לאדם שפותח חנות ותולה שלט בפתח כדי שידעו מה מוכרים כאן, ואפילו אם הוא הולך מהעיר לכמה ימים כולם יודעים שעדיין זה המקום שלו וכאן יש לו עסק מסוים, אבל אם הוא מוריד את השלט ומעביר אותו למקום אחר, אז יודעים שהוא הלך לגמרי וכבר לא גר כאן.

והנמשל בזה הוא לכל איש ישראל שמאמין בהקב"ה ומקיים מצוות, אפילו אם הוא נכשל קצת בעבירות, הרי כל זמן שהוא שומר שבת זה כמו השלט שמעיד עליו שהוא יהודי מאמין בה', אבל אם ח"ו הוא לא שומר שבת הוא מסלק מעליו את האות שיש בינו להקב"ה והוא כבר לא שייך בכלל לעם ישראל.

וכך כותב הרמב"ם (פרק ל מהלכות שבת הלכה טו) "השבת ועבודת כוכבים כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות" עד כאן לשונו.

עונג שבת של הסטייפלר

את הסיפור שלפנינו סיפר הגאון רבי שלמה ברעוודה זצ"ל, באחת משיחותיו בבני ברק, בשם הרבנית גריינמן, אחותו של מרן החזו"א זצ"ל, ואחותה של הרבנית קנייבסקי, אשת חבר של מרן הגרי"י קנייבסקי זצ"ל.

"הרבנית גריינמן סיפרה לי מה ששחה לה אחותה הרבנית קנייבסקי", אמר הגר"ש ברעוודה **באחת** הפגישות שלנו לפני האירוסין - שחה הרבנית קנייבסקי לאחותה - אמר המשודך שהוא רוצה לספר לי סיפור, ומעשה שהיה כך היה:

כפי שהינך יודעת, פתח הסטייפלר, הייתי מגויס לצבא הרוסי. כאשר הגיעה השבת הראשונה שלי בצבא, ניגשתי אל המפקדים ואמרתי להם בנוסח חד משמעי: "יהיה מה שיהיה, אני לא אחלל את השבת!"

המפקדים, נדהמים מתעוזתו של היהודי, תפסוני והביאוני לפני המפקד הראשי שלהם, והלה הרעים בקולו: האם סבור אתה שבצבא עושים כל מה שרוצים?! דינך להיענש באופן חמור רק בשל תעוזתך להוציא מלים כגון אלו מן הפה!

אבל - וכאן הפתיע המפקד את כל הנוכחים - מוכן אני לאפשר לך לשמור את השבת בתנאי אחד, מיד קטע אותו הסטייפלר בדבריו, ואמר מיד שהוא מוכן לקבל עליו כל תנאי, ובלבד שיאפשרו לו שלא לחלל שבת.

למשמע הדברים העלה המפקד חיוך שטני על שפתיו, כמי שיודע איזה תנאי עומד הוא להשמיע בפני היהודי. "אם רוצה אתה לשמור שבת, תצטרך לעבור בין שתי שורות של חיילים קוזקים, וכל אחד מהם יכה על ראשך בקת הרובה שלו, אם תקיים תנאי זה, הינך רשאי לשמור את השבת שלכם".

ראוי להדגיש כי החיילים הקוזקים לא היו 'סתם' חיילים פולניים או רוסיים. אכזריותם הנוראה כלפי היהודים היתה לשם דבר, והפחד הגדול ביותר של כל יהודי היה להיתקל בחייל קוזקי.

והסטייפלר, כמובן, אמר "הן". מוכן הוא לקיים את התנאי, וכך עשה. החיילים הקוזקים מצידם הבינו איזו הזדמנות נקרתה לפניהם, והנחיתו כל אחד בתורו, מכה ניצחת על ראשו.

פנה רבי יעקב ישראל קנייבסקי למשודכת, העתידה להיות הרבנית הצדקנית שלו, ואמר לה: האם יש לך מושג לאיזו התעלות הגעתי באותו זמן?! הדקות הללו שבהן עברתי בין שורות החיילים, היו לי לעונג רוחני עילאי במיוחד, כשידעתי שהמכות נחתות עלי בשל רצוני לשמור את השבת!

רצון יראיו יעשה

פעם אחרת נצטוו לערוך ביום שבת קדש אימונים בקליעה למטרה. מרן הסטייפלר כמובן סירב כדרכו, אך המפקד כעס עליו מאד. הוא כיוון אליו את רובהו, ואמר לו: אם אינך ממלא אחר הפקודות, אטול את נשמתך!

הסטייפלר לא נבהל, ואמר לו: אין לך זכות להורגני, רק הממונים עליך יכולים להחליט על כך!

המפקד בכעסו מיהר להתקשר למפקדיו, ודיווח להם על מרידת החייל, וגם משם יצאה ההוראה להורגו אם יסרב לפקודה. משראה זאת הסטייפלר הבין שזו ממש שאלה של פיקוח נפש, והחל מהרהר כיצד ינהג. אמנם פיקוח נפש דוחה שבת, אך אפשר לצמצם את האיסור על ידי שיעשה בשינוי, ואז לא יהיה בזה איסור דאורייתא. מאידך גיסא אם יעשה כך יצטרך לירות שוב ושוב עד שיקלע למטרה ונמצא מרבה בחילולי שבת דרבנן.

לבסוף החליט לירות בשינוי, והשליך על ה' את יהבו. הסטייפלר היה איטר ולפיכך נטל הרובה ביד ימין וירה בו בלי לכוון למטרה. למרבה הפלא, ירה בירייה הראשונה בדייקנות אל המטרה. בתגובה על כך אמר שהקב"ה אמר: הוא עשה את שלו, אף אני אעשה את שלי כדי שלא יצטרך לירות שוב ושוב. ורצון יראיו יעשה.

רבי קלמן פינסקי זצ"ל היה מוסיף ומספר כי המפקד שהבחין במה שאירע, אמר לו: "עכשיו אני רואה שאינך 'פנאטי' אלא איש קדוש" ומאז פטרו מאימונים בשבת,

מאז אותו מעשה היה מפקדו מתייחס אליו כאל איש קדוש, ועם כל בעיותיו וספקותיו היה בא אל הסטייפלר ומבקש את הכרעותיו. (שיח 'יוסף ח"ב עמ' קסב).

שומר שבת לא ידע דבר רע

את המעשה הבא סיפר הרב יעקב מאיר שכטר, מעשה שהיה באדם אחד קבלן גדול ירא שמיים מתושבי העיר יפו. שהיה מבוני ארץ ישראל באותם ימים, והוא בנה את עשרים הבתים הראשונים בעיר יפו, באותם ימים, ההוצאה הגדולה ביותר בבניה, היתה המלט, שהוצרכו להביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב.

הסיפור שלפנינו ארע כאשר אותו קבלן הזמין כמות גדולה של מלט, והמלט הגיע באחד מימי השישי בתחילת הקיץ בחביות מגולות. והנה אחר הצהרים של אותו יום שישי, כשכל המלט היה כבר מונח בשטח של הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריו יפו.

והנה לפתע נתקדרו השמים בעבים, ובכל רגע היה עלול לירד גשם זלעפות, הופיעו הפועלים אצלו בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות במקום הבניה, ואם ירד עליהם המטר יתקלקל המלט לגמרי וההפסד בממון יהיה כל ישוער, ואין לו

ברירה אחרת למען הצלת ממונו אלא שהם יסעו לשם עם עגלות טעונות קרשים לכסות את החביות היטב. אולם כפי הזמן שנותר להם עד שבת, בודאי לא ימלטו מחילול שבת ח"ו.

הקבלן שהיה איש ירא אלוקים, ענה אותם נחרצות: אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם! ולכן אני מזהיר, ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את רכושי!

ואמנם ליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ, כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד. אולם יהודי יקר זה, ערך את שלחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש ורש"י, ועסק באמירת תהילים כהרגלו כאילו שום דבר לא קרה ולא יקרה, כפי שאכן הורו חז"ל, שבשבת על האדם להרגיש כאילו כל מלאכתך עשויה.

רק בצאת השבת, לאחר שהבדיל על היין, החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של מלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון. מיד נטל עגלה לנסוע למקום הבניה. אולם, כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו, כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות, ולא נגרע ממנו דבר. הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה למשש את הנס בידו, הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש, וחשב בדעתו, מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא ינזקו במטר...

לאחר מכן נודע הדבר: לחברת "סולל בונה" היו גם כן חביות מלט רבות פתוחות במתחם סמוך, וכאשר שמעו על הגשמים הקרבים, שלחו אנשי "סולל בונה" פועלים שיכסו את חביות המלט שלהם [תוך כדי חילול שבת רח"ל]. אך הפועלים התבלבלו, ובמקום לכסות את המלט של "סולל בונה", הם כיסו חביות מלט בשטח סמוך ששם היו החביות של מיודענו הקבלן השומר שבת... ונמצא שהם כיסו במסירות את החביות שלו במקום לכסות את אלו של סולל בונה... וכך ניצל רכושו של השומר שבת כמו שנאמר (קהלת ה, ה): "שומר מצוה לא ידע דבר רע", ומאידך גיסא מי שהתכוון לחלל שבת - הפסיד הון עתק. (אוצרות התורה, כהן).

הפסיד הון בשביל השבת וזכה לבן קדוש

בספר 'רחמי האב' (קטינא, ערך שבת שלום) מביא מעשה מהגביר רבי איסרל זלה"ה, שהיתה לו חנות גדולה של בדים יקרים וכל מיני משי, והיה מנהגו שכאשר מגיע חצי היום בערב שבת, היה סוגר החנות כדי להכין את עצמו לקדושת השבת.

פעם אחת נתקנא בו הס"מ ורצה לנסותו, ובא אליו בערב שבת בדמות שר גדול, והחל לברור לעצמו הרבה סחורות יקרות, והתעכב בחנות לעשות השואות מחירים של הסחורות, בתוך כך הגיע חצי היום, ופנה רבי איסרל לסגור את החנות כדרכו, אולם השר התחנן לפניו שימתין מעט ויגמור עמו העסק. אולם רבי איסרל לא הסכים בשום פנים ואופן, כי תמורת כל הון שבעולם לא יוותר על הכנתו לשבת קודש. השר יצא מייד את החנות, ורבי איסרל הפסיד סכום גדול. בשכר זאת זיכוהו מן השמים בבן קדוש, הלא הוא רבנו הרמ"א [רבי משה איסרליש] מאורן של ישראל.

דמעות רותחות של החפץ חיים עשו פלאות

הגאון רבי אריה ליב גרוסנר זצ"ל ראב"ד לונדון, בהיותו בחור למד בישיבת 'כנסת בית יצחק' קאמניץ אצל הגאון האדיר רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. וכך סיפר: יום אחד, הגיע לשיעור של רבי ברוך בער, תלמיד של הגאון הצדיק בעל החפץ חיים זי"ע, ולאחר השיעור ראיתי שאותו תלמיד משוחח עם רבי ברוך בער, והטתי אוזני לשמוע, ושמעתי שרבי ברוך בער ביקש ממנו לספר איזה מעשה שראה אצל "החפץ חיים".

פתח אותו תלמיד וכך סיפר:

יום אחד הגיע יהודי לעיירה ראדין, ושפך את מר לבו אצל החפץ חיים זי"ל, על אודות בנו, שאין לו עוז ותעצומות לעמוד בקשרי מלחמה עם יצרו הרע הבווער בקרבנו, וכבר נכשל בחילול שבת רח"ל. החפץ חיים הזדעזע, ואמר שיקרא לבנו כי ברצונו לשוחח עמו. הבחור הגיע לחפץ חיים ונכנס פנימה, ולאחר זמן קצר יצא הבחור מחדרו בעינים נפוחות מבכי, ואף אחד לא ידע מה אמר לו החפץ חיים, אך היה ניכר מיד שאותו בחור נהפך לירא ושלם ומני אז הקפיד מאוד על שמירת השבת. עד כאן סיפר תלמיד החפץ חיים לרבי ברוך בער, ורבי ברוך בער שיבח מאוד עובדא יקרה זו.

ברבות השנים עלה הרא"ל גרוסנר לכהן פאר כראב"ד לונדון, והוזמן יום אחד לדרוש ברבים בכנס באמעריקא דברי חיזוק על שמירת השבת, וסיפר את הסיפור הנ"ל על החפץ חיים זצ"ל ועל גודל הכאב שנגע אל לבו כאשר היה מדובר בענין חילול שבת, ואיך שדברים שיצאו מלב צדיק עשו רושם. אך הוסיף כי אינו יודע מה אמר החפץ חיים לאותו בחור, והיה מאוד רוצה לדעת...

לאחר הדרשה, עת התרוקן האולם, אחד מהמשתתפים, יהודי מבוגר, ניגש בהיסוס להגרא"ל גרוסנס, ופלט משפט שהיכה את הרב בתדהמה: "אני הייתי אותו הבחור!!!" והוסיף ואמר: "ואספר לך מה אמר לי החפץ חיים", וכך סיפר בהתרגשות:

"כאשר שמע החפץ חיים שהתדרדר מצבי עד שהגעתי לחילול שבת ר"ל, היה החפץ חיים מזועזע עד עומק נפשו, ולקח את ידי והתחיל לשפשפה ואמר רק מילה אחת, "ש-ב-ת-!!!" ["שאבעס"] וכך חזר על מילה זו מעומק הכאב שבלבו: "ש-ב-ת", "ש-ב-ת", "ש-ב-ת-!!!" ושני מעיינות של דמעות התחילו לבצבץ מעיניו ונפלו על ידי, והמשיך החפץ חיים לקונן: "ש-ב-ת", "ש-ב-ת", "ש-ב-ת-!!!" ומרח ושפשף את דמעותיו החמות ביד, והרגשתי כמו סכינים שחותכים את בשרי! וכך המשיך החפץ חיים בזעקת לבו על הכאב של השבת, עד שקיבלתי על עצמי שאת השבת אני בחיי כבר לא אחלל!! ורק לאחר מכן עזב החפץ חיים את ידי. (אוצר פלאות התורה).

חלום הפלא על חילול שבת

סיפר המגיד הירושלמי הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל באחת משיחותיו, שנמצא בכתבי היד של זקנו הגאון המהרש"ם זצ"ל שהיה רב בברעזאן, פתק כתוב בכתב ידו על חלום פלא שהיה לו בליל שבת קודש בעוד שכיהן רב בק"ק יאזלאביץ, והיה כתוב שם, שפעם אחת חלם שהוא עצמו עומד בבית דין של מעלה, ורואה איך דנים שם אברך אחד מבני קהילתו על אשר חילל שבת במלאכת איסור, ונגמר דינו של אותו אברך למיתה בידי שמים בשל עוון זה.

בשבת בבוקר שקל המהרש"ם בדעתו האם לספר לאותו אברך מה שחלם בלילה או לא, וגמר בדעתו שיעשה סימן, שאם יגש אליו האברך אחר התפילה לשוחח עמו בדברי תורה אזי יספר לו מה שחלם בלילה שלפניו, ואם לא יגש, לא יספר לו כלום.

אחר שגמרו להתפלל, עזבו רוב המתפללים את בית הכנסת, ונשאר המהרש"ם ללמוד את פירוש של האור החיים על פרשת השבוע, והנה לפתע ניגש אליו אותו אברך וברכו בברכת 'גוט שבת', אמר לו המהרש"ם שימתין לו מעט כי רוצה לשוחח עמו על ענין מסוים. מיד פרץ האברך בבכי, ועוד לפני שהמהרש"ם סיפר לו את דבר החלום, מעצמו החל לספר את אשר אירע עמו אמש בכניסת השבת, שישב ולמד ביום שישי ומקטרו בידו וכך המשיך ללמוד, ולא שת אל לבו שבינתים כבר שקעה חמה והתקדש היום, ושאף בפיו מהמקטרת

והמשיך לעיין בתלמודו. פתאום הבחין שכבר קידש היום ונבהל מאוד על זה שנכשל בעון חמור של חילול שבת. ולכן בא לרב לבקש ממנו דרך תשובה וכפרה על מעשיו.

מיד סיפר לו המהרש"ם על החלום, והתפרץ האברך בבכי מר ובדמעות שליש. הרב הרגיע אותו וסידר לו פדיון נפש ותיקון תשובה המבואר בפוסקים למי שנכשל בעוון חמור זה, ואכן נשאר אותו אברך בחיים ולא אירע לו מכשול. (מובא ספר תכלת מרדכי, שבדרון, בהקדמת "בן יכבד אב").

מי גדול יותר, היהודי או השבת?

מורינו ורבינו ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל (קול יהודה פר' כי תשא "מחלליה מות יומת", בשם ה'משך חכמה') מקשה קושיא נפלאה: הנה אם יהודי חולה ונמצא בסכנה, הרי מחללים עליו את השבת כדי להצילו, ומשמע מכך, שנשמה של יהודי גדולה וחשובה מן השבת. **ומאידך** גיסא - יהודי שמחלל שבת אומרת התורה עליו "מחלליה מות יומת" וכו', שממיתים יהודי שחילל שבת [בעדים והתראה], ומזה משמע שהשבת חשובה יותר מנשמה של יהודי, אם ככה צריך להבין, מי חשוב יותר, היהודי או השבת?

ומתרץ הרב: מה שאמרו שמחללין שבת, זה על נשמה טהורה השומרת שבת, שעליה אמרו (שבת קנא): "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אבל ברגע שאדם חילל שבת, כתוב בתורה: "ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה", כלומר, הנפש היהודית פרוחה ממנו, ובמקומה נכנסת נפש בהמית, לכן לא מחללין את השבת על נפש כזאת טמאה.

וכעין זה כתב הרב 'צפנת פענח' (ראה צפנת פענח על התורה שמות לב, טו), לגבי משה רבנו ע"ה ששבר את הלוחות, והרי הלוחות מעשה אלהים המה, ויש בהם קדושה גדולה, וכיצד מותר לשבור אותם? אלא, שראה משה שהאותיות פורחות באויר, ואם כן אין יותר קדושה בלוחות ואפשר לשבור אותם.

והוא הדין כאן לגבי נפש היהודי, כאשר הוא מחלל שבת, אין בו את הנשמה היהודית אלא רק נפש בהמית, ולכן אפשר לסקול אותו.

ויש עוד ראייה לדבר, מבית המקדש שאומרים חז"ל (סנהדרין צו:): שיצאה בת קול ואמרה לו לנבוכדנצר "קמח טחון טחנת", כלומר, השכינה הקדושה והאור הגדול שקדשו את בית המקדש כבר נסתלקו מן המקום, ולכן יכול בקלות להחריב את המקדש.

ואם כן, נלמד מכאן כמה חמור הוא מי שמחלל את השבת, ומצד שני כמה גדול הוא מי שמשמר את השבת כהלכתה ומנצל את הזמן שלו לדברי תורה, ויהי רצון שזנכה תמיד לנצל את ימי השבוע בקדושה ולהתעלות בהם וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, אמן כן יהי רצון.

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת" (לה, ב)

"פסוק בחומש מחזיק מפעל שלם!"

לכאורה צריך להבין, מדוע הצריך הכתוב להקדים ולומר "ששת ימים תעשה מלאכה", הרי עיקרו של הכתוב בא להודיענו איסור מלאכה ביום השבת ומה לו להגיד שיעשה מלאכה בששת הימים וכי היה צד לאסור המלאכה בימי המעשה?

את קושיא זו יישב הגאון בעל החפץ חיים זיע"א על פי מעשה שהיה עמו באחת ממסעותיו אל אחת העיירות, בעיר זו היה מפעל ענק שהיו מועסקים בו הרבה מבני העיר, אך דא עקא, בעל המפעל שהיה רחוק מתורה ומצוות התעקש שהמפעל ישאר פתוח בשבת. שמע זאת החפץ חיים, והחליט ללכת ולדבר על לבו ולהסביר לו את גודל העוון של חילול שבת. נענה בעל המפעל והשיב: "יום הנני מרויח סך ארבעת אלפים רובל האם רצונך שאפסיד סכום דומה מידי שבת בשבת?"

השיבו החפץ חיים: ולהפסיד את בית החרושת כולו בשל חילול השבת עדיף בעיניך? הלא כתוב מפורש אומר "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות". ואינו מובן, מדוע מודיעה לנו התורה מה נעשה כל השבוע, די אם תאסור עלינו לעבוד בשבת ובשאר הימים נעשה כרצוננו, אלא, כך אמרה תורה: רצונך שתהיה לך עבודה ששה ימים? שבות ממנה בשבת! שאם לא כן, גם בששת הימים לא תוכל לעבוד. ללמדנו, שלא רק שלא מרוויחים מחילול שבת אלא אף עלולים להפסיד את כל מה שעושה ב"ששת ימים"!

השיב האיש בלעג, "וכי סבור הרבי שפסוק בחומש הוא שמחזיק את בית החרושת שלי?...!"

בלית ברירה עזבו ה"חפץ חיים" והלך לו.

לא עבר זמן והבולשביקים נכנסו לרוסיה ונטלו ממנו את כל מפעליו, והוא עצמו ניצל בנס ונמלט על נפשו ערום וחסר כל. או אז שיגר מכתב ל"חפץ חיים" והתוודה לפניו בזה הלשון:

"עכשיו אני רואה שדברריך צודקים ונכונים, כי פסוק בחומש אכן קובע את גורלו של בית חרושת!" (דרכי מוסר, ניימן).

כל ימי השבוע מתברכים מהשבת

ובענין זה ידוע מה שאומר הזוהר הקדוש בפרשת יתרו (דף פח.): רבי יצחק פתח, כתיב "ויברך אלהים את יום השביעי", וכתיב לגבי המן שירד במדבר "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו", ושואל רבי יצחק, כיון דלא אשתכח ביה מזונא מאי ברכתא אשתכח ביה? [כלומר, איך יתכן שהקב"ה בירך את יום השביעי, ודוקא ביום הזה אין לחם מהשמיים?]. ומתרץ רבי יצחק, אלא הכי תנא, כל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעא תליין! ותנא, אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעא? משום דההוא יומא מתברכאן מינה כל שתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומיו מההוא ברכה דמתברכאן ביומא שביעא וכו', דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שתא יומין דשבתא. עד כאן דברי הזוהר.

ופירוש דברי הזוהר הקדוש, שכל ימי השבוע מתברכים רק מיום השבת. כי בכל ימי השבוע השפע מגיע מהמלאך מט"ט שהוא הממונה ביצירה, אך ביום השבת השפע בא מהשכינה הקדושה, מהאצילות המתלבשת בלבושין דבריא, ואז מתבטלים החיצונים ואין להם יניקה ובא שפע גדול לכל המידות, ומזה מתברכים כל ימי השבוע.

אם כן למדנו, שכל מעשיהם ופעולתם של בני האדם בששת ימי המעשה בעסק הפרנסה להביא טרף לביתם, כולם אין בהם קיום, אלא מכוחה הגדול של השבת, כי על ידי שעם ישראל שומרים השבת בכל פרטיה ודקדוקיה, שורה הברכה במלאכתם בששת הימים, וכלשון הזוהר "כל ברכתא דעילא ותתא, ביומא שביעא תליין".

ולפי זה מתורץ שלכן הפסוק פותח ואומר "ששת ימים תעשה מלאכה", כלומר המלאכה שאנו עושים בששת ימים אין לה קיום אלא על ידי יום השבת שכתוב בו: "וביום השביעי יהיה לכם קודש", כי השבת קודש "מינה מתברכין כל ימי המעשה" וזולתה אין הברכה נכנסת בששת ימי המעשה.

'תעשה' מלאכה - שנעשית מאליה

בדומה לכך, האור החיים הקדוש מדייק את הניקוד בפסוק: "ששת ימים תעשה מלאכה", שלא כתוב "תעשה" - בניקוד פתח תחת הת"ו, אלא תעשה - בניקוד צירה תחת הת"ו,

שהמשמעות היא שהמלאכה תעשה מאליה, ומתי יזכה האדם לכך? ממשיך הפסוק: אם "ביום השביעי יהיה לכם קודש", שאם אנחנו מקדשים את יום השבת ושומרים אותה בכל הלכותיה ופרטיה ומענגים אותה, אז מתברכים כל ימי המעשה, והמלאכה נעשית מאליה.

החסיד והגדר

דוגמא נפלאה ל"תעשה מלאכה - מאליה", אנו רואים במעשה שמובא בגמרא (שבת קנ:) מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו, ובשבת חשב עליה לגודרה, וזכר ששבת הוא, ומייד החליט אותו חסיד שכיון שחשב על זה בשבת לכן יקנוס את עצמו ושוב לא יגדור את הפירצה. ונעשה לו נס ועלה במקום הפרצה צמח אילן הנקרא צלף והוא נעשה במקום גדר, ומהצלף הזה היתה פרנסת אותו חסיד ופרנסת אנשי ביתו. ומפני מה זכה החסיד לנס כזה? מפני שעמד בניסיון, ולא רק שלא עשה מעשה לגדור, אלא אפילו לא הרהר במחשבתו כלום במשך השבת על ההפסד שנגרם לו. ובזה שעמד בניסיון עשו לו נס מן השמים להראות ולפרסם את הדבר.

ונמצא שהתקיים בו הכתוב: "ששת ימים תעשה מלאכה" - מאליה, ואפילו על ידי נס, וזה בזכות ש"ביום השביעי יהיה לכם קודש", שאם תדע בנפשך שהיום השביעי הוא קדוש ואין לחללו בשום אופן, אז תזכה שתעשה לך מלאכתך על ידי אחרים. (על פי המגלה עמוקות בהר דף מו טור ד).

וכתב האריז"ל (ליקוטי הש"ס שבת ד"ה מעשה) דמה שעלה לו דוקא הצלף, הוא מפני כי החסיד זה הוא ר' יהודא בר' אילעי ואז נתנוצץ בו נשמת צלפחד הצדיק אשר חטא בעניין קשישת עצים בשבת כדברי ר"ע (שבת צו:) ועתה תיקן אותו חסיד בחסידות זה ומעשהו. וזה סוד שארז"ל, שיצא לו צלף חד וממנו היה פרנסתו ופרנסת ביתו, כי צלף חד היינו צלפחד והייתה מזה פרנסתו כי הוא תיקן מה שקילקל מקודם והזדונות נעשה לו כזכיות בתשובה מעליותא. ע"כ.

הטורח בשבת - טורח לחינם

המגיד מדובנא (אהל יעקב ומשלי יעקב סוף פר' יתרו) היה אומר, משל למה הדבר דומה, לאדם שטעה בדרך עם משאו הכבד שעימו, והתפלל לקב"ה שיזמין לו אדם שיקח אותו למקום חפצו. לפתע ראה עגלה עוצרת לידו, שאלו העגלון, להיכן אתה צריך להגיע? אמר:

למקום פלוני. אמר העגלון, בדיוק אני נוסע לאותו מקום, שמח האיש שמחה גדולה ועלה לעגלה. באמצע הדרך רואה העגלון שהאדם הזה מניח את משאו על כתיפו, שאלו: מדוע אתה לא מניח על הרצפה, ענה: אין אני רוצה להכביד על העגלה בכדי שנוכל להגיע יותר מהר למחוז חפצנו. אמר לו העגלון: שוטה שבעולם! וכי סבור אתה שאם תניח המשא על כתפך יקל המשא על העגלה? בשביל הסוס זה לא משנה היכן אתה מניח המשא, הכל אותו כובד.

כן הקב"ה נתן לנו את שבת המלכה ואמר: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש", כל הימים מתברכים מקדושת השבת, לחינם אתה טורח ויגע ביום זה למצוא פרנסתך, ואדרבה טירחא זו בשבת, היא תגרום חלילה חורבן לשאר הימים ותפגע במחלל כשלא משמר אותה, לבד מהעונש החמור של הסקילה.

מעסקים בשבת - לא מרויחים

והחפץ חיים (משלי החפץ חיים פרק יא. מעשי למלך על החפץ חיים בשלח שמות יד, לא) היה אומר, משל למה הדבר דומה לאותו שוטה אשר דימה בנפשו, כי אם יתקין עוד ברז למיחם, יוכל להוציא ממנו יותר מים, ולא עלה על דעתו, שלא רק שאין הברז הנוסף מוסיף מים למיחם, אלא גם המים שנמצאים במיחם יגמרו יותר מהר כשיצאו מעוד ברז.

והנמשל, ברור: הקב"ה זן לכל ומכין לכל בריותיו את מזונם לכל שבוע, נותן לפי רצונו לכל אדם כקצוב לו, והפרנסה המגיעה לכל אחד ניתנת לו בימי עבודתו, ששה ימים או פחות, רק שוטה הוא מי שחושב שאם יפתח ברז נוסף ויעבוד גם בשבת, תהיה לו יותר פרנסה, לא כן, אלא שאותה פרנסה תבוא אליו על ידי שבעה צינורות, ואם כך מה ירויח מחילול השבת שלו.

מאמרים לפרשת שקלים

באחד באדר משמיעים על השקלים

ד' פרשיות כנגד ד' מוחין:

פרשיות אלו שזוכים להם עם ישראל, משבת מברכין של חודש אדר ואילך, סימנם שזופ"ה, והם: שקלים, זכור ופרה, החודש. וארבעתם הם כנגד ארבעה מוחין שיש בכל פרצוף ופרצוף בעולמות העליונים (ליקוטי תורה טברסקי לד' פרשיות לא.), וכנגד זה יש באדם ארבעה מוחין, שהם: חכמה, בינה, חסדים דדעת, וגבורות דדעת. והם כנגד כל אחד מד' פרשיות אלו, וזה סדרן:

פרשת "שקלים" היא כנגד מוח חסדים דדעת, ונתקן על ידי מצות הצדקה וחסד.

פרשת "זכור" היא כנגד מוח גבורות דדעת, ונתקן על ידי הגבורות והדינים שאנו משתמשים בהם כנגד הרשעים, כגון בהכאת מחיית עמלק והמון, שמכים אותם על ידי הגבורות הקשות הנרמזות בברכת האל הרב את ריבנו והדן את דיננו וכו', שמוזכר בה חמש פעמים נ"ו, וכל נ"ו היא גבורה קשה כנודע, כנגד חמש גבורות מנצפ"ך.

פרשת "פרה" היא כנגד מוח בינה, ונתקן על ידי הטהרה והקדושה, ופרשת פרה היא מטהרת את האדם, שהרי התשובה היא באמא העליונה, שהיא כנגד הבינה, והיא המטהרת ומנקה את האדם מעוונותיו.

פרשת "החודש" היא כנגד מוח חכמה, ונתקן על ידי ראש חודש, כמו שכתוב (תהילים קיא, י'): "ראשית חכמה יראת ה'" והחכמה היא בראש, כדברי רבינו האר"י ז"ל (שעה"כ דרושי ר"ה דרוש א) שחדשי השנה הם כנגד אברי הראש, תשרי כנגד הגולגולת, חשון כסלו כנגד ב' אזנים, טבת שבט כנגד ב' עינים, אדר כנגד החוטם, והפה נתקן במה שמקדשים ישראל את החודש בפיהם. והם האברים המנהיגים את כל גופו של האדם לתורה ולמצוות.

כנגד ד' חושים:

עוד נודע שפרשיות אלו הם כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה. וכנגד ארבעה חושים שבראש האדם, שהם: ראייה, שמיעה, ריח, דיבור. והם הכנה לקראת השנה הבאה עלינו לטובה המתחדשת בחודש ניסן שהוא ראש לכל החודשים.

ורמז נפלא רמזו בזה כי ד' החושים הנ"ל שמקומם ב: עי"ן, חוט"ם, אז"ן, פ"ה, גימ' פורי"ם, כי פורים הוא הבריח התיכון שבין ד' הפרשיות, שכן ב' פרשיות לפניו, וב' פרשיות אחריו.

י' טעמים לנתינת מחצית השקל

א. משמיעין על השקלים:

הטעם שקוראים פרשת שקלים קודם ר"ח אדר, כי בזמן שבית המקדש היה קיים היו משמיעים באחד באדר על השקלים (משנה שקלים א, א), להזכירם לשקול מחצית השקל, ולהביאם לבית המקדש כדי שמראש חודש ניסן יקריבו את הקרבנות צבור מתרומה חדשה ממועות מחצית השקל, דאמר קרא (במדבר כח, יד): "זאת עולת חודש בחדשו", ודרשו חז"ל (מגילה כט:): אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, וגמרינן בגמרא מגזירה שווה שחודש זה הוא חודש ניסן, וכיון שבחודש ניסן צריך להקריב מתרומה חדשה, לכך מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו. ואנחנו (הושע יב, ג) "ונשלמה פרים שפתינו", על ידי קריאת פרשת "כי תשא" שבה דכתיב ענין השקלים.

ב. להקדים שקליהם לשקלי המון:

עוד אמרו בירושלמי פ"ק דמגילה (פ"ג ה"ד), אמר ר' שמעון בן לוי, צפה הקב"ה שהמון הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל, אמר מוטב שיוקדם כספן של בְּנֵי לְכַסְפו של אותו רשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.

ג. כנגד עשרת אלפים ככר כסף ששקל המון:

בתוספות (מגילה טז. ד"ה ורחי) כתבו וז"ל: שמעתי שעשרת אלפי ככר כסף (-ששקל המון) עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף, ע"כ. ביאור דבריהם, כי כשנחשוב סכום של כל חצאי השקלים אשר נותנים ס' רבוא כל ימי חייהם שהם חמשים שנה. [דשנות האדם שבעים שנה, צא מהן עשרים שנה, שהרי החיוב מבין עשרים ומעלה כמו שכתוב

(שמות ל, יד): "מבן עשרים שנה ומעלה", ישארו חמשים שנה] והרי כל אחד מישראל נותן במשך ימי חייו "מִנֶּה" למחצית השקל של קודש, [שהרי מחצית השקל הוא ב' דינרים, וחמשים פעם ב' דינרים הוא מנה] ולפי זה ששים איש נותנים בחייהם ששים מנה, שהם שוים לככר אחד כסף, נמצא ששים ריבוא מישראל עולה עשרת אלפים ככר כסף.

ד. לחבר נפשות ישראל לצור מחצבתם:

איתא במדרש תנחומא (ורשא פרשת כי תשא אות ג): אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם משאני מת איני נזכר. אמר לו הקב"ה, חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה כשקורין אותה כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשם. ע"כ.

וצריך להבין מה עניין זקיפת ראשם של ישראל כאשר הם קוראים פרשת שקלים? ולבאר ענין זה נקדים לבאר את מאמר חז"ל (נדה יג): אמר רב אסי, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירש רש"י: כי "גוף", שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים. ע"ש.

והגה"ק בעל ה'שפע חיים' זי"ע (ויקהל תשלז) כתב, שאף על פי שהנשמה יורדת להתלבש בגוף האדם למטה בעולם הזה, שורש הנשמה נשאר למעלה במקורה, ששמו "גוף". ואותו חלק הנפש אשר בשמים ממעל מאיר לחלקו שנמצא בארץ בגוף האדם, והחלק אשר בארץ משתוקק לעלות למקורו אשר בשמים. נמצא שיש לכל אדם שני חצאי נפשות אחד למטה, בתוך גופו הגשמי, ואחד למעלה בשמים. וכדברים קדושים אלו כתב המגיד ממעזריטש זי"ע, על הפסוק (במדבר י, ב) "עשה לך שתי חצוצרות כסף" "חצוצרות" - שתי חצאי עורות, שהם שני חלקי הנפש, למטה ולמעלה, "כסף" - שהם נכספים ומשתוקקים זה לזה. עכ"ד.

מוסיף ומבאר ה'בני ישכר' בספרו מגיד תעלומה (דף יד ע"ב), את מאמר חז"ל (ברכות יד): "אמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע, וזו היא מלכות שמים שלימה". כי הנה ידוע, שחלק הנפש אשר למטה בעולם הזה הוא כלול מרמ"ח אברים, וכן חלק הנפש שלמעלה בשמים, גם הוא כלול מרמ"ח אברים רוחניים, וכאשר מוסר האדם את נפשו לה' באהבה, מאירים שני חלקי הנפש, וכך מתחברים רמ"ח אברים של מטה, עם רמ"ח אברים של מעלה, ומקבלים "מלכות" [תצ"ו שזה פעמים רמ"ח]. וזהו פירוש מאמר חז"ל: הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה

ויטול ידיו, ויניח תפילין ויקרא 'קריאת שמע', שכן כאשר האדם מוסר את נפשו ב'קריאת שמע', הוא מחבר את שני חלקי נפשו, רמ"ח אברים שלמטה עם רמ"ח אברים שלמעלה, שביחד הם בגימטריא "מלכות" - ולכן זוהי מלכות שמים שלימה".

וכך כתב השל"ה הקדוש (קיצור של"ה דיני קריאת שמע עמ' קיז), ויאריך באחד ויכוין שהוא מוסר נפשו ורוחו ונשמתו על קדושת שמו הגדול. ומי שמכוין כן בשעת קריאת שמע נחשב לו כאילו נהרג על קידוש השם יתברך.

לפי זה אפשר ליתן טעם לכך שהתורה מצוה במצות 'מחצית השקל', (שמות ל, טו) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט", לא פחות ולא יותר, מדוע? אלא שאותו החלק של נפש האדם שנמצא למעלה בשמים, אינו צריך תיקון, כיון שאינו נפגם מחטא האדם למטה. אך חציו השני של הנפש הנמצא בעולם הזה, שנפגם מחטא האדם, הוא צריך תיקון. ולכן, עיקר עבודת האדם היא לתקן חלק נפש זו, הנמצאת למטה, כדי שיוכל לחברו עם חלק נפשו שנמצאת למעלה בשמים.

וזוהו שנצטוו ישראל לתת מחצית השקל, כי "שקל" בגימטריא ארבע מאות ושלושים, והמילה "נפש" כמספרו עלה, ומכאן שמחצית השקל שהצטרפו ישראל לתת הוא כנגד מחצית הנפש אשר למטה בעולם הזה, שצריך תיקון.

לפי זה יתבאר הכתוב (שמות ל, יב) "כי תשא את ראש בני ישראל", תשא מלשון לרומם. כלומר כאשר תרצה לשאת ולחבר את נפשות ישראל הנמצאים למטה עם חלק הנפשות הנמצאות למעלה, אז "ונתנו איש כופר נפשו לה' מחצית השקל" - יתן מחצית השקל, שהוא כנגד מחצית הנפש, שנמצאת כאן למטה בעולם הזה וצריכה תיקון, ועל ידי כך ניתן לרומם את הנפש שנמצאת למטה ולחברה עם הנפש הנמצאת למעלה בשמים.

%משה רבינו שורש הדעת ועל ידי פרשת שקלים מעוררים בחינת הדעת

עוד כתב רבינו הבני יששכר זי"ע (אדר מאמר ב דרוש ג), ידוע שמשה רבנו הוא בבחינת הדעת הכללית של ישראל, לכן בחייו של משה רבנו ע"ה, השפיע הוא לכלל ישראל מבחינת הדעת, ולימד את בני ישראל דעת איך לחבר את חלקי הנפשות אשר בארץ לראש בני ישראל, היינו לשורש העליון אשר בשמים ממעל.

ואולם חשש משה רבנו פן כשייגנו אורו, אור הדעת, שוב לא יהיה לישראל הדעת הזו, וזה ששאל את הקב"ה: רבונו של עולם, כשאני מת אין אני נזכר, וכונתו שלאחר פטירתו

שוב לא יהיה מי שיחבר את נפשות ישראל לשורשם העליון. אמר לו הקב"ה: חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם את פרשת שקלים, ובכך אתה זוקף את ראשם, מחבר את חלק נשמתם שלמטה עם שורש נשמתם שלמעלה, כך גם לאחר פטירתך מן העולם, בכל שנה ושנה כאשר ישראל קוראים לפני את פרשת שקלים, אני מחשיב לך כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשם.

ובכל שנה בזמן זה מתעורר בכל עדת ישראל, הארה מנשמת משה רבנו בחינת הדעת, ללמדם דעת ותבונה והשכל לקשר את עצמם בדביקות צורם ויוצרם, ואיך יקבלו עליהם עול מלכות שמים שלימה. ולכן קוראים פרשת שקלים בהגיע חודש אדר, שבחודש זה קיימו וקבלו היהודים מחדש קבלת התורה מאהבה במסירות נפש, כי עד היום היה מודעה רבא לאורייתא, ובזמן הנס קבלו עליהם ועל זרעם באהבה את התורה (שבת פח.). וזה שמוכא בווהר הקדוש (ח"ב דף קצ"א ע"ב) "וקבל היהודים (בלשון יחיד) - זה משה רבנו, כלל היהודים שקיבל מגילת אסתר מסיני".

נמצא, כי תכלית קריאת פרשת שקלים היא לעורר את התחברות נפשות ישראל למטה עם שורשם למעלה, וזאת על ידי שיקבלו ישראל על עצמם עול מלכות שמים שלימה למסור נפשם למען קונם. ומכאן יובן מה שדקדק המלך אחשורוש באומרו לאסתר המלכה (אסתר ז, ב) "עד חצי המלכות וינתן לך" שלא רצה שתהיה מלכות שלימה, ולא רצה שתהיה עבודת ישראל במסירות נפש, שידע שעל ידי זה תהיה מלכות שמים שלימה ימחק זרע עמלק, ואז תעבור ממשלת זדון מן הארץ.

ה. פדיון נפשנו מהס"א וגונדא דיליה:

בכתבי רבנו האר"י ז"ל (שער הכוונות ענין הפורים דרוש א ד"ה ואמנם היות) מובא, כי בכל שנה ושנה מתגברת אותה קליפת המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד, וכשם שהקב"ה הקדים את מצות השקלים לאבד את מחשבת המן לשקול עשרת אלפים ככר כסף. אם כן כל שנה מתעוררת הקדושה ומתגברת על הס"א כמו בפעם הראשונה, ועל ידי מצות השקלים פדינו את עצמנו ואת נפשותינו מיד המן וכל גונדא דיליה, וכן בכל שנה ושנה כאשר קוראים בציבור פרשת שקלים, מכניעים את הס"א והמן הרשע, ופודים נפשינו מן הס"א ומקליפת המן ומתעלים בקדושה. וזהו שאמר הכתוב (שמות ל, יב) "כי תשא את ראש בני ישראל", וה' בראשם ומתעורר ענין בנין ביהמ"ק, ויה"ר שנוכה לקיים מצות שקלים בפועל אמן.

ו. להנצל מעין הרע של המן:

טעם נוסף לקריאת פרשת שקלים, משום שהמן הרשע בדק באיזה חודש ישים ויתן עין הרע על עם ישראל, והחליט שחודש אדר מסוגל לזה וכו', לכן נותנים בחודש אדר זכר למחצית השקל שזה הועיל נגד עין הרע של המן מעם ישראל. (חמדת ימים ח"ב פורים פרק א אות יג).

ז. לכפר על נפשותיכם:

עוד טעם הובא בירושלמי (שקלים פ"א) על הפסוק (שמות ל, יג) "זה יתנו מחצית השקל בשקל הקודש", כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו כ'זה' יתנו. וכן מבואר בתוספות (חולין מב. ד"ה זאת), שהראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ונראה לרמוז למה דוקא מטבע של אש, שקיום המצוות ובפרט מצות הצדקה, צריכות להיות בחמימות כאש, של אהבת המצוה.

ורבינו הבעש"ט זי"ע המשיל על כך משל, לאדם שלמד מלאכת צורפות הכסף והזהב, ורבו למדו את כל הפרטים הנצרכים למלאכה, אולם לא אמר לו שצריך להדליק אש תחת הכסף או הזהב כדי להתיק אותם כי דבר פשוט הוא מאד. כשהגיע התלמיד לעסוק במלאכת הצורפות עשה את כל פרטי המלאכה אך לא הדליק אש, וברור שלא נעשה דבר. זהו שהראה לו הקב"ה למשה מטבע של אש, כלומר נתינת המטבע לבד לא תעזור לכפר על נפשותיכם, אלא רק על ידי החמימות והאש. (הדעה והדיבור קצח עמ' ז).

ח. שקלים מלשון משקל:

עוד ביאור נפלא מובא בכתבי רבינו הרי"ח הטוב זי"ע בספרו אדרת אליהו (משפטים עה"פ (שמות כב, כו) "והיה כי יצעק אלי" ד"ה ואפשר לפרש), שענין 'השמעת השקלים', הוא מלשון 'משקל מאזנים', וכבר אמרו רבותינו (ר"ה יא:) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ולכן צריך שישראל יעשו תשובה קודם, כדי שיהיו ראויים להגאל. וזו כונתם ז"ל, באחד באדר משמיעים על השקלים, דהיינו שמתחילת חודש אדר האדם "ישקול" את מעשיו מאשר חטא על הנפש, כמה מצוות יש בידו, וכן כמה עבירות יש בידו, כדי שיחזור בתשובה ויהיה ראוי לגאולה.

ט. והאלילים כרות יכרתון:

עוד ביאר רבינו הרי"ח הטוב זי"ע (שם), כי שקלים גימ' ת"ף, כמנין פלונית (לילית), וזהו שמשיעין על השקלים כדי שנשבור כחה וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון, וזה ענין של מחיית עמלק בחודש זה.

י. מדת הענוה:

עוד רמזו בענין הבאת מחצית השקל בשוה העשיר והעני, כדכתיב (שמות ל, טו) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט", להורות על חיוב הענוה מכך שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעט, כולם שווים בחובתם וזכותם בעבודת הבורא.

י' טעמים לנתינת 'מחצית' ולא שקל שלם

יש לדקדק מדוע צוה הקב"ה את עם ישראל שיביאו 'מחצית' השקל ולא שקל שלם, והלא שקל הוא דבר שלם ויש בו יותר חשיבות, כמו שמצאנו במצות אתרוג שיהיה שלם, ובשבת קודש בלחם משנה שיהיו הככרות שלימות, ומשום מה נשתנה ענין מחצית השקל?

בספרים הקדושים הובאו י' טעמים לכך:

א. לכפר על מכירת יוסף:

מצות מחצית השקל באה לכפר על עוון מכירת יוסף, כי הנה מכירת יוסף היתה בעשרים גרה כסף, כמובא במדרש (בראשית רבה פרשה פד, יז): א"ר יהודה בר סימון, אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים כסף, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מגיעו בקע לגולגולת, הכא הוא דכתיב (שמות לח, כו): "בקע לגולגולת מחצית השקל", וביאר בספר מתנות כהונה (ד"ה מעות) על פי דברי הירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג), שעשרים שקל כסף הם שווי של חמשה סלעים שקבלו מהסוחרים, נמצא שכל אחד מעשרה אחים קיבל מחצית השקל, ולזה כתוב מחצית השקל בה' הידיעה, לרמז על מחצית של אותו השקל שהגיע לכל אחד מהשבטים במכירת יוסף.

ב. במקום שעבוד מצרים:

ידוע שיש חמש גבורות קשות והם חמשה שמות אלהים, ושם אלהים בגימ' פ"ו, וחמש פעמים פ"ו יעלה ארבע מאות שלושים (עי' בדברי האר"י ז"ל ליקוטי תורה פרשת בא על הפסוק (שמות

יב, מ) ומושב בני ישראל, והנה ת"ל הוא כמנין 'שקל'. וידוע עוד שהקב"ה אמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו, יג) "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", ושעיבוד מצרים היה רק מאתים ועשר שנים שהוא כמעט מחצית מהזמן (עי' בספר אהל שמחה פרשת בא (עמ' צז ד"ה ומושב) שכתב שחמש שנים לפני הפורענות קשורות לפורענות, ולפי זה ישבו מאתים וחמש עשרה שנה מחצית מארבע מאות ושלושים), ועל ידי מצות 'מחצית השקל' משלימים את התיקון של השנים שנותרו לבני ישראל להיות במצרים. ולפי זה יבואר כי חצי מארבע מאות שלוש עולה כמנין מאתים וחמש עשרה, ועם הכולל עולה למספר רי"ו כמנין 'גבורה'. וכידוע שהגבורות הם עיקר הדינים. והנה אדם יחיד לבדו אינו יכול לבטל את כל הגבורות הקשות, אלא צריך את האחדות של כלל ישראל, שעל ידי זה יתבטלו כל הדינים, ויתמתקו ה' שמות אלהים, וזה נעשה על ידי מצות מחצית השקל, ואז נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

ג. רמז לאחדות:

עוד טעם מדוע מצות מחצית השקל היא 'מחצית', לומר כי כל אחד מישראל בפני עצמו אינו אלא מחצית, ורק כאשר יתחבר עם רעהו באהבה ובלב שלם, אז הוא נשלם ונקרא שלם. ובזה רמזו הרמז הנודע אשר בחרו כל מדפיסי הספרים לכתוב כינוי לשם השם הנכבד בצורת שני יודין כזה [י-י] כי בהתחברות שני יהודים יחדיו שורה שכינה ביניהם. אמנם אם הנקודות אחד מעל השני הרי זה כסימן סוף פסוק. (נחל יצחק פרשת פקודי).

ד. לכפר על חטא העגל:

טעם נוסף יש בו שבא לכפר על חטא העגל, והוא על פי דברי חז"ל (שבת פט.) על הפסוק (שמות לב, א) "וירא העם כי בושש משה", לשון בא שש, לאחר שעברו שש שעות שראו שמשא לא בא, חטאו בחטא העגל, ונמצא שחטאו בחצי יום, לכן נצטוו להביא מחצית השקל לכפר על החטא שעשו בחצי היום. (ע"פ הירושלמי שקלים פ"ב ה"ג).

ה. הנשים לא חטאו בעגל:

ועוד יש לומר שמכיון שהאנשים חטאו בחטא העגל ולא הנשים, שהרי הנשים לא נתנו זהב תכשיטים לעשיית העגל (פרקי דר"א פרק מה). וידוע שאיש ללא אשה נחשב לחצי גוף, נמצא שרק חצי גוף עבד עבודה זרה, לכן נצטוו ליתן מחצית השקל. (לבוש יוסף שמות ל, יג).

ו. כל ישראל ערבים:

עוד ביאור על פי מה שמובא בזוהר הקדוש (ח"ב דף קצא ע"א) שבחטא העגל לא חטאו ישראל קדושים, אלא הערב רב שעלו עמם, והם עשו את העגל. אולם אמרו חז"ל (שבועות לט.) כל ישראל ערבים זה לזה, ומחמת שעם ישראל לא מיחו בידי הערב רב חטאו בסיבת הערבות, לפיכך נתחייבו במחצית השקל. (אלשיך כי תשא ד"ה זה יתנו בשם מהר"ש אלקבץ).

ז. לכפר על עשרת הדברות:

עוד יש לבאר על פי דברי דעת זקנים מבעלי התוס' (שמות ל, יג ד"ה מחצית השקל), על הפסוק עשרים גרה השקל, נמצא שמחצית השקל שווה לעשר גרה, ובא לרמוז שמצות מחצית השקל באה לכפר על עשרת הדברות שעברו עליהם.

ח. לכפר על נפשותיכם:

עוד מבואר כי מחצית השקל בא לכפר על נפשותיכם, וכתב בספר עיר מקלט (שמות אות קז ל ע"א) דוקא מחצית, שהרי רביעית דם היא הנפש. ומשקל רביעית דם הוא כ"ה סלעים, ומשקל השקל של תורה הוא סלע, נמצא מחצית השקל אחד מחמישים ברביעית הדם שהם כ"ה סלעים, שהוא שיעור תרומה גדולה לדעת בית הלל בעין בינונית.

ונראה להוסיף שאם נחשב מספר מחצית השקל של חמשים שנה יעלה כ"ה סלעים, שהרי שנות העבודה בבית המקדש היתה עד גיל חמשים, כמו שנאמר (במדבר ח, כה): ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. [או שחשבון חמשים שנה יחשב מבן עשרים עד בן שבעים, כמו שכתוב בתהילים (צ, י): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה"].

ט. להכריע העולם לכף זכות:

עוד טעם נפלא לנתינת מחצית השקל דוקא, על פי דברי הגמרא קידושין (מ:). והובא גם בדברי הרמב"ם (בפ"ג מהל' תשובה ה"ד): לעולם יראה אדם את כל העולם כולו, חציו זכאי וחציו חייב, עשה עבירה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות. והרמז להכרעת העולם כולו לכף זכות היא מחצית השקל. (אהבת דוד דרוש י לשבת זכור ד"ה וביותר צריך).

י. משמיעין מלשון כינוס ואחדות:

על ידי שכל איש יהודי נותן מחצית, מתחברים כל המחציות להיות שלם אחד, (שמואל ב ז, כג) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ותשובת המשקל לקטרוגו של המן (אסתר ג, ח) "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", היא האחדות ואהבת ישראל שנעשים בנתינת מחצית השקל. ולפיכך אמרו חכמים (שקלים א א) "משמיעין על השקלים" ולא מכריזין, כי משמיעין הוא לשון כינוס והתאספות כמו שכתוב (שמואל א, טו, ד) "וישמע שאל את העם" ומתרגם יונתן בן עוזיאל "וכנש (-ואסף) שאל". (כרמנו כ אמרות לפורים בשם האדמו"ר הזקן).

מעשה על ר' חיים מוולוז'ין בענין הנ"ל:

ועל מעלת וכוח האחדות אפשר ללמד מדברי חכמתו של רבי חיים מוולוז'ין זי"ע. היה זה בחודש תמוז תקע"ב כאשר המצביא הגדול הקיסר נפוליאון בונפרטה, פלש מצרפת לרוסיה, עם צבא אדיר שהיו בו למעלה מחצי מיליון אנשי חרב מלומדי מלחמה, אחרי ההצלחות מרשימות ביותר, רוב מדינות אירופה כבר נכנעו למרותו של נפוליאון, אולם החלטתו של נפוליאון להסתער על לב הממלכה הרוסית לוותה בהתלבטויות רבות. שמע נפוליאון על גדולתו וחכמתו הרבה של הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, וכאשר הגיעו נפוליאון וצבאו לחניית לילה סמוך לוולוז'ין ביקש נפוליאון להפגש ולהתייעץ עם רבי חיים. הוא פנה אליו ושאלו: "מה דעתך על עתיד מלחמה קשה זו שפתחתי בה, האם תסתיים אף היא בניצחון כביר, או חלילה אסון נורא מוכן לי אי שם בדרכי".

השיבו רבי חיים, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לנסיך אחד שעשה פעם את דרכו במרכבה אדירה רתומה לארבעה סוסים אבירים ומשובחים, והנה בהגיעו לתוך יער עבות מעדו רגלי אחד הסוסים לתוך ביצה טובענית, ומשך אחריו גם את שאר הסוסים, והמרכבה התהפכה על צידה, כל מאמצי העגלון והמשרתים לחלצם מן הבוץ עלו בתוהו. עברו שעות אחדות והנה איכר פשוט מתקרב עם עגלתו הרעועה, רתומה לשלשה סוסים כחוישים ודקים מאד, ואף הם החלו מועדים ושוקעים בביצה, אולם האיכר שלף מיד את שוטו, הצליף על הסוסים אחת ושתים, אלו אזורו את שארית כוחם, נעו לכאן וזו לשם, ופתאום משכו את העגלה אל מחוץ לביצה, ויהי הדבר לפלא בעיני הנסיך ומשרתיו.

ניגש הנסיך אל האיכר ותמה באזניו, לי יש ארבעה סוסים אבירים ומיוחסים, ולך שלושה צנומים ודקים, ולפלא הוא איך דוקא הסוסים שלך נחלצו ברגע אחד מן הבוץ, ואילו שלי כבר שעות מתבוססים בבוץ ולא יודעים איך להמלט מצרה זו?

הסביר לו האיכר, הסוסים שלך מיוחסים המה, כל אחד מהם נטלת מהטובים במדינה, ממדינות שונות, לפיכך כשאתה מצליף על גבן, מושך כל סוס בכל כוחו לרוח אחרת, ואינם מצליחים להתאחד למען המטרה. מה שאין כן הסוסים שלי הדלים והכחושים, כולם ממשפחה אחת, אמא ושני בניה, לכן כשמכה אני את האחד גם השנים האחרים נחלצים מיד לעזרתו.

והנמשל, אמר רבי חיים: כיוצא בזה בענין שאנו דנים בו. אתה המלך נפוליאון דומה לנסיך ההוא, לרשותך צבא אדיר מחומש ומאומן היטב, אלא שאינו עשוי מעור אחד, מורכב הוא מצבאות אוסטריה, פרוסיה, ספרד, ואיטליה, שנלוו אל הצבא הצרפתי אשר תחת פיקודך, לפיכך מתאמץ כל אחד מהם להסב לעצמו את תהילת הנצחון, ועוד שכל אחד שמח בנפילת עמיתו בן ארץ אחרת. מה שאין כן צבא רוסיה, אף כי דל וצנום הוא באמצעים, כיון שמאוחד הוא, בנוי הוא כמקשה אחת, מבני עם אחד, הלוחמים להגנת ארץ אחת ארצו שלו, הרי כל אחד חש בסכנה המשותפת עליו ועל חברו גם יחד, ועושים יד אחת לחרף נפשם על הצלחתם וניצחונם. "מכאן הוד מלכותו נובע הפקפוק שלי בניצחונם" סיים רבי חיים מוולוז'ין את פרשנותו על עתיד המלחמה. ואכן לאחר מנוסתו הבהולה של נפוליאון בונפרטה ממוסקה ומפלה נוראה שנחל ליד נהר הברז'ינה, התברר שצדקו דבריו, ועל כך נאמר בגמרא (ב"ב יב). חכם עדיף מנביא. (אבי הישיבות עמ' 388).

מחצית השקל - ערבות הדדית

כתוב באלשיך הקדוש (אלשיך כי תשא ד"ה זה יתנו) שהטעם שנתנו מחצית השקל ולא שקל שלם כי עם ישראל מתייחד בערבותו ההדדית וכל אחד הוא חצי, והוא שלם רק על ידי חבריו לכן ניתן מחצית השקל. וכן כתב בספר אור לצדיקים למהר"י קארו על התורה (סוף פרשת כי תשא ד"ה מחצית השקל). יש אנשים שחושבים רק על עצמם ולא מעניין אותם בכלל מה קורה לסביבה, אם חלילה קורה אסון הם אומרים מה זה קשור אלי, אצלי הכל בסדר אז זה לא ענייני. צריך לזכור שדבר ראשון התורה מלמדת אותנו שכל ישראל ערבים זה לזה (סנהדרין כז:), וכמו שבפרשת כי תשא כל עם ישראל נענשו בחטא העגל למרות שלא כולם חטאו, ומי שלא איכפת לו מהשני בסופו של דבר הוא ניזוק יותר מאשר האחר שנמצא בצרה.

בספר ניצוצות הביא על כך משל מעולם החי: בבית קטן בכפר מרוחק הסתובב עכבר בתוך הבית. הוא גילה פתאום את בעל הבית ואשתו פותחים חבילה, הוא הסתקרן לדעת מה יש בתוך החבילה, אולי איזה אוכל טעים... אך אז גילה מלכודת עכברים חדשה. הוא מיד יצא מהבית ורץ לספר לכולם את מה שראה. הוא נגש לתרנגולת וסיפר לה בהתלהבות על החדשות אך היא טענה שזה לא קשור אליה ולא מעניין אותה. הוא הלך לדיר ובישר לכבשה את הבשורה אבל גם היא אמרה שזה לא מטריד אותה. הוא הלך לפרה והיא צחקה עליו. מאוכזב נכנס העכבר אל החור והסתתר שם. בלילה שמע רעש מהמלכודת, ראה את האישה קמה לראות ואז נחש ארסי הכיש אותה. הבעל שמע את הצעקות וקם להזעיק עזרה, האישה קבלה טיפול רפואי ראשוני ונשלחה הביתה למנוחה. למחרת מצבה, של האישה לא היה טוב, החליטו לחזק אותה ולתת לה אוכל בריא. לקחו את התרנגולת שחטו והכינו מרק עוף. כולם באו לבקר ולדרוש בשלומה. לא היה מספיק אוכל לכולם אז נאלצו לשחוט גם את הכבשה ולתת לכולם אוכל. לאחר כמה ימים נפטרה האישה. כולם ערכו לווייה גדולה ולאחר מכן היו צריכים לאכול בשבעה אז שחט הבעל את הפרה שיהיה מספיק אוכל לכולם.... מה לומדים ממשל מוזר זה? כשאתה שומע צרה שלא נוגעת אליך, התורה מלמדת אותך שצריך להיות ערבים זה לזה, ולהצטער אחד עם השני, וצריכים אנו לזכור שלא שווה לנו לא להתיחס לצער של השני רח"ל.

היה סיפור מרגש במיוחד על יהודי בארה"ב שזכה בפרס "איש השנה". היו לו שמונה מאות מסעדות שהזרימו לחשבוננו סכומי ענק. המיוחד ביותר היתה העובדה שכל העובדים שלו, למרות שלא קבלו משכורות גבוהות מאד אהבו אותו, ואף הסכימו להמשיך לעבוד עמו גם במשכורת נמוכה. וכל זאת למרות שבדרך כלל עובדים לא מחבבים את המעסיק. בזמן קבלת הפרס קראו לאותו יהודי ושאלו אותו איך הוא הצליח שכל העובדים תחתיו אוהבים אותו ומחבבים אותו מאד. הוא ענה שפעם היה בן אדם מאד אנוכי, הוא היה חושב רק על עצמו. לא עניין אותו מה קורה לסובבים אותו, עניין אותו רק ההצלחה של עצמו והכסף הרב שקיבל. הכל היה עד לאותו יום שבו הם ערכו טיול בארץ ישראל, מדריך הטיולים לקח אותם לישיבת מיר, היו שם אלפי תלמידים ואברכים שכולם למדו בצפיפות אבל ראו על הפנים את האושר והרוגע. אחר כך הם נכנסו לראש הישיבה רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, הם ראו אדם גדול וחלוש כל כך, וכל תזוזה עולה לו במאמץ אבל הרב התייחס אליהם יפה. הם פחדו מה הרב יגיד, אולי יוכיח אותם על שמירת שבת. אך הרב שאל שאלה שהפתיעה אותם במיוחד. איזה 'מסר' קבלתם מהשואה? הם לא ציפו לכוזה דבר. אז אותו יהודי קם וענה ש'הגרמנים רצו להשמיד

את העם היהודי שהיה אז חלש מאד. היום אנחנו חזקים, יש בנו כוחות אדירים ואף אחד לא יצליח עלינו'. הרב חייך חיוך מרחם ואז אמר לו שהיהודים לפני השואה גם אמרו כך. אבל הוא רוצה להגיד שהגרמנים רצו להשמיד את כל הדברים של העם היהודי, הם הרסו את הדת חייבו אנשים להוריד פאות, אנשים היו צריכים עם הזקן לטאטא את הרחובות. אבל אחד מראשי הישיבות העביר מסר שנתן ליהודים כוח לשרוד: הגרמנים רוצים לקחת את צלם האלוקים שבנו, הם רוצים להפוך אותנו לבהמות. עלינו לזכור שיהודי שונה מבהמה, בהמה חושבת רק על עצמה, היא אנוכית. אדם שחי כך הוא כבהמה לכל דבר. אנחנו צריכים לחשוב על השני לעזור אחד לשני כך נמשיך להיות יהודים. ובאמת היהודים התחילו להיות כך, ועזרו אחד לשני בעבודות. נתנו את לחמם לשני שכמעט מת מרעב, זה נתן להם את המשמעות של יהודי. הם היו מאושרים. אבל המשיך ראש ישיבת מיר: יש דברים שהשואה לא הרסה, אבל הכסף האמריקאי הפך הרבה יהודים לדומים לבהמות. סיפר אותו יהודי שזכה בפרס, שהדבר שזעזע אותו יותר מכל בדברי הרב היה המסר שמי שחושב רק על עצמו הרי הוא כבהמה, ומיד החליט לעשות שינוי חד. הוא המשיך בעבודתו אך התייחס יפה לכל עובד ועובד, התעניין בשלומם, דאג לצרכים שלהם ועזר ככל האפשר. וזה מה שהביא אותו להצלחה הגדולה שכולם אוהבים אותו ומעריכים אותו למרות שהוא 'בוס'. אנשי האוניברסיטה התרגשו מאד מהדברים והחליטו לפרסם זאת בכל ארצות הברית. (ניצוצות).

מרבנים בשמחה על תרומת הקודש לבנין השראת השכינה

אנו צריכים להכין נפשינו לקראת שבת שקלים, שהיא השבת הראשונה מארבע פרשיות הקדושות. איתא בשפת אמת (פרשת שקלים תרמ"א, תרמ"ד ובתענית כט.) וכן בפרי צדיק לרבי צדוק הכהן מלובלין (ר"ח אדר אות ט) על דברי הגמרא במסכת תענית (כט.) 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבנים בשמחה', ויש להבין מהו 'כשם', מה שייך השמחה של חודש אדר לבין מיעוט השמחה של חודש אב? וכתבו לבאר ששמחת חודש אדר אינו רק על מה שנעשו ניסים לישראל בזה החודש, אלא שכמו שהתענית בחודש אב היא על ביטול עבודת המקדש, כך משנכנס אדר מרבנים בשמחה, היות שבזה החודש משמיעין על השקלים (שקלים א א) לעורר בני ישראל שיתן כל אחד מחצית השקל, והנדבה היא החלק של כל אחד בקרבנות שיקריבו בשנה הבאה, ומצאנו בדברי הימים (א כט, ט) שכשהיו מתנדבים לעבודת המקדש היה שם שמחה גדולה עד מאד, וישימחו העם על התנדבם, כי בלב שלם

התנדבו לה', וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה" ולכן כל שנה בזמן שעוסקים בענייני תרומת המשכן והמקדש הכל היה בשמחה גדולה.

וזכר איתא במדרש רבה (במדבר פרשה יב, טז) "שמחו כל ישראל במלאכת המשכן והביאו בשמחה כל נדבה ובזריות, ולשני בקרים הביאו כל הנדבה, שנאמר (שמות לו, ג): והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר". הרי שבכל עת שמתנדבים לענין השראת השכינה, יש שם שמחה גדולה, ולכך השוו חז"ל 'כשם שמשנכנס אב' שנתמעט עבודת המקדש, ממעטין בשמחה, כך 'משנכנס אדר', לא רק לאחר הנס של מרדכי ואסתר, אלא גם בבית ראשון וגם בזמן משה רבינו, בכל השנים שהיו מתנדבים למשכן בתחילת חודש אדר, היו מרבים בו בשמחה, כי בו גבו מכל ישראל שקלים לצורך הקרנות, שזה מביא השראת השכינה בבני ישראל.

ואמרו חז"ל בגמרא מסכת שבת (קל.) שכל מצוה שהיו עושים אותה בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה, כמו ברית מילה שנאמר בו (תהילים קיט, קסב): "שש אנוכי על אמרתך", כך כשם שנתנו את נדבת המשכן והמקדש, היה שם שמחה גדולה, לכן בכל שבת שמתחילים להקדים ולקרוא מנדבת המשכן בשבת מברכים אדר, נמשך שמחה נפלאה בכל לב ישראל.

בקריאת פרשת שקלים אנו משתוקקים להקריב קרנות בפועל בזאת השנה

אנו צריכים לשמוע את הקריאה הזאת לכל לב ולב, שאף על פי שעדיין אין בית המקדש קיים איתנו, אך אנו צריכים לקוות שבוודאי עוד נזכה בזאת השנה בחודש ניסן להקריב קרנות לה' בבית המקדש, ויהיה בנוי ועומד על מכוננו, שירד בנוי ומשוכלל מן השמים. וכמו שכתוב בספר יחזקאל (מה, יח) שזמן חנוכת הבית השלישי יבנה בחודש ניסן. ואנו מחכים ומצפים ומייחלים לה' שאכן נזכה בשנה זאת להקריב קרנות בבית המקדש. ולכך אנו קוראים את פרשת שקלים, לא רק לצורך זכרון מה שהיה בזמן שבית המקדש קיים, אלא חי וקיים, הנה הקב"ה רוצה לישא את ראשנו, ומבקש שנתרום חלקנו לצורך הקרנות שעוד נזכה בעז"ה להקריב בשנה זאת בבית המקדש. וכל אחד ישמע שמדברים אליו, ויקבל על עצמו שברגע שיבקשו מאיתנו מחצית השקל שיהיה לו מוכן לתת, הגם שאסור לנו להקדיש המעות ממש לבית המקדש כל זמן שאינו קיים [ואם הקדיש מבואר ברמב"ם (ערכין פ"ח ה"ח) יוליכנו לים המלח דחיישינן לתקלה].

השפת אמת (שקלים תרמ"ד) מוסיף שיש יתרון לשמיעת פרשת שקלים בזמן הזה יותר מזמן שבית המקדש קיים, כי בתקופת הבית היו נותנים מחצית השקל, אך היו תקופות רבות

שהיו נותנים בלי נדבת הלב, וכן מוזכר בפיוטי שבת שקלים 'בעוון שקלים שהיה חסר שם שמחה. וכן במשניות מצאנו 'ממשכנין על השקלים' (שקלים פ"א מ"ג), היינו שהוצרכו לקחת בכח את המחצית השקל, ואף שרובא דרובא נתנו בשמחה, אך היה איזה ירידה בהשתתפות כלל ישראל בעבודת בית המקדש, ולכן צריכים אתה לתקן את הרצון והתשוקה אף ללא בעבודה בפועל.

עניני צדקה

מטבע דומה לאש:

כתב רבינו הנועם אלימלך זי"ע, כי בשעת נתינת מעות לצדקה, יזכור כי כל מטבע דומה לאש כמו שהראה הקב"ה למשה (ירושלמי שקלים פ"א ה"ד), וכמו שאש כוחה מצד אחד לשרוף ולהשמיד, או לחילופין להשתמש בה לתועלת, כגון לבשל בה אוכל וכדומה. כך בממון, אם נותנים אותו למטרה רצויה, לשם צדקה וגמילות חסדים, הרי הוא מביא תועלת מרובה לאדם, אך אם משתמשים במטבע לדברים אסורים אזי היא עלולה לשרוף ולגרום נזקים גדולים. וחשוב שנוכח כי על ידי נתינת הצדקה ידע מקבל האדם שפע של טובה בעולם הזה ובעולם הבא. (נועם אלימלך כי תשא ד"ה זה יתנו).

וצדקה תציל ממות:

באבות דרבי נתן (פרק ג) מובא מעשה בחסיד אחד שטבעה ספינתו בים. רץ רבי עקיבא לבית דין; להעיד על אותו חסיד שטבע כדי להתיר את אשתו להנשא ולא תחשב לאשת איש. והנה עוד לא הספיק רבי עקיבא להעיד, ראה שהחסיד הזה הגיע לבית הדין ואמר לו ידעתי שאתה תלך להעיד עלי, לכן מיד הגעתי לכאן שידעו שאני חי. שאלו ר' עקיבא מי הציל אותך, ענה צדקות שהייתי רגיל לעשות הם שהצילו אותי, כי כשנכנסתי במצולות הים שמעתי שגל אחד אמר לחבירו רוצו ונעלה אותו, משום שעשה צדקה כל ימיו. באותה שעה פתח רבי עקיבא ואמר ברוך אלוקינו שבחר בתורתו שעומדת לעד, ו"צדקה תציל ממות" (משלי י, ב).

בזכות הצדקה:

ידוע שעל ידי שאדם מפריש מכספו לצדקה בזה הוא מונע מעצמו מללכת לרופא חלילה עבור איזה טיפול וכדו', בפרט כשהטיפול כרוך בהוצאות מרובות. ולכן טעות חמורה היא לחשוב שבמקום לתת כסף לצדקה היה אפשר לקנות סלון יפה לבית, כי האדם לא יודע מה נגזר עליו בשמים.

מעשה על רבנו מרדכי שרעבי בענין הנ"ל:

מסופר על מו"ר ועט"ר המקובל האלקי רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל, שיום אחד פנה אליו יהודי בדמעות שליש ואמר לו שיש לו גידול בגוף בר מין, וצריך לעבור ניתוח בעוד שבועיים. הסתכל הרב על הצילום ואמר לו, בעזרת ה' לא תצטרך לעשות ניתוח, רק תתן שתיים עשרה אלף לירות עבור התיקון שנעשה. למרות שבדרך כלל היה הרב מבקש ששים לירות אבל במקרה הזה למרבית הפלא ביקש הרב סכום גדול. באותו יום הלך החולה, לזה את הכסף ונתן לרב את כל הסכום הנדרש.

מיהר הרב לחלק למוסדות ולאברכים את כל הכסף, ועשה תיקון. לאחר שבועיים אמר לו הרב תאמר לרופאים שאני מבקש שלא יעשו ניתוח לפני שעושים צילום חוזר. הלך ואמר לרופאים כדברי הרב ולא הסכימו, וטענה בפיהם - יש לנו צילום ברור מפעם שעברה, ושום דבר לא השתנה. לאחר הפצרות רבות הסכימו הרופאים לצילום חוזר, ואכן נדהמו למראה עיניהם כשראו שאין שום דבר בגופו ושלחוהו לביתו לחיים ולשלום.

נסע האיש שוב לביתו של הרב, להודיעו על הבשורה הטובה, אמר לו הרב דע לך שנגזר עליך בשמים להוציא סכום של שתיים עשרה אלף לירות. התפללתי להקדוש ברוך הוא שהסכום הזה תוציא למקומות טובים ולא עבור טיפולים ורופאים, ובחסדי ה' נענתי בתפילה.

רמז במילה 'מחצית':

ידוע מה שכתוב בגמרא (מגילה יג:) שבחודש זה המן הרשע רצה להשמיד ח"ו את עם ישראל, והקב"ה צוה אותנו ליתן מחצית השקל כדי להקדים השקלים של מחצית השקל לשקלי המן, ולבטל את המיתה מעל עם ישראל.

ויש רמז לצדקה זו שמצלת מן המיתה במילה "מחצית", דהנה הצ' שבאמצע תיבת מחצית היא צדקה. ועל ידי הצדקה מרחיק את המות, שהרי האותיות הרחוקות מהצ' הם מ' בתחילה ות' בסוף, אותיות מ"ת, והאותיות הקרובות הם ח"י הסובבים את הצ' הרומזת לצדקה, ובוה רמז שהצ' שהיא מצות הצדקה מרחיקה את המות ומקרבת את החיים. (מי שלמה הורודנסקי פר' פנחס בשם הגר"א).

מעות במקום מות:

בירושלמי מגילה (פ"א הלכה ד) אמרו, אין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט את ידו נותנים לו. ונראה לבאר על פי דברי הגה"ק המגיד מקוזניץ זי"ע (עי' דברי ישכר דוב ויצא אופן ב, ובסוף ספר עבודת ישראל תולדות המגיד עמ' מא), על דברי דוד המלך ע"ה בתהלים (לג, יח): "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממות נפשם ולהחיותם ברעב", כאשר נגזר ח"ו על האדם גזר דין מות, יש כח על ידי תפילת הצדיקים לבטל הגזרה הזו, וכן על ידי מצות הצדקה יש כח לבטל את הגזרה. שהרי גזר הדין היורד מן השמים הוא אותיות מות, ועל ידי תפילת הצדיק והצדקה זוכים להמשיך אות ע' ומכניסים אותה באותיות מו"ת ונעשה "מעו"ת". וזה רמזו בפסוק הנ"ל 'הנה עי'ן ה' אל יראיו', כלומר אות עי'ן היא אצל הצדיק ירא שמים, ועל ידי זה 'להציל ממות נפשם' של הרשעים, ולהכניס אות העי'ן בין אותיות מו"ת, ונעשה מעו"ת. וזהו שאמרו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) אין מדקדקין במעות פורים, כל הפושט נותנים לו אות עין ומצילים אותו מן המות, אמן.

צדקה קודם התפילה:

גם מעות גימ' תפלה (עם הכולל). וכתב הלבוש (הלכות צדקה סימן רמט סעיף יד) שקודם התפלה יתן מעות צדקה, בסוד (תהילים יז, טו) "ואני בצדק אחזה פניך" ואז יזכה שתשמע תפילתו ויבטלו מעליו כל גזירות קשות ורעות.

וגם את המת יחצון:

עוד רמז במחצית השקל על ענין הצדקה, דהנה 'מחצית' הוא אותיות מת-חצי. כלומר אותיות חצי מהמילה מחצית מפרידים בין אותיות מת. והוא על דרך הפסוק (שמות כא, לה): "וחצו את כספו וגם את המת יחצון". כי (משלי י, ב) "צדקה תציל ממות", ולכן על ידי 'וחצו את כספו' לצדקה, זוכה הוא שגם "את המת יחצון", כלומר יחלקו ויפרידו אותיות מת, ויהפך למחצית השקל, ויזכה לחיים ארוכים. (תפארת שלמה פרשת שקלים).

וזהו שאמר הכתוב (שמות ל, יב) "זה יתנו מחצית השקל... ולא יהיה בהם נגף", שעל ידי הצדקה יהיה כופר לנפשו ולא יהיה בהם נגף, כי אם חיים ארוכים מלאים ברכת ה'.

מחצית השקל וזכות השבת ושמירתה מכפרים על חטא העגל

איתא בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג) מצוות מחצית השקל תרומה לה', באה לכפר על חטא העגל. והוא לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, רבי יוחנן בן זכאי אמר, לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה.

וביאר הגאון בעל חידושי הרי"ם בספר הזכות (כי תשא), שהפסוק (שמות ל, יב) "כי תשא את ראש בני ישראל", הוא רמז על שבת קודש, כי אם מנשאים [-מרימים] את האותיות רא"ש לאותיות שלאחריהן מקבלים אותיות שב"ת, שהרי אחרי האות ר' באה האות ש', ואחרי האות א' באה האות ב', ואחרי האות ש' באה האות ת', הרי אותיות שב"ת.

נמצינו למדים, כי מצות מחצית השקל היא רמז על שבת קודש, ועם דברי הירושלמי ודברי המדרש כי מחצית השקל הוא כפרה על חטא העגל, הרי מבואר כי שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל.

וכן כתב רבינו השל"ה הקדוש (פרשת ויקהל אות טו) לבאר מדוע הקהיל משה את ישראל לצוות להם על השבת, ללמדם שהיא כפרה חטא העגל. והטעם לכך יובן על פי דברי הגמרא (שבת קיח:): "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו".

והרי זה מצטרף לפסוק הראשון בפרשת כי תשא: "כי תשא את ראש", שהוא רמז על שבת קודש, ולמצות מחצית השקל, ששני המצות הללו באו כדי לכפר בכך על חטא העגל.

וכתב בספר בני יששכר (שבתות מאמר א סימן י) לבאר את מאמר חז"ל (שבת קיח:): "אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון", שנאמר (שמות טז, כז): "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט", וכתב בתריה (שם יז, ח) "ויבא עמלק", ובכדי להבין הקשר בין שמירת שבת ראשונה ובין שליטת אומות העולם בישראל, ביאר ה'בני יששכר' על פי דברי ה'מגלה עמוקות' (פרשת לך לך, דף טז:) לבאר מה שהראה הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים (בראשית טו, י): "ויקח לו את כל אלה ויבתר אותם בתוך", וידוע שישנם שבעים אומות העולם והנה הם נחלקים לשני חלקים, ל"ה אומות הם משמאל של הקדושה, ושרו של עשו הוא **סמא** ל' ממונה ועומד עליהם, ולעומת זה ישנם ל"ה אומות מימין של הקדושה, ושרו של ישמעאל הוא **רה"ב** ממונה ועומד עליהם.

נמצא כי שבעים אומות הם אל"ה מול אל"ה, כלומר ל"ה אומות מימין עם א' העומד עליהם, וכן ל"ה אומות משמאל עם א' העומד עליהם, ואמנם ישראל עם קודש נמצאים בתווך באמצע בין שני אל"ה, וזהו רמז הכתוב: "ויקח לו את כל אלה" - הם שתי פעמים אל"ה של שבעים אומות, "ויבתר אותם בתוך", שביתר אותם לשני חלקים והכניס את ישראל בתווך בין שניהם. וזהו רמז הפסוק (תהילים כ, כח): "אלה ברכב ואלה בסוסים", אל"ה מול אל"ה שהם שבעים אומות, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר".

מוסיף על כך ה'מגלה עמוקות' דבר פלא, כי מטעם זה יום המנוחה של ישראל עם קודש הוא בשבת קודש, ולעומת זאת יום חגם של הישמעאלים הוא ביום ו' שהוא צד ימין של שבת קודש, ויום חגם של בני עשו הוא אדום הוא ביום א' צד שמאל של הקדושה, וישראל שהם באמצע ניתן להם למורשה יום שבת קודש. וזהו שכתוב (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל", "בתוך" דייקא, כי בני ישראל נמצאים באמצע בין עשו וישמעאל, עד כאן דברי המגלה עמוקות.

נמצינו למדים מזה, כי קדושת שבת באמצע מבטלת קליפות ישמעאל ועשו, שהם מצד ימין ושמאל של הקדושה, והקליפות הללו הם הממונים על ע' אומות. וזה שאמרו חז"ל (שבת שם): "אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון". כי אם היו שומרים שבה הראשונה, היו מבטלים קליפות עשו וישמעאל שמצד שמאל וימין של שבת קודש, שהם השורש של כל השבעים אומות, ושוב לא היתה כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

ומוסיף על כך ה'בני יששכר' (שם) רמז נאה, שב"ת בגימטריא זרזי"ר עור"ב. ואמרו חז"ל בגמרא (ב"ק צב:) על הפסוק (בראשית כח, ט): "וילך עשו אל ישמעאל", "לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". ומפרש ה'מגלה עמוקות' (פרשת ואתחנן, אופן מ) כי קליפת עשו נקראת "עורב" וקליפת "ישמעאל" נקראת זרזיר והתחברו יחד, כי הם בני מין אחד להילחם כנגד הקדושה, על כן שב"ת בגימטריא זרזי"ר עור"ב, ללמדנו ששבת בקדושתו מבטל שתי הקליפות של עשו וישמעאל.

מוסיף המגלה עמוקות, "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל", כי ישמעאל בהיותו הזוהמה של אברהם בעל החסד, הנה הוא חסד מצד הקליפה שהיא קליפת חמור, ועשו שהוא הזוהמה של יצחק בעל הגבורה, הרי הוא גבורה מצד הקליפה קליפת שור,

והנה שתי קליפות הללו עשו וישמעאל הן קליפות קשות הממונות על שבעים אומות העולם, כי שרו של עשו ממונה ועומד על ל"ה אומות שהם מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין חסד דקליפה, ולכן אסרה תורה לחברם יחד שנאמר (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", כי יש סכנה גדולה לחבר שני כוחות הללו, שהם שורש הטומאה של שבעים שרי אומות העולם.

מעתה נבין דברי נעים זמירות ישראל (תהילים צב) "מזמור שיר ליום השבת", המבוסס כל כולו בשבח של קדושת יום השבת וכתוב שם (פס' י): "כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו כל פועלי און". ויש לדקדק במה שבחר להכפיל לשונו להזכיר פעמיים, "כי הנה אויבך ה', כי הנה אויבך יאבדו", והיה יכול לומר בקיצור: "כי הנה אויבך ה' יאבדו, יתפרדו כל פועלי און".

אך לפי האמור יש לומר כי דוד המלך רמז בכך, על הכוח הגדול של קדושת שבת להפריד בין שתי בחינות של אויבי ה', ל"ה אויבים מימין שתחת קליפת ישמעאל, ול"ה אויבים משמאל שתחת קליפת עשו, וזהו שאמר: "כי הנה אויבך ה', הם ל"ה אומות מימין עם ישמעאל העומד עליהם, שכן **כי הנה אויבך יי ראשי תיבות בגימטריא ל"ו**, כנגד ל"ה אומות ועוד א' כנגד ישמעאל. והוסיף לומר: "כי הנה אויבך יאבדו", הם ל"ה אומות משמאל עם עשו העומד עליהם, שכן **כי הנה אויבך יאבדו ראשי תיבות בגימטריא ל"ו**, כנגד ל"ה אומות ועוד א' שהוא עשו, ועל שניהם יחד אמר: "יתפרדו כל פועלי און", בכוח שבת העומדת בתווך ביניהם הם נפרדים ומתבטלים.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין מדוע שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל, כי בחטא העגל התחברו שני כוחות הטומאה של עשו קליפת שור וישמעאל קליפת חמור, שהרי מטעם זה יצא העגל בצורת חצי שור וחצי חמור (זוה"ק ח"ב קצב ע"ב), כנגד שני קליפות אלו. אולם על ידי שמירת שבת הרי אנו מפרידים בין שני כוחות הטומאה, בין ישמעאל קליפת חמור מימין ובין עשו קליפת שור משמאל, ובכך יש תיקון נפלא לחטא העגל כי יתפרדו כל פועלי און.

צורת המטבע של "מחצית השקל"

הגאון הקדוש החתם סופר זצ"ל בדרשותיו (דרשות חתם סופר דף קיח ד"ה בשקל) כתב בזה"ל: ונראה לי, שנתקשה משה רבינו ע"ה מה יטבע על המטבע, כי צורה אסור, ולכתוב שמו

משה מלך או רבן של ישראל לא היה ראוי לו מחמת ענוותנותו, ושקל הקודש לכתוב עליו אינו עובר לסוחר אצל תגרי נכרים כמובן, על כן הראהו הקדוש ברוך הוא מטבע של אש כתוב עליו "משה רבן של ישראל" ואותה ממש הראה לישראל וכן נטבע המטבע. עכ"ד.

במעלת הצדקה אף שאינה בשלמות

חידוש נפלא כתב הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש טו) שכאשר סירב אחשורוש ליטול את עשרת אלפים ככר כסף מידי המן, ואמר לו (אסתר ג, יא) "הכסף נתון לך, והעם לעשות בו כטוב בעיניך", חילק המן כסף זה, לעניים ואביונים. ומוסיף, שבשכר זה זכה לשכר גדול שבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:), ומכל מקום לא הגינה עליו זכות המצוה מפני שהיה עבדו של מרדכי (כמבואר במגילה טז), וקיימא לן (פסחים פת:) 'מה שקנה עבד קנה רבו', וא"כ לא יחייב מדיליה מידי, אך כיון דסוף סוף נהנו העניים זכה לשכר טוב באחרית הימים. ללמדנו על השכר הנורא לבעלי צדקה וחסד ואפילו אם הם פחותים ביותר...

גרה הוא גרגיר של עת חרוב

"זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ" (ל, יג).

בתורה כתוב שמטבע השקל מכיל בתוכו עשרים גרה, וכתב רש"י (ד"ה גרה) ש'גרה' הוא לשון מעה.

וכתב באבן עזרא (ד"ה זה השיעור) ש'גרה' הוא 'גרגיר של עץ החרוב', ומטבע ה'שקל' היה במשקל עשרים גרה, דהיינו עשרים גרגירים של חרוב. וכן כתב היראים (סי' קמ פדיון הבן): שמעתי שעשרים גרה הם עשרים גרעיני חרובין, ונקראו גרה על שם שהבהמות גרות [-מעלות גרה] אותם, וכסף משקל העשרים גרענים - הוא השקל, והוא דבר מועט.

ובימי בית שני הוסיפו על המטבעות שהיו בימי משה במדבר, כמו שכתבו התוספות במנחות (עז. ד"ה והשקל עשרים גרה). ונמצא שכל שקל של עשרים גרה, עמד על משקל של כ"ד גרה, דהיינו כ"ד גרגירי חרוב.

מידת הנקראת קראט

ישנה מידת הנקראת קראט - שהיא יחידת משקל באבני חן, ושווה בדיוק ל-200 מיליגרם. מקור השם הוא בזרע פרי עץ החרוב [שכן בערבית קוראים לגרה קראט], ששימש בימי קדם לשקילת אבני החן. השימוש בזרעי החרוב כיחידת משקל נוצר, כיוון שבעבר חשבו שלכל זרעי עץ החרוב בכל פרי, יש אותו משקל בדיוק. בפועל שונים הזרעים במשקלם כמו זרעים אחרים אך כיוון שהם שטוחים, קשה להבחין בשוני בין הגדלים.

ולפי פירושו של האבן עזרא ש'גרה' הוא גרגיר החרוב, נמצא אם כן שכבר בתורה מצאנו מקור למשקל ה'קראט', ולפי זה יש רמז לענין ה-24 קראט שבוהב, כי יש האומרים שהמטבע היווני 'סולידוס', היה ה"דולר" של התקופה הביזנטית, הוא היה מטבע יציב וחזק ששימש לעריכת עסקאות במקומות רבים בעולם. הסולידוס היה מטבע זהב טהור שמשקלו כ"ד קראט, כלומר משקל של כ"ד זרעוני חרובים. ולפי פירוש האבן עזרא, ה'שקל' שהיה בימי בית שני לאחר ההוספה, אף הוא היה כ"ד קראט.

בתקופה מאוחרת יותר אימצו את יחידת המידה קראט כדי למדוד את דרגת טוהרו של הזהב, כיום יש למושג קראט שתי משמעויות שונות, האחת יחידת מידה למדידת משקל של אבני חן, והאחרת יחידת מידה למדידת דרגת הטוהר של זהב, כאשר אומרים שתכשיט עשוי 24 קראט זהב, מתכוונים שהוא עשוי זהב טהור, כלומר 99.9% [זהב 24 קראט הוא זהב רך מאוד ולא מרבים להשתמש בו, ואף כשמשתמשים בו מוסיפים לו מעט מתכת כדי לחזק אותו. ועיין ברש"י מנחות פח: ד"ה של פרקים, שהיו יכולים לכופף את הקנים של המנורה. ואפשר לבאר זאת על פי האמור, שהרי המנורה נעשתה מזהב טהור לגמרי בלי תערובות, ולכן הזהב היה רך וניתן לכיפוף]. (ע"פ הקהילה היהודית במאה הי"ז עמ' 238).

קריאת התורה לפרשת שקלים

קודם קריאת פרשת שקלים אומרים זה

לשם יזווד קודשא בריך הוא ושכינתיה

זו"ן יאהדונהי

ורזימו ורזילו

ברזילו ורזימו

איההיזה

יאההיזה

ליזודא שם י"ה או"א בו"ה זו"ן

ביזודא שלים

יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לשמע קריאת פרשת שקלים כמו
 שתקנו לנו חכמים זכרונם לברכה לתקן שרש מצוה זו במקום
 עליון לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו, ולעורר שקל
 הקדש העליון לפדות נפשינו ונשמתינו מן קלפת המן וגונדא דיליה.
 ובסגלת קריאה נאמנה זאת, גזפה להכניע פוחות הסטרא אחרא
 וקלפת (לילית) העולה גימ' שקלים, ולמחותם מן העולם. ותרום
 ותגביה קרננו למעלה על ידי משה עבדך כמו שהבטחתנו כי תשא
 את ראש בני ישראל, ובחסדך תבנה בית מקדשנו ותפארתינו
 במהרה בימינו, לאשר ולקיים מצות שקלים בפעל. ויהי געם אדני
 אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

וַיִּדְבֹּר יְהוָה יֵאֱהֹדוּנְהוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כִּי תִשָּׂא
אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ
כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה יֵאֱהֹדוּנְהוּ בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא-יְהִיָּה
בָּהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: זֶה ׀ יִתְּנוּ כָל-הָעֵבֶר עַל-
הַפְּקֻדִים מִזֹּצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
הַשֶּׁקֶל מִזֹּצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה יֵאֱהֹדוּנְהוּ: כָּל
הָעֵבֶר עַל-הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן
תְּרוּמַת יְהוָה יֵאֱהֹדוּנְהוּ: הָעֹשִׂיר לֹא-יִרְפֶּה וְהַדֹּל
לֹא יִמְעִיט מִמִּזֹּצִית הַשֶּׁקֶל לִיתֵּן אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה
יֵאֱהֹדוּנְהוּ לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְלִקְזֹזֹת אֶת-כֶּסֶף
הַכֶּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה
יֵאֱהֹדוּנְהוּ לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:

ביאור ההפטר

תוכן ההפטר

יהוידע הכהן כרת ברית עם המלך והעם שיעבדו את ה', וכן כרת ברית בין המלך והעם שיהיו העם נאמנים למלכם.

אחר כך ניגשו כל העם לבית הבעל שברו והרסו את הצלמים הרגו את מתן כהן הבעל, את עתליהו המיתו בחרב, והושיבו על כסא המלוכה את יהואש, שעשה את הישר בעיני ה' כפי שלימד אותו יהוידע הכהן.

יהואש הציע בתחילה לכהנים שהם יקחו לעצמם את השקלים שתורמים בני ישראל, וכן כספי ערכים וחרמים, והם יחזקו את בדק הבית. אך כשראה שהכהנים לא חיזקו את בדק הבית, הציע יהואש לכהנים שלא יקחו יותר את הכסף, אלא יתנו אותו לבדק הבית, הכהנים הסכימו לדבריו.

ולכן יהוידע הכהן לקח ארגז אחד, עשה חור במכסה והציב אותו ליד המזבח, ואז כל מי שבא לבית ה' שם בארגז את תרומתו. וכשראו שהכסף בארגז רב, באו לקחו את הכסף ונתנו אותו לעושי המלאכה לגודרים ולחוצבים ולכל תיקון הנחוץ בבית, הם בחרו אנשים נאמנים ולכן לא חישבו איתם אלא סמכו עליהם.

מכסף זה לא קנו כלים לבית המקדש כגון מזרקות, חצוצרות כלי זמר וכדומה, אלא השתמשו בו לבדק הבית בלבד.

אך כסף אשמות וחטאות, שהוא כסף שאדם הפריש לקנות אשם או חטאת ונותר לו כסף, ניתן לכהנים וקנו בו עולות, את הבשר הקריבו על המזבח ולעצמם לקחו את העורות.

מלכים ב פרק יא פסוק יז - פרק יב פסוק יז.

וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע הכהן שהיה בזמן יואש מלך יהודה, והוא כרת בתחילה **אֶת-הַבָּיִת**

בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לַיהוָה הַמֶּלֶךְ וְהָעָם לַיהוָה

שיהיו כולם נאמנים לעבודת ה' ולהסיר הבעלים, ואח"כ כרת ברית וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם שיהיו

העם נאמנים למלכם (רש"י): ידו כנגד הברית הראשונה אומר וַיָּבֹאוּ כָּל-עַם הָאָרֶץ

בֵּית-הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ נִתְצוּ וְהִרְסוּ אוֹתוֹ וְאֶת-מִזְבְּחָתוֹ (מִזְבְּחָתוֹ קרי)

וְאֶת-צִלְמֵי שִׁבְרוּ הַיָּטֵב בַּחוּזָק (מ"צ) וְאֶת מִתְּנָן כֶּד שְׁמוֹ כִּתְּנָן הַפֶּעַל

הִרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיֵּשֶׁם הַכֹּהֵן פְּקֻדֹת מְמוּנִים עַל-בֵּית יְהוָה

כפי שתיקן דוד, כי עתליהו ביטלה סדר משמרות הבית (רש"י): יט וכנגד הברית השניה בין המלך ובין העם אומר

וַיִּקַּח אֶת-שָׂרֵי הַמָּאוֹת וְאֶת-הַכֹּהֲנִים הַגְּבוּרִים הַאֲדִירִים וְאֶת-הָרָצִים

הַמּוֹשְׁלִים (מלבי"ם) וְאֵת כָּל-עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה

וַיָּבֹאוּ הָרֶדֶךְ-שַׁעַר הָרָצִים אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל-פֶּסֶא

הַמְּלָכִים: כַּוִּישְׁמַח כָּל-עַם-הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקֵטָה נחה, ולא נתעוררה

עוד מלחמה בעבור זה [על הריגת כהן הבעל וניתוח העבודה זרה], כי וְאֶת-עֵת לִיָּהּוּ שְׁהִיטָה לֵב בַּעֲלָהּ

יהורם מלך יהודה אחרי תועבות אביו ואמה איזבל הַמִּיתוּ בַּחֶרֶב בֵּית מֶלֶךְ (הַמֶּלֶךְ

קרי) וְהָעָם שָׂמְחוּ בַּהֲרִיגַת עֵת לִיָּהּוּ וְלֹא הָיָה עוֹד מִי שִׁיעוֹרֵר מִלְחָמָה (מ"ד):

יבא בֶּן-שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמֶלְכוֹ [א]: בַּשָּׁנָה-שֶׁבַע לַיהוֹאָשׁ

עיונים והארות

א. בן שבע שנים יהואש במלכו. בשנת כ"ג ליואש בדק את הבית, הרי קנ"ה שנים משבנאו שלמה

ב. בן שבע שנים יהואש במלכו. בשנת כ"ג ליואש בדק את הבית, הרי קנ"ה שנים משבנאו שלמה

מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְהוֹאָשׁ בֶּן אַחֲזִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם
וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע: וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָי
יְהוָה כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר [ב] הוֹרָהוּ לְמַדּוֹ: יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וְאַחֲרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע

השחית דרכו (מ"ז ומ"ד) [ג]: דַּרְךְ הַבְּמוֹת יחיד לא-סָרוּ לא בוטלו שהקריבו עליהם לשם ה'

עיונים והארות

והיו משלשלים את האומנים בתיבות, ולכן לא יכלו עוד להצפינו שם, שלא ידעו האומנים ויגלו הסוד (מעם לועז).

ב. אבל משמת יהוידע, אז באו שרי יהודה להשתחות למלך, ועשאוהו אלוה, אמרו לו: הנכנס לבית קדש הקדשים שעה אחת מסוכן למות, ואתה נחבאת בו שש שנים, כדאי אתה להיות אלוה, אז שמע המלך אליהם (רש"י).

ג. ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורוהו יהוידע הכהן - אמר הכתוב "כל ימיו אשר הורוהו יהוידע הכהן", לשון הוראה ולא לשון לימוד, שהוראה פחותה מלימוד, ולכן במוות מורוהו סטה מן הדרך.

ויעש מפרשים "הורוהו" מלשון "הורים", כמו שאמרו: "אשא עיני אל ההרים" - אל ההורים, שהמלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו.

ונראה שתיבות "כל ימיו" מוסב על יהוידע, שכל ימי חייו של יהוידע הורוהו ללכת בדרך הטובה, אבל בסוף ימיו החמיץ, שקבלוהו לאלוה.

והטעם שקיבלוהו לאלוה, אמרו לו: אלולי שאתה אלוה לא היית יוצא לאחר שבע שנים מבית קדשי הקדשים. אמר להם: כן הוא, וקיבל על עצמו ליעשות אלוה והשחית לנפשו, שנאמר: "ויהי לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם", וכתוב: "ואת

עד שבדקו יואש. משנולדה קללה בימי שלמה נולד יהוידע המתקן. רבי אלעזר אומר בעליית בית המקדש היה טמון, ר' שמואל בר נחמן אמר בתאים היה טמון, א"ר נראין דברי ר' אלעזר בימות החמה ודברי ר' שמואל בימות הגשמים. אמר דוד כי אתה תאיר נרי ביהושבע, וה' יגיה חשכי ביהוידע (סדר עולם).

בן שבע שנים יהואש במולכו. כידוע יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיה, כאשר ראתה את מעשיה האכזריים של אמא שלה (עתליה) שהשמידה כל זרע המלוכה (כמסופר בפרק יא פסוקים א-ג) נכמרו רחמיה על יואש בן אחזיה וגנבה אותו מתוך בני המלך המומתים, והחביאה אותו בבית קודש הקודשים במשך שבע שנים.

בן שבע שנים יהואש במולכו - הכתוב מספר כאן שלאחר שהחביאו את יואש בבית קדש הקדשים במשך שבע שנים, הכתירוהו להיות מלך. והטעם שהמתינו עד שהיה בן שבע, כיון שקודם לכן אין עדיין לתינוק דעת, ואפילו לענין מקח וממכר, וכמו שאמרו במשנה (גיטין ה, ז): "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", וזה דוקא משהיה בני שש ובני שבע, וכאן למלוכה המתינו עד שהיה בן שבע.

ועוד טעם שהמליכוהו בהיותו בן שבע, שאחת לשבע שנים היו מפנים את קדש הקדשים

עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות ונאסרו משנבנה הבית (מ"ד) וענשם כרת:

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כֹּל־כֶּסֶף הַקִּדָּשִׁים אֲשֶׁר־

יֹבֵא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עֹזֵר הוּא מַחְצִית הַשְּׁקָל שְׁנָאֹמֶר בּוֹ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים וְכֵן

אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְפוֹ שֶׁהַתְּנֵדָב וְאֹמֶר עֲרִכִּי עָלַי, וְכֵן כֹּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה

עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא נִדְבָה בֵּית יְהוָה כְּגֹן הָאֹמֶר הָרִי עָלַי מִנָּה לְבַדֵּק הַבַּיִת (רש"י):

וְכָל הַכֹּסֶפִים הָלָלוּ יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים לַעֲצֻמָּם אִישׁ מֵאֵת מִכָּרוֹ יָדִידוֹ וּמִיִּדְעוֹ

וְהֵם תְּמוּרַת זֶה מִדְּכֶסֶף שִׁלָּהֶם יַחֲזִקוּ אֶת־בֵּרֶק הַבַּיִת יִתְקַנּוּ כָּל מְקוֹם הַצְרִיךְ תִּיקוֹן

לְכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בֵּרֶק שְׁבוּר אוֹ רְעוּעַ (ע"פ מ"צ) שְׁנֵת־גִּלְגָּל ע"י בְּדִיקָה: וַיְהִי

בְּשָׁנָת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ רָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁ לֹא־חֲזָקוֹ

הַכֹּהֲנִים אֶת־בֵּרֶק הַבַּיִת: וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לִיהוֹיָדָע

הַכֹּהֵן וּלְכֹהֲנָיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֵּרֶק

הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל־תִּקְחוּ־עוֹד כֶּסֶף לַעֲצֻמְכֶם מֵאֵת מִכְרֵיכֶם מִיִּדְדֵכֶם,

וְאֵל תַּחֲזֹק הַבַּיִת מִשְׁלָכֶם, אֵלָּא כִּי־לְבֶרֶק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ תִתְּנֵנוּ אֶת הַכֶּסֶף שֶׁל הַתְּרוּמוֹת

וְהַנִּדְבוֹת בְּמָקוֹם מִיּוֹחַד וּמוֹכֵן לְבַדֵּק הַבַּיִת: ט וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים [ו] לְבִלְתִּי

עיונים והארות

ד. וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם - בתחילה רצו שלא יקרא בנין ובדק הבית על שם המתנדבים בעם כי עדיין היו הרבה שלא שבו בתשובה מע"ז בכל לב ע"כ לא יאה לקרוא בנין

יואש עשו שפטים", אל תקרי "שפטים" אלא "שפוטים" דהיינו עונשים כבדים. וזה כדי להראות שאיננו אלוה. ואנו רואים מכאן עד כמה יכול היצר לבלבל את האדם (מעם לועז).

קַח-תִּפְסֹף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֹזֶק אֶת-פֶּדֶק הַבַּיִת מִדֹּחֶסֶף
 שְׁלֹהֶם: ^י וַיִּקָּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרֹן אֶחָד אֲדָגוֹ (מ"צ) וַיִּקָּב הָרָר נֶקֶב צֶר
 בְּדִלָתוֹ בְּדִלַת הָאֲרֹן וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ בַּיָּמִין (מִיָּמִין קְרִי)
 בָּבֹא-אִישׁ בֵּית יְהוָה וְנִתְּנוּ-שָׁמָּה מִיד כְּשִׁמְקָבָלִים הַכֶּסֶף הַכֹּהֲנִים
 שְׁמָרֵי הַפֶּה מִזְוֹזוֹת שַׁעֲרֵי הָעֶזְרָה (מ"צ) אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית-יְהוָה:
 יֵא וַיְהִי כִּרְאוֹתָם יוֹם יוֹם (רש"י) כִּי-רַב הַכֶּסֶף בָּאֲרֹן וַיַּעַל סֹפֶר פֶּקִיד
 הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיֵּצְרוּ עָשׂוּ בַכֶּסֶף צוֹרֵת מִשְׁבַּע (מ"ד) שִׂידָא עוֹבֵר לְסוּחֹר וַיִּמְנֹו
 [ה] אֶת-מִטְבַּעוֹת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה: ^{יב} וְנִתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף
 הַמִּתְּנָן הַמְּנִי וּסְפוֹר (רש"י) עַל-יָד (יְדֵי קְרִי) עָשִׂי הַמֶּלְאכָה הֵם הָאוֹמְנִים

עיונים והארות

התורה כתי' וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות
 ע"כ לא נתנו למחזיקי התורה ולא קבלו כהנים
 נדבות ולא יכלו לחזק ע"כ העמידו ארון ונתנו
 לבדק הבית (תורת משה לחת"ס)

ה. ויהי כראותם - סוד הענין הוא, כי בהיות
 נמשך החסד בריבוי אל המלכות אז מתגלה
 ומתחלק על ידי "סופר המלך" שהוא יד הגדולה
 כי הכתיבה ביד ימין. ועל גביו "הכהן הגדול"
 שהוא סוד החכמה מקור החסד. והכל במנין, וגם
 בלבוש הראוי לו, כי אין דבר יורד מלמעלה אלא
 במספר ובלבוש המגין הגונז והמגביל, וז"ס
 "ויצורו וימנו את הכסף הנמצא בית ה'." (רמ"ד
 וואלי).

ב"ה על שמם לא לכם ולא לנו לבנות בית אלקינו
 (כמבואר שם בפסוקים בעזרא ששלחו לאמר כך
 לכותים) ע"כ בנו הכהנים על שמם אך אח"כ
 כשהי' לבבם שלם יאותו הכהנים שיקרא על שם
 כל ישראל ולא על שם הכהנים לבד כמ"ש מג"א
 בשם ס' חסידים בה' בית הכנסת שיותר זכיה
 וטובה איש שיקרא מעשה טוב שלו על שם
 הציבור ויזכו רבים על ידו וזכות הרבים תלוי בו
 ע"כ ויאותו הכהנים שנהנו ושמחו בו:

ויאתו הכהנים - נ"ל בתחילה היתה תורה חביבה
 עליהם יותר מבדק הבית ע"כ הי' נותנים
 נדבותיהם לכהנים מחזיקי תורה והם מכספם
 החזיקו בדק הבית אך אח"כ בעו"ה נדלדל כבוד

הַגְדוּלִים הַפְּקָדִים (הַמְּפָקְדִים קרי) הַמְמוֹנִים (מ"ד) בֵּית יְהוָה וַיִּזְצִיאוּהוּ
את הַכֶּסֶף בַּשֶּׁכֶר הָאוֹמְנִים לְחֹרְשֵׁי לְאוֹמְנֵי (מ"ז) הָעֵץ וְלַבָּנִים הַאֲדִיכָלִים שֶׁעַל פִּיהֶם נַעֲשֶׂתָה
מִלֹּאכֶת הַבִּנְיָן (רש"י) הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: יְלֻגְדָּרִים לְבֹנִים גְּדוּדוֹת וְחוֹמוֹת, וְהֵם תַּלְמִידֵי
הַאֲדִיכָלִים וְלִחְצִבֵי הָאֶבֶן מִן הַהָר (רש"י) וְלִקְנֹזֹת עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב כִּי
הוֹצֵרְכּוּ עוֹד אַבְנִים חֲצוּבוֹת לְחֹזֶק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה וְלִכְלֹל שֶׁאֵד הַדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים
אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבֵּית לְחֹזֶקָה לְחֹזֶק אוֹתוֹ (מ"ד): יְד־אֶךְ לֹא יַעֲשֶׂה בַתְּחִילָה
מִהַכֶּסֶף הַזֶּה לְצוּרֶךְ בֵּית יְהוָה כִּלֵּי שֶׁרֶת (מ"ד), כִּמוֹ סָפּוֹת פָּסָף כִּלִּים הַעֲשׂוּיִם כַּצּוֹרֶת כֹּדִים
(מ"ז) לִקְבֹּל הָדָם אוֹ הַיֵּין וְהַנִּסְכִּים מִזְמָרוֹת כִּלֵּי שִׁיר (רש"י) מִזְרָקוֹת סָפְלִים לְזֵרוּק בָּהֶם הָדָם (מ"ז)
חֲצִצְרוֹת לְתַקּוּעַ בָּהֶן עַל הַמִּזְבְּחוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכִלֵּי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף
הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה רַק אַחֵר שֶׁהִשְׁלִימוּ וְהָיָה נֹתֵר עָשׂוּ בַכֶּסֶף זֶה כִּלֵּי שֶׁרֶת (מ"ד): טוֹ כִּי־בַכֶּסֶף
הַנֶּאֱסָף לַעֲשֹׂי הַמִּלָּאכָה יִתְנָהוּ וְחִזְקוּ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא
יַחֲשִׁבּוּ לֹא עָשׂוּ חֲשׁוֹנָן אֶת־הָאֲנָשִׁים [ו] עִם הָעוֹבְדִים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף
עַל־יָדָם לָתֵת לַעֲשֹׂי הַמִּלָּאכָה הַבּוֹנִים וְהַגּוֹדְרִים כִּי יָדוּעַ הוּא שׁ בַּאֲמִנָּה

עיונים והארות

המלאכה, לפי שהם דוגמא של מעלה בענין התחלקות החסדים והשכינה שורה עליהם, ואם היו מבקשים חשבון מהם כאילו מבקשים מן השכינה עצמה וחושדים אותה ח"ו שלא תהיה השפעתה כפי קבלתה. (רמ"ד וואלי).

ו. הנה מאחר שהתיקון הזה היה לשם שמים ולצורך גבוה, לפיכך היתה עליו השראת השכינה שהיא סוד ה"אמונה" ועל כל העוסקים בו, וזהו הטעם שלא היו מבקשים שום חשבון מן האנשים שהכסף היה מתחלק על ידיהם לעושי

הֵם עֲשִׂים כִּי לֹכַךְ בָּחֲרוּ בָהֶם מִתְחִילָה (רש"י): **כֶּסֶף אֲשֶׁם** מִי שְׁהִיָּה מִפְּרִישׁ מִמּוֹן לֹא־שָׁמוּ
וְכֶסֶף חֲטָאוֹת או כסף לחטאתו ונשארו מן הממון, הכסף הנשאר **לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה**
 לַבִּדָּק הַבֵּית כִּי אִם **לַפְּהֲנִים** וְיִהְיוּ לַקָּחַת מֵהֶם עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לְעוֹלָה וְהַעֲוִרוֹת לַכֹּהֲנִים (רש"י):

עיונים והארות

שהוא נר"ן של אדם, אינו מן הדין שיקחו ממנו לתיקון החצוניות והכלים שהוא סוד "בדק הבית" כי מעלין בקדש ולא מורידין, ולכן יקחו עולות, כי העולה היא לתיקון הפנימיות היותר חשוב. שהוא סוד המחשבה, דהא כלא לגבוה סלקא. (רמ"ד וואלי).

ז. כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו - פשוטו כבר ידוע, שהמפריש מעות לחטאתו ולאשמו ולקח את הבהמה ונתרו מן המעות, המותר הזה לא יובא לבדק הבית, אלא הכהנים יקחו ממנו עולות לקיץ המזבח. והסוד הוא, כי החסר שנמשך לתיקון הפנימיות

📖 חדש!!! 📖

ניתן לרכוש את החוברת כל שבוע
בחנוות הישיבה

"הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 6 ש"ח בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר

בטלפון: 03-505-1111

